

Teleman minns

TIDSBILDER NEDTECKNADE AV MEDLEMMAR I PANGILLET

Teleman minns

Teleman minns

Panggillet, grundat 1948, är en kamratförening för pensionerade tjänstemän från Telegrafverket-Televerket-Telia.

Teleman minns, utgiven i samband med Panggillet 50-årsjubileum 1998, har redigerats av Sven Lernevall
Göran Olausson
Karl-Väinö Tahvanainen

Tryck: Larserics Offset AB, Stockholm 1998

Teleman minns

TIDSBILDER NEDTECKNADE AV MEDLEMMAR I PANGGILLET

Innehåll

Förord av ordf. Göran Olausson	6	Ett fall bakåt av Sven Lernevall	36	Händelser i Stockholm	55	Televerket och totalförsvaret	71
Panggilletts tillkomst av Göran Olausson	8	Festerna av Bo Zetterberg	37	Snacka om kabelbrott ... av Tore Clevne	55	En annan ”beredskapshistoria”	71
Gilletts öden under 50 år av Göran Olausson	10	Historier från Orientexpressen	37	Minnesbilder från Stadssektionen	56	av Göran Olausson	
Nedslag i historien av Karl-Väinö Tahvanainen	14	av Mattias Grönberg		av Henric Berg		Om titlar mellan kolleger	71
Hur det började	18	Hjälpsamme herrn av Göran Olausson	38	”Telefontornet brinner!”	58	av Per-Erik Siljeström	
”Ingenjörspojken” av Bertil Balkstedt	18	En medalj – och dess tillkomst	39	av Karl-Väinö Tahvanainen		Rundradion	73
Pingismatch med konsekvenser	20	av Bengt Möller		Värdesatt kundservice av Tore Clevne	59	Rundradiosändningar från Dag	73
av Sven Lernevall		Skriftväxling av Eric Österlund	40	En verklig kundtjänstman	59	Hammarskjölds begravning	
Lönevillkor: 15 öre per utburet telegram	22	Revisorn av Åke Waldelöf	41	av Göran Olausson		av Frank Kronlund	
av Anders Sundblad		Gatan som försvann av Per Stringberg	43	Medaljens baksida av Thore Holm	60	En rolig tjänstgöringsperiod	74
Ung man börjar vid Kungliga Telegrafverket	22	Telegraf och telegrafi	44	Minnet av Norra Vasa	61	av Hans Zetterblad	
av Axel Steby		Chiffer eller klartext? av Åke Brandell	44	av Karl-Väinö Tahvanainen		Utrikes uppdrag	76
En 50-årig vandring i gamla Televerkets	23	I telegrafdirektörens närhet	45	Bilder från landsorten	62	Vad som kan hända en radiotelegrafist	76
lönegrader av Stig Jacobsson		av Rune Fredriksson		Minnen av ljud, minnen av lukt ...	62	i Televerket av Torbjörn Andström	
Som ny på byrån av Göran Olausson	24	Den ende överlevande av Per Tegeström	45	av Harald Bergwik		Stort och smått från internationella	77
Telegrambärare på Slottsbacken	25	Det började med telegraf av Bengt Åkesson	45	En dramatisk natt av Anders Engerfelt	62	konferenser av Arne Råberg	
under 1930-talet av Anders Sundblad		Apropå den 9 april 1940 av Åke Brandell	48	Mina år i Köping av Filip Olofsson	63	Cumbia - Salsa - Tele av Lars E. Gustafsson	78
Undervisningsanstalten	28	Utlandstelegram och reklamationer	48	Delad ledning av Lars Frössander	64	Många utlandsuppdrag blev det ...	83
Den jäktade läraren och vad som hände	28	av Arne Råberg		Portfölj i Göteborg på 50-talet	64	av Arne Råberg	
med en dörr av Bengt Möller		April, april av Sven Lernevall	49	av Hilding Corneliussen		Olycka som slutade lyckligt	84
Intryck från Ua av Karl-Väinö Tahvanainen	29	En telegrambärarynglings finanser	49	Skåp av Sven Lernevall	64	av Göran Olausson	
Telegrafassistent – eller något annat?	29	av Anders Sundblad		Film om Gävles automatisering 1950	65	Min första amerikaresa av Per Stringberg	85
av Bengt Möller		Fåglarna i trädet och svenska flaggan	50	av Göran Olausson		Telegrafutredning i Saudi Arabien	86
Standard 46 av Hilding Corneliussen	30	av Bengt Möller		Centralbatterisystemet hade sina förtjänster	65	av Torbjörn Andström	
Ett minne från ”gamla Ua”	31	Signaturernas och tjänstekodernas	51	av Eric Österlund		Episoder och hägkomster från det	88
vid Malmskillnadsgatan av Göran Olausson		arbetsplats av Rune Fredriksson		Från växelmakarnas värld	66	internationella arbetet av Arne Råberg	
Runt Brunkebergstorg	32	De viktiga utrikeskorrespondenterna	51	av Harald Bergwik		Vägen till Internet	91
Riksbordsgruppen av Arne Andersson	32	av Arne Råberg		Smarta damer utnyttjade telefontaxan	68	De numera digitala bröderna	91
Flyttning av telefonjack m m av Bertil Bjurel	33	Tre saknade ord av Per Tegeström	52	av Åke Biljer		av Bo Zetterberg	
Omorganisationerna av Bo Zetterberg	33	Att stå i rök och damm, att hamna	53	En färgstark telegrafkommissarie	68	Text- och datatjänster av Bengt Åkesson	91
Arbetsgrupper, utskott och samordnings-	34	i klister m m av Anders Sundblad		av Anders Engerfelt			
kommitté på 1950-talet av Lars Frössander		Övergång till fjärrskrift på telegrafnätet	53	Nyårsuppvaktning av Göran Olausson	68		
Försenad avgång av Göran Olausson	34	av Eric Österlund		De tre från Sundsvall - och några till	69		
That's entertainment av Kurt Tell	35			av Harald Bergwik			

Förord

När man läser den första tidens protokoll från Gillets möten, kommer man lätt att tänka på den miljö som rådde inom gamla Telegrafverket och hur det såg ut i Stockholm vid den här tiden strax efter andra världskrigets slut. På gatorna skramlade spårvagnarna fram och de kantiga, bullrande bussarna körde fullproppade in till sina hållplatser. Västertrafik gällde. Den första ”tunnelbanan” var i trafik från Åhléns på Söder till Slussen där vagnarna vände.

Vid Brunkebergstorg låg Kungl. Telegrafstyrelsen, där kanske Hemberg, Källsson och Nyberger och andra, nu medlemmar i Panggillet, då kikade ner från sina fönster på flickorna som övade i det närbelägna GCI. Strax intill höjde sig det mäktiga telefornet över hustaken och i husen under tornet svettades Stringberg, Österlund och andra vid ritborden. Vid Malmskillnadsgatan låg Televerkets undervisningsanstalt, som dock inte någon av 1948 års pensionärer fått sin grundläggande utbildning vid. Här presiderade Einar Malmgren som skolans rektor tillsammans med Lavenius, Gejstam m fl. Juli månad 1948 är för två av medlemmarna i redaktionskommittén speciell så tillvida att de tillsammans med övriga i 1943, 1945 och 1946 års assistentkurser då avslutade utbildningen vid Televerkets Undervisningsanstalt och placerades på befattningar runt om i Sverige, Olausson kom till Gävle medan Tahvanainen blev kvar i Stockholm.

Vid Jakobsbergsgatan fanns Rikstelefonstationen och överdragsstationen och vid Skeppsbron hittar man Telegrafstationen, som hade öppnats år 1871 och som alla visste skulle stängas sent på den yttersta dagen. Haage, en av Gillets stiftare, hade 1947 slutat som telegrafdirektör vid stationen. Men andra tider skulle komma, nu är stationen blott ett minne, och många andra av Televerkets gamla anläggningar har också upphört eller flyttats. Så såg Stockholm ut 1948 med en telegrafares syn.

Kamraterna som beslöt bilda en sammanslutning av pensionärer hade säkerligen kämpat tillsammans eller i varje fall i kontakt med varandra under de långa krigsåren och fått uppleva den samhörighetskänsla som då skapades. Något av denna ville man bevara, vilket tog sig uttryck i att några pensionärer hade sökt sig till varandra och träffats ett par gånger om året. Männerna som bildade gillet var mellan 70 och 80 år gamla. Den drivande kraften, Bennet, var äldst med sina 79 år. Han hade för övrigt börjat i Telegrafverket redan 1891.

Skaparna av Gillet kunde nog inte föreställa sig att den lilla grupp på nio man som var med från början skulle växa till dagens stora sammanslutning, som omfattar ca 230 medlemmar. Då när Gillet bildades var det – liksom idag? – också helt naturligt att endast manliga individer i tidigare högre befälsställning skulle ingå i gillet. Längre fram gick det också av reglerna för Gillet att före-

ningen inte var öppen för kvinnor. 1987 ändrades reglerna så att det teoretiskt är möjligt för kvinnor att vinna inträde i gruppen, men hittills har inga försök till intrång gjorts.

Med den här skriften har vi sentida medlemmar av Gillet försökt leva upp till den målsättning som fanns inskriven i reglerna redan från början att minnas, att berätta och bevara ”historier” och händelser, till glädje för oss själva och för kommande pensionärer. I redaktionskommittén har Sven Lernevall och Karl-Väinö Tahvanainen nedlagt ett omfattande arbete vid genomgång av äldre handlingar och inkomna bidrag samt redigering av skriften. För

framtida forskning kan noteras att flera av de inkomna bidragen lämnats som e-mail-brev via Telias Internet.

Panggillets jubileumsskrift presenteras också via Internet och kanske på CD-ROM.

För vart tionde år har vi gjort en snabbgenomgång av aktuellt inom Televerket/Telia som kan utgöra en bakgrund och vara något att hänga upp minnet på – det var då det hände. Vi dagens pensionärer skänker en tanke åt Gillets skapare, som gjort det möjligt för oss att träffa gamla vänner och arbetskamrater.

Göran Olausson
Ordf. i Gillet

Panggilletts tillkomst

av Göran Olausson

Protkollen från Gillets möten under de första 20–25 åren utgör en särskilt intressant och roande läsning eftersom de många gånger är skrivna i berättelseform. De beskriver ingående vad som tilldrog sig under mötena, vad som åts och dracks, sånger som man sjöng, diskussioner kring kassans storlek och möjlig påfyllnad av denna. Det första protokollet liksom det vid det första mötet gjorda utkastet till regler för Panggillet återges nedan.

”Protokoll” från det första mötet med Panggillet:

En ut- och självvald skara samlade sig på värdshuset Piperska Muren den 26 juli 1948 för att begå en kamratlig brödramåltid. Sedan man orienterat sig och tagit plats vid matbordet samt alla vid första styrketåren hälsat alla andra välkomna i glatt och gott kamratskap och det tröga föret i portgången hasteligen smält bort, menade gängets äldste att vi i samband med styrketår nr 2 gärna kunde ägna vårt gamla verk en tacksamhetens tanke. Detta har dock – mer eller mindre motvilligt – i gengäld för vårt arbete givit oss levebröd och kan vara värt en enkel minnesbägare. Vartill ingen opposition förnams, utan tåren rann. Dvs styrketår nr 2.

Därovanpå fortsattes måltiden varigenom det fix mera mål i mun och slutligen övergix till det efterföljande måltidsdrickat. När tiden och den allmänt iråkade stämningen mognat uppdrogs uppmärksamheten och det spordes huruvida den kringkastade tanken på ett Panggille gillades? Vilket det gjordes s k hundra procentigt eller ock benämnd fulltalig majoritetsövertikt. Och Pang! skulle klubban ha sagt, men i saknad av sådan drax i stället en allmän glädjetår. Och därefter: om de uppkastade reglerna till det nu fixerade Panggillet godkändes? Detta ? ansågs efter ett sakta mummel och något famlande efter beslutsamhet kunna med högsta Åja besvaras, vilket fick utgöra rättesnöret, som skrivaren skall packa sig efter.

Deltagarna i mötet i denna träff voro följande för ändamålet särskilt påstötta och här i omvänd bok-

stavsordning framställda pangsjonärer:

Öberg, Nilsson (Sven), Lundeberg, Hägglund, Haage, Björkman, Bennet och Backelin, vilka alla försökte prassla med sina tiokronorssedlar i inträdesavgifter, vilket dock lyckades mindre bra, enär valutan är mjuk. Utom dessa skall även Henning Nilsson, ehuru icke materiellt närvarande, ändock betraktas som deltagare, enär han genom Hägglunds förmedling framtog sin mjuka tia till inträdesavgift.

Det skulle ju vara en måltid av överkomliga dimensioner och så blev även fallet. Ingen syntes på något sätt överdimensionerad och alla voro till oigenkännlighet korrekta.

Detta protokoll är rätt nära överensstämmande med verkligheten och bör därför all behövlig försiktighet iakttagas vid justeringen.

Det som här nu synes som protokoll

Bör ej hos någon väcka minsta groll

Ty det har skett med denna önskan klara

Att åt oss gubbar lite liv bevara.

Plats och tid som någonstans i texten angives och så vitt minnet hos den skrivande finnes funktionsdugligt.

Tomas Bennet Justeras Sven Backelin

Regler för Panggillet utformades under mötet. Bennet bearbetade dem och försåg dem också i inledningen med en motivering enligt nedan.

”Man frågar sig varför skola alla band av vänskap och sympati, som knutits under åratal av gemenskap i arbete och tjänstgöring, plötsligt uppslitas när tjänstetiden utbytes mot pensionstid?

Några stycken har försökt bibehålla kontakt med varandra även efter pensioneringen, vilket tillgått så att de träffats Bellmansdagen på Piperska Muren samt Menlösa Barns dag på Den Gyldene Freden. Vid dess tillfällen har talats om att hos likasinnade efterhöra intresset för fortsatt kontakt mellan forna arbetskamrater vid telegrafverket”.

En enkel och ganska löslig men dock sammanslutning skulle bildas med följande

Regler

Panggillet är en sammanslutning av några sådana maskuliner, som uppbära pangsjon från telegrafverket och för vilka all brackighet är främmande.

Gillets medlemmar äro Pangbröder med uppgift att hålla Pangträff så ofta möjlighet därtill yppas och då minnas att de vid personlig samvaro före pangsjoneringen hade följande att välja på:

- 1) prata tjänst
- 2) skälla på sina förmän eller ock
- 3) att vara trevliga.

Då de numera icke ha någon tjänst att prata om och inga förmän att skälla på, så återstår för Pangbröder – uteslutande att vara trevliga. Vilket således skall iakttagas.

Till bröder i Gillet kunna inväljas pangsjonärer varom alla Pangbröder enas. Är någon emot ett föreslaget inval så förfaller saken och motivering för avslag behöver ej anföras.

Inval tillgår så att förslag till ny Pangbroder lämnas styrelsen, vilken genom sin ordförandes privatsekreterare kringkastar meddelanden härom till andra Pangbröder samt inväntar deras svar under högst en vecka. Förefinnes inga invändningar mot förslaget, är objektet invalt och underrättas härom med uppgift att nu intet hindrar att frambära inträdesavgiften för att kunna betraktas som hel och full Pangbroder.

Avgifterna som Pangbröderna glatt och utan gnissel erlægga till Gillet, äro trefaldiga:

- 1) inträdesavgift tio kronor
- 2) abonnemangsavgift tio kronor erlägges om och när sådan vid Pangträff beslutas, samt
- 3) underhållsavgift för den lekamliga underhålningen. Betalas av varje deltagare i Pangträff.

Obs! När pangsjonerna upphöra, upphöra även alla dessa avgifter. Automatiskt.

Såsom Ålderman och ordningens upprätthållare vid Pangträff fungerar den äldste närvarande, vilken därför bör bemötas med all tillbörlig respekt. Även mot slutet av träffen.

Styrelse slippa vi nog inte ifrån, men den skall vara i högsta möjliga grad fåtalig samt i minsta möjliga mån enfaldig. Den utses för tiden till nästa Pangträff, då den bör avträda för att lämna plats för annan och bättre.

Styrelsen utser inom sig själv ordförande, vice dito, sekreterare och dennes biträde samt kassavårdare och revisorer m fl mer eller mindre onödiga sysslor. Styrelsen är beslutsam, när alla dessa funktionärer samtidigt äro närvarande och om beslutsamheten ense. Reservationer få icke förekomma.

Styrelsen skall till nästa Pangträff avgiva berättelse om sitt och Gillets värkande, innehållande även redogörelse för hur stor myntfot Gillet lever på samt vara beredd att besvara närgångna frågor. Denna berättelse uppläses av träffens ålderman samt åhöres av bröderna med eller utan gillande. Vilketdera skall Åldermannen anteckna i berättelsen.

Styrelsen förbereder och kallar till Pangträff å tid och ort bröderna gilla samt ordnar allt till egen självbelåtenhet. De som vid Pangträff se varandra första gången bliva genast Pangbröder.

Det som här fattas eller är vrängt får framtiden rätta till i full harmoni. Dessa Pangregler likna i någon mån det förslag som undertecknade vid Pangträff på Piperska Muren den 26 juli 1948 i det närmaste hade tänkt godkänna.

Sven Backelin, Tomas Bennet, Thorsten Björkman, Sven Haage, Ossian Hägglund, Adolf Lundeberg, Sven Nilsson, Torsten Öberg

(Anm. Några personuppgifter aktuella vid tidpunkten ifråga:

Sven Backelin, född 31/10 1880, fd trafikdirektör i Sundsvall, bosatt i Stockholm

Sven Haage, född 23/1 1883, fd telegrafdirektör i Stockholm, bosatt i Stockholm

Ossian Hägglund, född 17/3 1878, fd förste kontrollör i Gävle, bosatt i Stockholm

Adolf Lundeberg, född 28/10 1872, fd telegrafkommissarie i Sundsvall, bosatt i Stockholm

Sven O. Nilsson, född 9/9 1881, fd distriktschef i Gävle, bosatt i Gävle

Thorsten Öberg, född 10/4 1882, fd telegrafkommissarie i Uppsala, bosatt i Uppsala

Tomas Bennet, född 13/11 1869, fd linjedirektör i Gävle, bosatt i Stockholm

Thorsten Björkman, född 1/11 1881, fd telegrafkommissarie i Norrköping, bosatt i Stockholm

Henning Nilsson, född 9/10 1877, fd telegrafkommissarie i Linköping, bosatt i Stockholm)

Gillets öden under 50 år

av Göran Olausson

Piperska Muren blev från början ett stamtillhåll och mer än tjugo möten hölls där.

Vid mötet den 2 oktober 1951 föreslogs att man skulle samla in anekdoter från telegrafverkets tidigare år. Man trodde att Sivert Middendorfs anekdotsamling kunde vara av intresse. Den finns numera i Telemuseums arkiv och innehåller en del berättelser och fotografier med personlig anknytning till Middendorf och belyser bl a tidens umgängessätt.

Vid Televerkets 100-årsjubileum i Konserthuset den 1 november 1953 deltog representanter för Panggillet.

Det första studiebesöket gjordes i april 1954 då nio pangbröder besökte Jakobsbergsgatan 16, där man visades Riks- och Telexstationerna. Efter spår-vagnsresa till Hornsgatan 103 och lunchintag därstädes besöktes Teleskolan under sakkunnig ledning av Einar Malmgren. Denne kom senare att bli en av förgrundsfigurerna i Gillets verksamhet.

I oktober 1954 hade Panggillet 45 medlemmar.

Vid möte i maj 1955 anmäldes en från pangbröder Persson (Malmö) till styrelsen inkommen skrivelse angående bidrag till resekostnaderna för långt från Stockholm boende bröder, som deltar i pangträff. Detta skulle ske genom en årsavgift till Panggillet av 10 kronor.

Vid den följande diskussionen klargjordes, att de närvarande icke ansåg lämpligt att för ifrågavarande ändamål införa årsavgift för medlemmarna i Panggillet. Bidrag från Gillets kassa, som var rätt blygsam, kunde ej heller påräknas.

Mötet beslöt emellertid, för att visa sin goda vilja och sin uppskattning av förslagsställaren, att denne skulle det år Panggillet fyller 25 år inbjudas till pangträff, varvid hans resekostnader skulle bestri-das av Gillet. (*Not.* Ett ”flott” erbjudande med tanke på att det återstod 18 år till 25-årsjubileet.)

Vid möte på hotell Regina i oktober 1956 anmäldes bl a att A W Persson och Ossian Hägglund inte ansåg sig kunna komma till mötet bl a med hänsyn till de dryga resekostnaderna. Från Waldemar

Olssons fru (Västerås) hade telefonbesked erhållits att Waldemar inte kunde komma till mötet eller till andra möten som försiggår på våren och hösten eftersom han då brukar resa till Rivieran (nu för 34:e gången) för att bada kallbad. Hans frånvaro beklagades (avundsjuka?) av gillesmedlemmarna.

Vid samma möte anmäldes också att det numera med hänsyn till det stora deltagarantalet vid möt-ena började bli besvärligt att finna lämpliga lokaler för sammankomsterna.

I maj 1957 gjordes ett besök vid Nacka radiostation och lunch intogs därefter på Nackanäs Vårdshus. Protokollet från besöket omfattar en tättskriven A4-sida med en redogörelse för utrustning, lufttemperatur och fuktighet m m i bergsutrymmena. Vid mötets avslutande på vårdshuset visade det sig – enligt det innehållsrika protokollet – att någon hade tagit Litströms rock i stället för sin egen. Ett utbyte kunde dock ske senare till bådas glädje.

I oktober 1957 beslöt man att införskaffa en gäst-bok. Nu var 55 medlemmar registrerade.

Vid mötet den 24 oktober 1963 deltog 13 pangbröder på hotell Gillet. Malmgren som för dagen var iförd frack (han hade bevisat IVA:s möte och kom sent till Panggillet) tackade för maten med avslut på tacktalet med att återge en liten historia som Prins Bertil lär ha varit pappa till: ”Två fjärlar av olika kön möttes en vårdag, honan var en aning blyg men hannen var mera framåt. Han föreslog så småningom att honan skulle följa honom hem men hon avböjde med orden: Nej tack Du, då blir det bara larv.” – och det skulle det nog bli sa Malmgren för honom också om han fortsatte sitt tacktal. Tänkvärt.

Möte nr 32 hölls på Solliden den 27 maj 1964, antalet medlemmar var då 82 st.

Pangträff nr 37 hölls på Sjöfartshuset. Noterades att Rundblad tackade på egna och övriga nya medlemmars vägnar med ett tal som enligt protokoll-förarens notering var ”storblommigt om det ena och det andra utan att han egentligen talade om vad

det gällde men som dock lyckligtvis avslutades med ett tack till Gillets styrelse”.

I oktober 1969 fanns 100 medlemmar registrerade.

Pangträff nr 46 anordnades på Telemuseum. Vid detta tillfälle beslöts att en årsavgift skulle uppkrävas i fortsättningen. Man betalade redan vid sittande bord den första avgiften som fastställdes till 5 kr, ett beslut som föll i glömska.

Vid Gillets 50:e träff den 26 april 1973 som hölls på Telemuseum avåts ärter och fläsk, med brännvin och alla övriga goda tillbehör. Notan för inköpta drycker uppgick till 378:50 kronor. Då fick man för dessa slantar 2 fl Östgöta, 1 renat, 2 Platins, 1 Carlshamns, 1 Armagnac, 1 Doctors Special och 2 Baratas. 26 ledamöter deltog. Gunnar Nyberger kunde ej delta p g a sjukdom; han avsåg sig vid detta tillfälle ordförandeposten. Nyberger hade då fungerat som Gillets ”ständig” ordförande från 1961 till 1972.

Teleskolan och Telemuseum utgjorde samlingspunkter vid ett flertal tillfällen. Förtäringen där blev billig, man kunde inhandla erforderlig dryck direkt från Systembolaget.

I april 1976 hade antalet medlemmar minskat till 90 stycken.

Gunnar Stigmark deltog första gången vid möte nr 57 på Teleskolan den 27 oktober 1976 (för 22 år sedan). Han gick under beteckningen ”den unge pensionären”, idag är han ofta vår ålderman vid möt-ena.

Vid höstmötet i nov 1978 deltog Bjurel och Sterky för första gången. Träffen avhölls på Televerkets Gästmatsal på Jakobsbergsgatan. 28 deltagare. Man åt gravlax med rosenbröd som för-rätt och entrecote som huvudrätt. Helan, halvan, öl och vin höjde stämningen. Ordföranden Per Åkerlind fann anledning att göra en del poetiska utvikningar under kvällen med anledning av ett feltryck i kallelsen till mötet. Där hade nämligen gillet kallats Panggillet. Dikter med anknytning till guden Pan av Taube, Tegnér och Gullberg deklamerades i anledning härav.

Telegrafstationen vid Skeppsbron och Gästmatsalen i Farsta besöktes innan man på hösten 1980 gästade Stockholms Kompaniofficerssällskap vid Katarina Bangata. Enligt militär tradition avåts ärter med tillhörande varm punsch. Tunna pannkakor med sylt följde som efterrätt.

Protokoll från möt-ena nr 66–72 saknas tyvärr. Gillets 73:e möte ägde rum den 5 december 1984 på Televerkets Kundcenter i Stockholm. Följande två möten avhölls i Televerkets lokaler vid Ågesta jordstation och hos Swedtel.

I maj 1986 ägnade sig Gillet åt kulturen och besökte Berwaldhallen för att vid de kommande två möt-ena gästa Televerkets Kundcenter i Stockholm resp Farsta Konferenscenter. Vid det sistnämnda mötet antogs nya regler för Panggillet. Ett omfattande arbete hade nedlagts på att få reglerna tidsanpassade men ändock skrivna med bibehållande av den ursprungliga andan i skriften.

Radiodivisionen bjöd på lunch i Tekniska Museets matsal och Telemuseum besågs på hösten 1987.

Årsmötet (nr 80) i maj 1988 hölls på Televerkets Kursgård i Nynäshamn. Ett gruppfoto av alla deltagare, plus en tidningsartikel med referat av ett uttalande av Sterky om att man ”slarvar” med utprovning av nya produkter, finns i Panggilletts arkiv.

Två möten ägde rum på Televerkets Konferenscenter i Farsta, ett besök på Wasamuseet och ett besök på TV-huset genomfördes innan man på våren 1992 (träff nr 88) åkte med båt, Birka Princess, till Mariehamn. Göran Olausson visade en av honom och Bertil Palmér i Norrköping upptagen film från automatiseringen av Gävle-Sandviken-området år 1950.

Gillet träffades till möte nr 90 våren 1993 på Medeltidsmuseet och lunchen intogs därefter på den närliggande restaurangen Reisen. Även nästa träff nr 91 den 15 nov 1993 ägde rum på ett museum, det Naturhistoriska Riksmuseet, där man efter förhandlingar tittade på film i Cosmonova-salen med den jättelika filmkupolen. Vi fick se ”Dit ögat inte når”. Därefter lunch i museets restaurang.

På våren 1994 var det så dags igen (möte nr 92) att åka till Mariehamn. Höstmötet 1994, nr 93, hölls i Telias Konferenscenter i Farsta den 30 november. Hans-Eric Ekelund talade om personalutveckling, och Johan Martin-Lööf om Telias satsningar utomlands.

Värmötet 1995, nr 94, ägde rum den 16 maj 1995 på Hotell- och Restaurangskolan vid Globen, Arenavägen 60. Lennart Frisk och Rune Thyni från Telia Telecom informerade om Telecoms verksamhet.

Höstmötet 1995, nr 95, försiggick i M-husets Hörsal på Telia i Farsta. Efter mötet informerade

Vd Lars Berg om ”Telia i förändring”. Telia lämnade som present telefonkort plus förvaringsfodral till deltagarna.

Vårsmötet 1996, nr 96, gick till Mariefhamn för tredje gången. Höstmötet 1996, nr 97, utgjorde en repris av tidigare möte på Naturhistoriska Riksmuseet och besök på Cosmonova-biografen.

Vårsmötet 1997, nr 98, hölls i Haninge, där Telias framtidsatsningar presenterades. Verksamhetsåret för Panggillet fastställdes att från den 31 dec 1997 omfatta ett kalenderår.

På våren 1997 anordnades två kvällsmöten, utöver de sedvanliga två mötena per år, på Telemuseum. Syftet med mötena var att vi skulle få tillfälle att tillsammans under trivsamma former minnas och berätta historier för varandra. Med hjälp av viss mängd vin och god mat blev det två lyckade tillställningar.

Höstmötet 1997, nr 99, förlades till Kungl. Biblioteket i Humlegården. Visning av biblioteket skedde under sakkunnig ledning. Lunchen intogs på närbelägna Scandic-restaurangen, Humlegårdsgatan.

Vårsmötet 1998, det hundra, ägde rum i Farsta, Nya Sillö. Telias utlandssatsningar, som är av största betydelse för Telias framtid, presenterades av Bo Magnusson. Lunchen avåts på restaurangen i samma hus. Panggillets regler fastställdes med de ändringar som beslutats i december 1997.

Regler för PANGGILLET

(Antagna vid Pangträff nr 78 den 12 maj 1978, reviderade vid Pangträff nr 100 den 12 mars 1998)

Allmänt

PANGGILLET är en sammanslutning av i behörig ordning invalda medlemmar, som fyllt 65 år och uppbära pangsjon efter anställning i Televerket/Teliakoncernen.

Gilletts medlemmar äro PANGBRÖDER med uppgift att hålla PANGTRÄFF så ofta möjlighet därtill yppas och då minnas att de vid personlig samvaro före pangsjoneringen hade följande att välja på:

- a. Prata tjänst,
- b. Skälla på överheten eller
- c. Vara trevliga

Då de nu sakna behov att prata tjänst och då inga överordnade finnas att beklaga sig över, återstår för

PANGBRÖDERNA att vara trevliga.

Medlemmar

Förslag till nya medlemmar i Gillet framläggas vid pangträff av styrelsen eller av enskild medlem.

Normalt sker inval vid höstmöte. För inval fordras tillstyrkande av minst 3/4 av de närvarande.

Pangträffar

Gillet bör hålla minst en pangträff varje verksamhetsår. Den första träffen för året hålles under februari eller mars. Verksamhetsåret omfattar tiden 1 januari t o m 31 december samma år.

Vid varje pangträff skall såsom ÅLDERMAN och ordningens upprätthållare fungera den äldste närvarande, vilken därför bör bemötas med all tillbörlig respekt – även mot slutet av träffen.

Vid den första pangträffen på verksamhetsåret (årsmötet) skall följande avhandlas:

1. Val av ordförande, sekreterare samt justeringsman för dagens träff.
2. Parentation över sedan föregående pangträff avlidna Pangbröder.
3. Nya medlemmar hälsas välkomna, varvid de lämna en kort presentation av sin tidigare verksamhet inom Televerket/Telia.
4. Styrelsen redogör för:
 - verksamheten under det gångna året
 - gilletts ekonomi
 - revisorns berättelse
5. Fastställande av årsavgift
6. Val av:
 - ordförande
 - två styrelseledamöter samt en suppleant för dessa
 - en revisor jämte suppleant för denne.

Vid övriga träffar under verksamhetsåret utses endast presidium, omfattande ordförande, sekreterare samt justeringsman, för mötet. Vid dessa möten avhandlas från styrelsen hänskjutna eller från enskild Pangbröder inkomna ärenden. I övrigt gäller endast under ”c” ovan angiven uppgift: att vara trevlig.

Styrelse

Styrelsen utser inom sig vice ordförande, sekreterare samt kassavårdare.

Styrelsen är beslutsam (=beslutsamlig) när minst

två ledamöter äro närvarande och om beslutsamheten (beslutet) ense. Reservationer få icke förekomma.

Medlemmens åliggande

Mellan PANGTRÄFFARNA åligger det PANGBRÖDERNA att ur minnets skattkammare lyfta fram hågkomster och upplevelser från sin tid i tjänsten eller som de hört berättas. Sådant kan, med tonvikt på TREVLIHETEN och med stänk av humor, föredras på träffarna av dem själva eller, om de ej själva kunna vara närvarande, insändas till styrelsen för lämplig spridning i kretsen av Pangbröderna.

Likvidation

Skulle den oförmodade händelsen inträffa att PANGGILLET måste upphöra, tillfalla dess tillgångar och handlingar Telemuseum.

Anm. Ovanstående regler fastställdes vid pangträff nr 100 den 12 mars 1998. Reglerna har i förhållande till de närmast föregående ändrats med anledning av vid möte nr 98 beslutad ny tidsperiod för verksamhetsåret, numera överensstämmande med ett kalenderår. Vidare har med anledning av bolagiseringen inom Telia införts att medlem skall vara pensionerad från Televerket eller Teliakoncernen.

Ordföranden i Panggillet

Tomas Bennet	1948
Thorsten Öberg	1949
Sigurd Litström	1951
S.J. Haage	1952
H. Bengtsson	1953
Karl Lenberg	1954
O. Gustáv	1955
Ragnar Levedal	1956
Ernst Magnusson	1957
C.G. Wahlberg	1958
Artur Onnermark	1959
Arvid Lidén	1960
Gunnar Nyberger	1961 (12 år)
Bertil Dahlgren	1973
Per Åkerlind	1978
Dag Lindström	1979
Pelle Kastenholm	1982
Ivar Lönnqvist	1985
Knut Thörn	1990
Bengt Åkesson	1994
Göran Olausson	1996

Nedslag i historien

Nedslaget och utdraget ur diverse källor

av *K V Tahvanainen*

Det har hänt mycket under Panggilletts 50-åriga historia. Här är inte platsen för en redovisning av alla viktiga tilldragelser i Telegrafverket-Televerket-Telia under den tiden – vill man ha en sådan finns det flera utförliga skrifter utgivna. I stället följer här en kort krönika över en del händelser vart tionde år, med början i Panggilletts första år – 1948.

1948

- *Fredsivraren Mahatma Gandhi mördades i Indien*
- *Amerikansk bebop-jazz slog igenom i Paris*
- *Den nya staten Israel grundades*
- *Kung Gustaf V blev 90 år*
- *Harry Martinsons ”Vägen till Klockrike” kom ut*

- Ulricehamns centralstation blev automatiserad
- Den 13 januari slopades namnanropet för Taxi i Stockholm. – Eftersom man inte är snäll men vetgirig, skrev en dagstidning dagen efter, ringde man 00 och bad om taxi. Klart, sa fröken. Så gick det ett par sekunder – så mindes hon: förlåt, vilket namnanrop begärde ni? Taxi. Med trötthet gränsande till yttersta förtvivlan i stämman sa hon: Namnanropet har upphört. Abonnenten har numret 22 00 00.
- Telefonistkurs hos Påhlmans. En specialkurs för abonnenttelefonister – den första i sitt slag – omnämns i Verket och Vi. Den hölls på Påhlmans handelsinstitut i Stockholm och hade utarbetats av kontrollör G. Stigmark, reklamkonsulent T. Hjern och förste ass. L. Callenfors. Kursen gav både teoretisk undervisning och tillfälle till praktiska övningar vid olika företag. Som lärare fungerade även vaktföreståndare Greta Börjeson, kontrollör Bo Hise, 1:e kontrollör Y. Honeth m fl
- Den 1 februari öppnades Skutskärs nya automatstation. Gänget som arbetat därute, byggt och dragit, väntade med en viss spänning hur det hela skulle avlöpa. En del höga herrar var även där för att beskåda evenemanget. Det enda som sakna-

des var det kaffe som man väntat att Telegrafverket skulle bjuda på. Men då detta uteblev inbjöd linjearbetarna samtliga telefonister till en tack- och avskedsfest på Konsum Café.

- TIF:s vårrevy ”Påringt” hade premiär den 15 april och fick betyget den bästa revyn hittills. För text och ton svarade Eric Sandström och Gösta Westerberg. Baletten dansade in med älsklig grace och söta Siv Buskaz sjöng. Bra sak var också ”Latmaskidyll” med Harpo Olausson, Kurt Tell och Gösta Westerberg.
- Generaldirektör Håkan Sterky utlöste det första sprängskottet på platsen för den blivande nya Tele-skolan vid Hornsgatan i Stockholm. Allt gick väl.
- Den sista morseförbindelsen från den gamla elektriska telegrafens tid, Sundsvall-Ånge, lades ned den 24 mars och byttes ut mot en teletypeförbindelse.
- Östersunds telefonstation automatiserades.
- Antalet radiolicenser blev 2 miljoner.
- En kortfilm – ”Hälsingborg – var god dröj” om de besvärliga långa väntetiderna för rikssamtal spelades in med Gunnar Stigmark som den vänligt förklarande ”kontrollören”.

1958

- *Filmen ”Jailhouse rock” med Elvis Presley hade premiär i Stockholm*
- *Nikita Chrustjev blev regeringschef i Sovjet*
- *Brasilien blev världsmästare i fotboll genom att i finalen på Råsunda slå Sverige med 5–2*
- *Moderna museet på Skeppsholmen i Stockholm invigdes*
- *Den amerikanska atomdrivna ubåten ”Nautilus” passerade nordpolen under isen*

- Stockholm fick en SOS-central, den femte i landet.
- Som en nyhet infördes 3-myntsapparater med SOS-knapp i Stockholm.

- Driftvärnskurser hölls i Transtrand och Vällinge. Samtliga blev fulltecknade.
- I samarbete med Hörselfrämjandet höll Gunnar Stigmark ett föredrag om bekvämare telefonering för gamla och sjukliga och hänvisade till Telefonbyrån för lämpliga hjälpmedel.
- Lars Frössander och Sven-Roland Letzén fick resestipendier från L M Ericsson.
- Televerket deltog i Svenska Mässan i Göteborg med en stor utställning om radio och TV. Bland annat presenterades en nyhet i kampen mot licensskolket – ”Licensdetektiv” med pejlapparat.
- K. E. Malmström, Svensk Trafiktidnings fackredaktör, skrev följande om vår automatiska abonnentväxel för 9 nummer, som visades på utställningen ”Kontor 59”: ”en så användbar automatväxel har Televerket aldrig tidigare varit ur stånd att leverera.”
- Den 670 kilometer långa TV-länklinjen Stockholm-Göteborg-Malmö invigdes officiellt vid en ceremoni i Göteborg. Bland annat demonstrerades hur länken kunde ”vändas”. ”Den nya kedjan är alltså vändbar – Göteborg kan således nu sprida sin kultur och upplysning till huvudstaden också via TV, vilket bör vara en tröst för alla som råkat hamna på fel sida av Sverige.” (Göteborgs-Tidningen). ”I Förlanda skola flaggades det dagen till ära och skolbarnen stod uppställda på parad, artigt bugande när de blå bussarna med invigningsgästerna passerade.” (Ny Tid).
- ”Rikssamtal, får jag bryta?”. Den frågan från telefonisten slopades på prov i södra Sverige eftersom motivet för riksbrytningen hade försvagats genom den ökade användningen av helautomatiska samtal.
- Under fotbolls-VM i Stockholm i juni ställdes stora krav på Televerket. Det gällde att förse ca 2000 in- och utländska radio- och pressmän med snabba och tillförlitliga telekommunikationer så att idrottsintresserade runt om i världen kunde få fortlöpande rapporter om VM-turneringens gång.
- Antalet telefonapparater steg till 2,5 miljoner.
- Vid en ceremoni i Telestyrelsen avtäcktes ett porträtt av generaldirektör Håkan Sterky, som uttryckte sina känslor som de som skolpojken erfar då han får ett premium. Porträttet som hade

målats av David Tägtström hade tillkommit på initiativ av centrala företagsnämnden vid Televerket och Fondnämnden för Generaldirektör Håkan Sterkys Fond, vilken bildades genom en insamling bland personalen i samband med Sterkys 50-årsdag.

1968

- *Olof Palme deltog i en Vietnamdemonstration i Stockholm*
- *Svenska skolor införde femdagarsvecka*
- *Martin Luther King sköts till döds i Memphis, Tennessee*
- *Trupper ur Warszawapakten marscherade in i Tjeckoslovakien*
- *Republikanen Richard M Nixon blev ny president i USA*
- *Författaren och Nobelpristagaren John Steinbeck avled, 66 år gammal*

- Utbyte av Dialogapparater. Under året slutfördes utbyte av närmare 150 000 telefonapparater av typ Dialog, sedan det hade konstaterats att vissa exemplar i ett parti kunde ha fel i klykfunktionen. Stort rabalder i pressen.
- En stor omorganisation av Televerkets centrala och regionala förvaltningsenheter började genomföras vid nyåret. De tidigare åtta byråerna hos centralförvaltningen ersattes då med sex huvudavdelningar och på det regionala planet reducerades antalet distrikt från sex till fyra. Inom distrikten infördes radio-fjärrnåts-områden.
- Kommunikationsminister Svante Lundqvist invigde den nya helautomatiska telefonförbindelsen med Västtyskland med ett telefonsamtal, avsett för hans tyske kollega i Bonn. Han råkade dock slå fel nummer och hamnade först hos en oförstående bonde på Lüneburgerheden. Misstaget rättades snabbt till.
- Den 34 år gamla Fröken-Ur-anläggningen pensionerades, tämligen sliten. Den nya Fröken Ur styrdes av en kvartskristallkontrollerad oscillator med 100 gånger så stor noggrannhet.
- Den första PMS-stationen togs i drift i Tumba. (PMS = programminnesstyrd). Med teknikens hjälp invigde stationen sig själv. Alla 5 400 abonnenter anslöts till den nya telefonstationen av typ AKE 120, konstruerad och tillverkad av LM Ericsson. 500 abonnenter deltog i ett prov med

- knappsatsapparater för tonimpulsering som gällde tjänsterna snabbkoppling, väckning, återuppringning, medflyttning, vidarekoppling vid upp-taget och förbättrad telefonvakt.
- Under året installerades den 4-miljonte telefon-apparaten.
- En ny verkstadsbyggnad togs i bruk vid Tele-verkstaden i Nynäshamn. Totalt hade verkstads-rörelsen 3 200 anställda.
- Regelbundna försökssändningar i färg ägde rum över hela TV-nätet.
- I Farsta hölls en glad taklagsfest för de nya admi-nistrationsbyggnaderna vid Mårbackagatan.
- Inför Telemuseums flyttning till en byggnad, Norra Stallet, vid Tekniska Museet i Stockholm, tecknades ett avtal mellan Televerket och Stiftelsen Tekniska Museet om samarbete i museifrågor.
- Televerkets service utreddes. Resultatet blev en serviceplan med klart angiven målsättning.
- Televerket fattade under året beslut om att vidga användningen av datamaskiner till de flesta av sina verksamhetsområden.

1978

- *Den amerikanska filmen "Saturday Night Fever" med John Travolta hade premiär i Sverige*
- *I London föddes det första provrörsbarnet*
- *Racerstjärnan Ronnie Peterson avled efter en olycka på Monzabanan i Milano*
- *Isaac Bashevis Singer fick Nobelpriset i litteratur*
- *Författaren Kerstin Ekman valdes som tredje kvinna in i Svenska akademien, som efterträdare till Harry Martinson, som avlidit, 73 år gammal*
- Abonnemangsavgiften för telefon höjdes den 1 januari med 12–13 kronor per kvartal.
- En ny elektronisk abonnentväxel utvecklades på Ellemtel och infördes på marknaden.
- Ett parti av telefonapparaten Dialog utrustades med tonsändande knappsats för anpassning till den nya tekniken. Diavox, som redan från början var utrustad med knappsats, infördes som standardapparat i telefonnätet.
- Telegrafverksamheten hade skurits ned till ett minimum. Endast Stockholm och Göteborg hade kvar sina telegrafstationer.
- Telexrörelsen gick tillbaka. Hela 600 telexanslutningar annullerades.

- Ett mobilt kommunikationssystem med ett lands-omfattande mobilsökningssystem, MBS, öppna-des för allmänt bruk. Sökningen skedde över det befintliga FM-rundradionätet.
- Den största beställningen i Televerkets historia gjordes i januari, då ett kontrakt på 385 miljoner kronor tecknades med L M Ericsson. Beställningen gällde bland annat AXE-utrust-ning.
- Regionkontoren lades ned.
- Riksdagen hade beslutat om utlokalisering. Teleskolan flyttade till Kalmar tillsammans med Katalogredaktionen. Dessutom upprättades en datacentral och en ny rationaliseringsenhet i Kalmar.
- Televerket testade elbilar.
- Omfattande reklamkampanjer för telefonmöten.
- Televerket byggde ett separat datanät.

1988

- *Grodan Kermit i Mupparna fyllde 30 år*
- *Justitieminister Anna-Greta Leijon tvingades avgå på grund av Ebbe Carlsson-affären*
- *Sjöbo sade nej till en flyktingmottagning i en folk-omröstning*
- *PLO utropade en palestinsk stat och erkände sta-ten Israel*
- *George Bush valdes till USA:s president*
- En 92 km lång optokabel mellan Gotland och fastlandet togs i drift. Den gav tillgång till drygt 7 000 telefonförbindelser.
- Televerket blev delägare i två nya internationella fiberoptiska kablar. Den ena lades mellan Danmark och England och den andra – med 38 000 förbindelser – mellan Europa och Nordamerika.
- Vid början av året hade Sverige ett i princip riks-täckande digitalt telenät. Uppbyggnaden av detta betecknades som det största projektet någonsin i Televerkets historia. Under en tid av fem år hade man byggt upp lika stor kapacitet med digital teknik som i hela det "gamla" nätet. Nätet bestod av 84 st. AXE-stationer med kapacitet för 1 750 000 abonnenter, koaxialkablar, radiolänkar och optokablar.
- Beslut att Teli skulle bantas och den olönsamma telefontillverkningen läggas ned. 750 arbetstill-fällen bort från Teli i Sundsvall.

- Beslut att ett Teletjänstcentrum skulle inrättas i Sundsvall. I första hand skulle friställda från den nedlagda Teli-fabriken erbjudas arbete.
- Under året genomfördes åtgärder för en bättre anpassning av teletaxorna. Televerket skulle för-söka hålla den genomsnittliga förändringen av prisnivån under inflationstakten. Taxeändringar-na låg vid den aktuella tiden också klart under konsumentprisindex.

1998

- *Provsprängning av atombomber i Indien och Pakistan*
- *Fred i Nordirland*
- *12 år efter Palmemordet, inget åtal mot Christer Pettersson*
- *Stockholm kulturhuvudstad*

- Planer på fusion mellan Telia och norska Telenor sprack.
- AXE nu införd i hela landet.
- Drygt sex miljoner fasta kundanslutningar.
- Dagligen rings mer än 20 miljoner telefonsamtal.
- Optiska förstärkare har införts.

Hur det började

Under den här rubriken har vi samlat några berättelser om hur Telemans första tid i Telegrafverket kunde upplevas. Långt framåt i tiden kunde han vänta sig en befordran och stiga i lönegrader och löneklasser.

”Ingenjörspojken”

Upplevelser under praktikåret

av Bertil Balkstedt

I juni 1947 började min 40-åriga anställning vid Telegrafverket med placering på planeringskontoret i Örebro. Att valet blev Telegrafverket var dels anställningsvillkoren, dubbelt så hög lön som erbjöds av LME och ASEA, dels av att jag hade praktiserat vid sektionen under sommarlovet 1945. Min far var god vän med linjeförman Örnstedt, som ordnade anställningen. Under praktiken fick jag många vänner, vilket bidrog till beslutet.

De första månaderna omfattade information om Telegrafverkets organisation och presentation av kontorets personal. Mottagandet var mycket positivt. Chefen för planeringskontoret Thunberg gjorde en plan för praktikåret, som gav mig en god start och många värdefulla erfarenheter för framtiden.

Under krigsåren utvecklades strategier för mass-tillverkning och operativ ledning av företag enligt Taylorska principer. Rationaliseringen omfattade planering, metoder, arbetets organisering, effektivare hjälpmedel, främst av linje- och stationsarbete.

Praktikprogrammet var uppbyggt växlande mellan teoretisk och praktisk tjänstgöring och gällde veckovis för hela året. Sektionen var uppdelad i Norra och Södra linjemästarområdena, Örebro stad, stationsmontage, drift och underhåll.

Det nya planeringsprogrammet omfattade utbyggnadsplaner för nät och stationer, med hänsyn till ekonomiska, personella och tekniska resurser. På planeringskontoret upprättades långtidsplaner. Projekteringen framställde ritningsunderlag och kostnadsberäkningar. På linjemästarområdena uppjordades korttidsplaner och sammansattes arbetslagen.

Efter praktiken på Ingenjörskontoret blev det

tjänstgöring på automatstationen, där jag redan kände personalen. Här dominerade Håkanssönerna, Im Edvin, If Ture med söner, en broder If Johan arbetade med kabelnät i staden. Det var vanligt inom Telegrafverket med ”släktdynastier”, då arbetet gav trygghet för arbete ända till pensionering. Arbetet lade grunden till mitt intresse för kopplingstekniken. Det förde mig efter praktikåret till stationsavdelningen på distriktsbyrån i Norrköping för utbildning till automatingenjör.

I november var placeringen hos Im Gösta Mollberg, ansvarig för stationsmontage. Gösta var med sin entusiasm och idérikeredom en upplevelse att lära känna.

Fjorton dagar före jul skulle Vikersvik vid sjön Vikern automatiseras. Det var vanligt att man vid arbete ute på fältet inkvarterades i familjer på orten. Men inga hushåll i stationens närhet ville ha några hyresgäster vid den tiden. Med driftvärnets sängutrustning och några säckar brunkolsbriketter installerades arbetslaget i den väldiga bergsmansgården. Det minsta rummet valdes för att det snabbt kunde uppvärmas av den stora bergslagskaminen. Hovsta-Pelle, som hade automatkurs, var arbetsledare och provningsansvarig, Ville, Göstas bror, och jag var handräckning. Arbetet med installationen av en 50 nrs m36 växel avlöpte enligt planerna. Hovsta-Pelle gjorde jobbet till en fest med sitt glada humör och sin humor.

Min första praktik i fält efter genomgången lagbaskurs blev i Norra Im-området, där ”Jocke” Johansson härskade. Han var i 50-årsåldern, alltid proper i sin galonförsedda uniform, med den tidens distans till personalen. Jocke var positiv till pågående förändringar, speciellt när det gällde att pröva arbetsunderlättande hjälpmedel. Bakom kärvheten fanns ett gott sinnelag av egen erfarenhet och förståelse för nätarbetets hårda villkor.

Föreståndaren för arbetskontoret, Willming, hade ambitionen att kombinera ett arbetslag som kunde kompensera min brist på praktiskt kunnande. Fyra linjearbetare med goda vitsord från befälet och kända idrottsmän, som deltagit i Vasaloppet med placering bland de tio bästa utvaldes. Jocke titlade med ett småleende på förslaget till mitt arbetslag och utbrast ”Å nej, så problemfritt ska Balkstedt inte ha. Ni får byta ut en av gubbarna mot Hallin”, som aldrig kunnat samarbeta med någon lagbas tidigare. Laget samlades en söndagseftermiddag i april månad i Stridsberg. Vi var inkvarterade i en villa, som ägdes av byns fjärdingsman tillika ägare av lanthandeln. Frun skötte butiken. Hennes far byskomakaren hade sin bostad och verkstad i huset.

När vi träffades blev vi genast överens om, att bemöta Hallin med den respekt han förtjänade, dels för sin ålder (55 år) dels för sitt yrkeskunnande. På måndagsmorgonen träffade vi Hallin vid arbetsboden, han bodde hos en bekant familj. Hallin var ordknapp och såg misstroget på mig när jag talade om, att han med hänsyn till den ryggskada han ådragit sig vid fall från en stolpe några år tidigare skulle befrias från det tunga jobbet med grävning och stolpresning. Hans uppgifter var spikning av smide, stagning, huggning av strävor och trådreglering.

Redan efter några dagar var enstöringen en glad medlem i laget. Nej, han var inte arg på sin unge lagbas. Ilskan berodde på, att arbetslaget fuskade med kvalitén, för att visa goda resultat i protokollen till underlagen för kommande ackord. En eftermiddag visade han mig några exempel, stolpar som stod för grunt, 5 tons stag där man gjort ”trumpethorn”, dålig uppfyllning efter grävning. ”Hur fan tror du det blir när ackordet kommer och man kan tjäna pengar på fusket!”

Efter någon vecka var denne kuvade man glad och stärkt i sin självkänsla som yrkesman. Ett år senare var kamraterna från arbetslaget hos Hallin vid hans dödsbädd på Länslasarettet i Örebro. ”Hälsa Bertil, att de där veckorna vi arbetade tillsammans var de bästa jag hade i verket.” – Lite vänlighet och förståelse kan tina upp ett fruset sinne.

I juni var det dags för praktik i Södra Im-området. Planeringsbiträdet Johansson hade icke linjemästarens förtroende att placera mig i något arbetslag. Linjemästare Israelsson hade endast något år

kvar till pensionen. Han var sliten och missbelåten med alla nya tokiga påfund och onödiga förändringar. Hans makt var beskuren, tidigare hade han haft ett antal stora arbetslag med 20-talet man. De byggde parstolplinjer mellan städerna i området innan kabeltekniken utvecklats. Telegrafverkets nätbyggnadsinstruktion var vad som behövdes. Han anställde och avskedade personal. Delade ut lönekuverten. Planerade linjen och beställde materielen från förrådet. Han hade varit kung och kände sig nu avsatt. Hans ledarskap var auktoritärt, lagbasarna väntade med oro på hans besök, beredda på utskällning.

Första mötet med Im Israelsson var när mitt arbetslag skulle rasera en linje till ett nedlagt sägverk i Högsjötrakten. Vi frågade honom om vi kunde rekvirera den nya simplexdomkraften använd inom Norra området vid raseringar. Den sparade ryggar och minskade risken för olyckor. ”Ha det tycker ingenjörspojken, jag har gubbar som orkar att dra upp stolpar utan nymodigheter, det blir inget av med det!” Någon pojke var jag icke med mina 25 år som var medelåldern i laget.

Andra konfrontationer med linjemästaren var i arbetslag Ullbrand. Vi skulle utföra en fantomisering mellan två utgreningar på några stolpavstånd över ett gärde. Im hade vid tidigare besök bestämt tiden, då detta under skulle utföras. Han tog fram sin anteckningsbok och instruerade hur trådarna skulle anslutas. Ullbrand var trött på översitteriet och frågade mig om vi kunde ha arbetet klart när basen kom. När han kom med boken meddelade vi, att jobbet var utfört. ”Det kan jag förstå, nu har ingenjörspojken varit framme för att göra sig märkvärdig!”

Som ”gesällprov” efter genomgången förplanerarkurs under Si Wemans ledning, sändes jag till Lindesbergstrakten för planering av en förbindelselinje som ersättning för den befintliga, som var dragen efter en kurvig väg och omöjlig att bygga ut. Den nya sträckningen, ett par km över öppna fält, krävde omfattande dokumentation. Av Im hade jag blivit varnad för byns mäktige storbonde och nämndeman. ”Stolpar i hans åkrar ska du undvika om det går annars blir det ett djävla liv!”

Stakningsarbetet fortlöpte och småbönderna var med på fälten och godkände placeringarna av stolparna med kvitton på den ringa ersättningen för markingreppet. Vi passerade nämndemannen och

lyckades till min stolthet ordna så, att hans enda stolpe var placerad vid en dikeskant rimligen inte till någon olägenhet. När jag kom och presenterade förslaget för honom och visade att alla andra markägare i byn godkänt det, exploderade han i ilska. ”Det blir ingen linje över mina marker, det får bli expropriation! Ut!” Jocke fick meddelandet, han var inte förvånad. ”Jag tar med mig Fsi Bergvind i morgon och talar med honom.”

Först när jag återkom till sektionen från distriktsbyrån fem år senare fick jag veta hur det gått. Linjen hade omplanerats, så att nämndemannens enda stolpe kom på annans mark. Den som tappade ansiktet i byn var nämndemannen, alla visste om hans bristande solidaritet. Den nyinflyttade lastbilsägaren på väntelistan fick sin telefon och undvek konkurs.

Praktikåret gav erfarenhet hur det är att verka i en tid av förändringar, att man har svårt att acceptera och förstå, att auktoritärt ledarskap inte är en framgångsväg till goda resultat. Många av dem jag träffade under året blev senare mina medarbetare och vänner för livet. ■

Pingismatch med konsekvenser

av *Sven Lernevall*

Ibland har jag fått frågan hur det kommer sig att jag började i televerket. Det beror på en pingismatch, brukar jag svara. Och på slumpen.

Studentexamen i Umeå våren 1942 skedde i två omgångar. De ynglingar som var födda 1922 skulle in i lumpen våren 1942 och deras examen tidigarelades därför någon månad. För flickorna och för ett litet antal manliga abiturienter, som ännu inte mönstrat, skedde examen helt normalt i slutet av maj. Eftersom jag var 23:a, tillhörde jag den senare gruppen.

Jag såg fram mot en skön, lättjefylld sommar. Min framtid hade jag redan utstakat; jag skulle bli tandläkare. Men det var gott om tid, ansökningarna skulle inte vara inne till tandläkarhögskolan i Stockholm förrän i september. Finansieringen av studierna var också klarad, åtminstone tills vidare. Jag hade fått tips om att landstinget kanske kunde bidra med något stipendium eller så och travade därför upp till landstingsdirektören och hörde mig

för om möjligheterna. Jodå, det skulle gå bra, jag skulle få låna 2000 kronor om jag förband mig att efter examen stanna i Västerbotten några år. Eftersom den värld jag överblickade i stort sett bestod av Umeå med omnejd, var det inte svårt att ge det löftet. Och pengarna skulle räcka ett år minst, och sedan blev det nog någon råd.

Det var inte många av mina studentkamrater som var kvar i stan; de flesta låg ju i lumpen. Men min bästa kompis Erik tillhörde samma årgång som jag och var lika sysslolös som jag. En dag i början av juni stod vi och spelade pingis hemma på min gårdsplan. Vi var ganska jämna och matcherna slutade ofta i tre set. Efter en match sa Erik: jag måste söka in till nå t verk, farsan vill att jag skall in vid järnvägen. Eriks pappa var själv anställd vid SJ. Men, sa jag, du har fel kombination i betyget, du liksom jag har läst naturvetenskapliga ämnen och skall du in vid järnvägen eller posten så skulle du ha läst franska och kanske geografi eller nå t. Spelar ingen roll, sa Erik, jag måste söka i alla fall. Kan du inte följa med mej ner till järnvägen så får vi fråga.

Jodå, det kunde jag väl, och så tog vi cyklarna och åkte ner till järnvägsstationen. Det var som vi trodde, vi hade fel sorts betyg. Men Erik skulle söka i alla fall, för husfridens skull. På posten var det lika lite napp. Men så sa vi, att vi tar telegrafens också, när vi ändå är ute och åker. Och så åkte vi till telegrafens. Där träffade vi en person som inte var telegrafkommissarien, för han var på semester, utan en kontrollör av något slag. Han letade upp ett cirkulärmeddelande som kommit från telegrafstyrelsen i Stockholm och då fick vi veta att det skulle bli en kurs för blivande telegrafassistenter i mitten av augusti, och till den kunde vi söka om vi ville.

Tja, det kunde vi väl göra. Fast hur skriver man en ansökan till en kurs i ett statligt verk? Det måste säkert vara fint papper. Vi åkte därför till Åkerbloms bokhandel och köpte var sitt 5-öres, linjerat ark. Erik köpte två, för han skulle ju söka till järnvägen också. Sedan satte vi oss hemma hos mej och enades om en formulering där vi ansökte om deltagande i den kurs etc som enligt cirkulär det-och-det skulle börja då-och-då. Jag minns inte om vi avslutade med ”vördsamt”, men det är troligt. Ansökningarna postades, händelsen glömdes.

Efter några veckor, jag tror strax före midsommar, ringde någon från telegrafens och frågade genom min mamma om jag samma dags eftermid-

dag kunde komma upp till telegrafkommissarien och träffa en distriktschef från Sundsvall. Jag ringde Erik, han hade inte fått någon sådan förfrågan. Det hela kändes då inte särskilt kul; jag skulle dessutom samma kväll klockan 6 resa till SSUH:s sommarläger i Hola i Ådalen. Men lockelsen att få träffa en ”hövding”, och spänningen i att få se vad det hela rörde sig om, gjorde att jag ställde upp i alla fall hos telegrafkommissarien. Jag hade ju inget att förlora. Den man jag fick träffa visade sig vara trafikdirektören Sven Backelin vid dåvarande sjätte distriktet, som omfattade de nordligaste länen i landet. Vi hade ett trevligt och avspänt samtal; jag hade ingen anledning att vara nervös, eftersom jag betraktade det hela som ganska betydelselöst. Jag fick en och annan fråga, som jag artigt försökte besvara så gott jag kunde. Bland annat frågade trafikinspektören om vilket verk som var störst: postverket, SJ eller telegrafverket. Jag svarade rätt på att SJ var störst, men sedan gissade jag fel, vilken som var tvåa minns jag inte nu. Näväl, så var det ganska trevliga samtalet slut och jag cyklade hem till Sandåkern, åt middag och tog resväskan och gick ner till järnvägsstationen.

På rälsbussen till Vännäs stötte jag oväntat ihop med trafikdirektör Backelin igen. Det blev då så att vi satt tillsammans mellan Umeå och Vännäs. Vi pratade om ditt och datt, jag berättade om vart jag var på väg och han frågade väl ut mig en del ytterligare, kan jag tänka. Jag uppfattade honom som en snäll farbror, som det hade varit trevligt att träffa. Att det eventuellt skulle bli en fortsättning på umgänget med telegrafverket var fortfarande inget som belastade mitt sinne. I själva verket tänkte jag inte ett ögonblick på frågan den närmaste veckan.

Men när jag kom tillbaka hem från Hola hände ytterligare saker. Tåget hade kommit sent på kvällen och jag stöp i säng och sov som bara en ung människa kan göra. Vid 9-tiden väcktes jag av mamma, som sa att telegrafens hade ringt igen, den här gången skulle jag dit för läkarundersökning. Mamma hade värmt vatten, så att jag skulle kunna tvätta mig ordentligt. I ett kakelugnseldat hus med bara kallvattenkran var dusch en lyx som bara åtnjöts på badhuset. Iväg till telegrafens kom jag, ren och snygg och träffade doktorn, som visade sig vara samma doktor Wohlin, som så många gånger under min barndom och uppväxt lyssnat på mig, tittat i öronen etc. Inga problem alltså, jag var troligen i

prima form. Sedan återstod bara urinprovet, vilket var det värsta. Att pinka på kommando, och dessutom i en grund rondskål, där det gällde att inte låta det stråla för häftigt! Jag förstår att vissa idrottsmän har problem vid dagens dopingtester. Hur som helst lyckades jag till sist, och alla var nöjda.

Någon gång efter mitten av juli kom ett brev från Kungl Telegrafverket där det meddelades att jag antagits till kurs för telegrafassistenter och att kursen skulle börja den 15 augusti 1942 på Telegrafverkets Undervisningsanstalt, adress Malmskillnadsgatan 23, Stockholm. Tjosan, vad skulle jag göra nu? Hemma i köket på Sandåkern blev det familjerådslag. Det var onekligen smickrande att ha blivit uttagen till telegrafassistentkurs. Jag kände några äldre umestuderter som gått samma kurs, bl a Hugo Lindberg, signatur Hlg. Pappa avgjorde saken genom att säga, att du kan alltid åka ner och se hur det är. Trivs du inte, finns det ju ännu tid till att söka till tandläkarhögskolan.

Bra idé, jag reste alltså till Stockholm. På tåget ner träffade jag en student från Stockholm, som sa att hans mamma säkert kunde hyra ut ett rum till mig. Så var den saken ordnad. När jag idag tänker tillbaka på ungdomstiden frapperas jag av hur sorglös man kunde vara. Allting ordnade sig ju på något sätt. Jag flyttade in i mitt rum, som låg på Garvagatan på Kungsholmen och kostade 65 kronor per månad, vilket nog var en femma mer än vad jag trott att priset skulle vara. Men rummet var bra och på rimligt gångavstånd från Malmskillnadsgatan. Så började jag på Undervisningsanstalten, inget märkvärdigt med det, det var ju som en vanlig skola. Och fem kronor per dag skulle jag få i traktement! Himmel, det blev faktiskt på ett år nästan lika mycket som de 2000 jag skulle ha fått låna av landstinget!

Alltså: utbildning, bostad och ekonomi var ordnad. Dessutom var det fortfarande sommar, jag hade cykeln med mig och kunde lätt utforska det underbara Stockholm. På Skansen spelade Thore Ehrling! Det blev många turer dit. Och dagarna gick, alltmer sällan dök tandläkarinstitutet upp i mina tankar och så småningom var tidpunkten för ansökan passerad.

Och därmed hade jag blivit telegrafare. Men hur gick det för Erik? Han blev läkare, inte dumt jobb det heller. ■

Lönevillkor: 15 öre per utburet telegram

av *Anders Sundblad*

Sommaren 1932 anställdes jag i telegrafverket. Egentligen var det inte telegrafverket som anställde mig utan fröken Malmgren, föreståndare för Älvsjö manuella telefonstation. Hon hade sin befattning på entreprenad och anställde och avlönade själv sin personal, såväl telefonister som telegrambärare. Jag var 13 år gammal, skulle fylla 14 på hösten, och skulle då också börja mitt sista år i folkskolan, vilket var 8:e klass. Det var viktigt att dra in litet inkomster till familjen. Min pappa hade dött när jag var bara två år gammal, och min mamma blev ensam med fem barn. Den ende egentlige familjeförsörjaren därefter blev min fjorton år äldre bror Erik, som hade jobb på L M Ericsson, ett fast och tryggt jobb kunde man tycka. Men under lågkonjunkturen i början av 30-talet var även han en tid arbetslös.

Min ersättning som telegrambärare var med den tidens mått inte dålig. Jag hade 15 öre per utburet telegram, och ibland kunde det bli rena lyckokastet, t ex när man gick ut med ett 50-tal telegram till ett bröllop, och alla telegrammen låg i ett och samma kuvert. Ändå var min betalning 15 öre per telegram. På dagarna, när jag gick i skolan, var fröken Malmgren själv telegrambud, men jag fick likafullt ersättningen. Ganska hyggligt av henne, tycker jag så här efteråt.

Någon fast arbetstid gällde inte, utan jag ryckte in när det fanns telegram att avlämna. Jag höll mig hemma efter skolan, och om det kom något telegram som skulle delas ut, ringde fröken Malmgren efter mig. Vi hade till dess inte haft telefon hemma, men för att jag skulle kunna nås av fröken Malmgrens kallelser, skaffade mamma telefon. Så viktigt var mitt jobb!

Ett bra extra bidrag till förtjänsten var dricksen. Nästan alltid fick man en 25-öring i dricks, när man lämnade av ett telegram, det var en sorts tradition. Ibland kunde det hända att man fick en hel krona. Som telegrambärare i Älvsjö möttes man med andra ord av generositet. När jag sedan blev telegrambärare inne i Stockholm, fann jag en stor skillnad. Det var bara undantagsvis man fick dricks, möjligen på Söder, men på Östermalm förekom det aldrig. Ett skäl var förstås att telegrammen ofta inte

lämnades direkt till adressaten utan till ett hembitråde vid köksingången, och hon hade naturligtvis inga pengar att ge bort.

Jag hade mitt telegrambärrjobb i Älvsjö ungefär ett år, tills jag gått ut åttan. Detta sista år i folkskolan var ganska betydelsefullt för mig. Jag hade turen att få en bra lärare, Valle Ramqvist, som vi grabbar såg upp till, inte minst för att han var en av Sveriges bästa kulstötare, i konkurrens med Samuel Norrby om någon kommer ihåg honom. Valle Ramqvist måste ha varit en mycket duktig lärare, troligen i mångt och mycket före sin tid. Vi fick, hör och häpna, undervisning i engelska, vilket inte var så vanligt på den tiden. Jag har ibland undrat om det verkligen ingick i läroplanen eller om det var hans eget initiativ. Hur som helst fick jag tack vare hans undervisning ett intresse för studier, som när tiden var mogen ledde till vidare utbildning.

Men dit var ännu en bit. Först skulle jag bli ”rik-tig” telegrambärare, med uniform och allt, på Skeppsbron 2. Om detta berättas i en särskild berättelse. ■

Ung man börjar vid Kungliga Telegrafverket

av *Axel Steby*

Det var på hösten 1945. På den tiden var vårt gamla verk kungligt med besked. Det fanns de som uttalade namnet med högaktningfulla versaler, ”kronans säkra kaka” för anställda var som begrepp välkänt för många, färre tänkte kanske i termer som medaljer och pension – men nog fanns också de.

Dåvarande Telegrafverkets kabelkontor i Stockholm annonserade i pressen efter yngre ingenjörer, som efter utbildning skulle placeras regionalt och då självständigt få svara för anläggning och drift av telelinjer i mellanortsnätet. Det lät bra och av dem som nappade var vi tre som kallades att börja. Må nu sägas att utlovade placeringar aldrig blev av. Om förespeglingen var medveten bluff eller ej är idag ointressant. En av oss hoppade snart av, vi andra kom att stanna i verket under resten av våra aktiva liv.

Efter nyåret 1946 började vi vid huvudkontoret i Stockholm. Våra teoretiska förkunskaper må synas märkliga i sammanhang med telefon och telegraf.

Två av oss hade läst starkström, en var byggare (det var han som steg av tåget). Men åtminstone i början verkade inte dylika formalia spela någon roll. Ty kontorsarbete för oss nya blev mest att texta, att med dragstift och tusch på väv pränta oändliga mängder kabeldata, trum-, avläggs- och skarvnummer, längder, vägmått, bukter, slingor, brytpunkter etc. Driven textare kunde presteras fem eller sex fullklottrade A3-vävar per dag, mindre rutinerad kanske två.

Vi satt mycket trångt. Nåja, för undertecknad med åratals vana vid örlogsflottans, enkannerligen seglande skolfartygs för manskap extremt knappa utrymmen, var detta överkomligt. Och att under ett par timmar hålla sig inom två kvadratmeter samt att vid behov ta ett skutt över närmsta grannes ritplats var för en frisk yngling en s k baggis.

Trängseln berodde på kontorets organisation och sätt att arbeta. Fysiskt linjearbete utfördes i huvudsak under säsong, uttytt den tid det var möjligt att med handverktyg gräva i jord. Under icke-säsong var fältarbetsstyrkan endera placerad vid verkets lokala organ eller tillåtet. Arbetsledning av alla grader hade då att samsas med kontorets fasta personal i utrymmen, någorlunda rikligt dimensionerade för sistnämnda kategori. Men knappast för båda tillsammans.

Viljan var förstås god på alla håll men snart blev trängseln för svår även för luttrade – någon måste s a s lämna båten. Inte oväntat föll lotten på en av oss nya. Att det slutligen blev jag som fick lämna, berodde förmodligen på vissa brister i att hantera dragstift. Kraven härpå var ganska höga, främst på läsbarhet. Format A3 skulle vid kopiering dras ner till A6, dvs till 1/8 av ytan, för att underlätta hantering i fält.

Som förvisad kom jag till ett tillfälligt arbetskontor i Vara. Där förberedde man lokalt en för säsongen planerad pupinkabelanläggning Skövde-Gudhem-Trollhättan. Må vara att motiven för min förflyttning inte var i allo smickrande – för min personliga del fanns ett och annat positivt. Arbetet här var trevligare än i Stockholm, framför allt omväxlande, naturen bjöd på frikostiga utrymmen och vi hade traktamenten, nog så välkommet efter gnagande på ramar i huvudstaden.

Efter någon månad började så årets kampanj i Skövde. Under större delarna av åren 1946 och 1947 fick jag nu följa och praktiskt delta i anläggningsar-

betets alla moment, också vid dess fortsättning via Uddevalla till Grebbestads överdragsstation. Dessa anläggningar sammantagna blev ett av de sista större pupinkabelobjekten i vårt land; det gav några av de sista möjligheterna att få allsidig uppfattning om hur ett sådant kunde eller borde utföras. Ty under tiden – sommaren 1947 – kom första koaxialkabeln till Sverige. Man började på sträckan Stockholm-Norrköping med en kabel, som innehöll fyra s k normalkoaxialtuber med tubernas ytterdiameter 9,5 mm, köpt i England och av tillverkaren avsedd för bärfrekvenssystem med 600 dubbelriktade telefoniförbindelser per tubpar.

Med lite tur fick undertecknad det intressanta uppdraget att under hösten delta i leveransmätningar för denna kabel. Än mer intressant blev det därför att vi samtidigt skulle verifiera kabelns möjligheter att överföra system för 960 förbindelser. Det visade den sig kunna och när anläggningen så småningom togs i drift fick den den högre kapaciteten.

Denna min första erfarenhet av koaxialkabel har sedan följts av många andra. Under följande ca 35 år har jag fått mina gärningars lön mest för vad jag på detta område tagit mig för. Vilket betyder att jag i någon mån varit medskyldig vid tillkomst av många koaxialkabler, och några radiolänklinjer, i mellanortsnätet – ända tills analogteknikerna började lämna över stafettpinna till digitalgudars företrädare. Vars verk naturligtvis i sinom tid också kommer att hamna på Telemuseum. ■

En 50-årig vandring i gamla Televerkets lönegrader

Från Telegrambud till Byrådirektör

av *Stig Jacobsson*

Lönegraderna avskaffades för flertalet tjänstemän i början av 1980-talet. I det följande berättas om min egen vandring i lönegradsstegen under femtio år i gamla Televerket. Sannolikt kommer åtskilliga av mina kolleger att känna igen sin egen situation.

Det började för min del den 1 maj 1940 vid Telegrafverket i Östersund. Det var krigstid och jag anställdes som E tgm, vilket betydde extra telegrambud. Då var jag 13 år gammal. Jag fyllde 14 år i november 1940. Något år senare avancerade jag till ordinarie telegrambud med rubriceringen Tgm.

1943 då jag var 17 år fick jag bli tillfällig linjearbetare, Tf La. Arbetet var av praktisk natur och omfattade linje- och kabelarbete samt apparatuppsättning. 1945 blev jag fast linjearbetare med beteckningen La.

Jag stannade i Östersund fram till 1950. Under denna tid, 1940–1950, handlade det mest om praktiska arbetsuppgifter och jag fick inte någon särskild utbildning i kursform. Jag var ung och många äldre stod före mig i kön till kurserna. Däremot förkovrade jag mig genom att läsa per korrespondens.

Jag ville emellertid vidga vyerna och flyttade därför till Stockholm i februari 1950. Där fick jag en tjänst som fast linjearbetare vid Stockholms stationer, montageavdelningen, vars chef var linjemästare Essén. Efter att ha genomgått en automatkurs 1950 i AGF 500-väljarsystem fick jag så småningom under 1951 en ordinarie tjänst i Ao Rpr 12. Den 1 juni 1952 blev jag reparatör i lönegrad 13 och den 1 oktober 1956 förste reparatör i lönegrad Ao 15.

Efter de första fem åren i Stockholm började jag en ingenjörutbildning på fritid vid en teknisk skola i Stockholm och efter fem års studier fick jag min ingenjörskompetens. Jag var placerad vid Sundbybergs 500-väljarstation, men flyttade över till kontorsarbete och kvalificerade ingenjörsuppgifter under det sista studieåret.

Den 1 juli 1959 gjordes en allmän justering av lönegradsindelningen.

Under åren 1960–63 deltog jag i arbetena med helautomatisering av förbindelserna mellan Stockholm och övriga landet. Jag medverkade även i utbildningsaktiviteter av olika slag för driftspersonal och i förberedande åtgärder för hopslagning av felbyrå och Stockholms stationer, personalfrågor m m. Jag fungerade även som skyddsingenjör under denna tid.

1961 befordrades jag till Ao tjm 12. Jag arbetade då bl a med inkopplingsplanering för trafik inom landet och till utlandet. Tjänsten höjdes 1963 till lönegrad 17, 1965 till ingenjör Ao 19 och 1967 till driftsingenjör i Ae 21.

Under 1969 flyttade jag över till Distriktsbyrån och blev byråingenjör i Ae 23. I samband med ändrad distriktsindelning fick jag arbetsuppgifter i Uppsala men även i Gävle och Norrköping. Jag arbetade bl a som projektadministratör i O2O-projektet i Uppsala. Inom Stockholms teleområde utarbetade jag anvisningar för övergång och kon-

vertering till AXE. I samband därmed utarbetades också anvisningar som skulle ligga till grund för planering av resurser vid det omfattande förändringsarbetet under åren 1980–87 berörande tjugotalet stationer.

Efter ändrade arbetsuppgifter titulerades jag byråsekreterare B5 och senare under 1985 blev jag byrådirektör Bd Ne:23:8.

Mot slutet av 1980-talet blev de flesta enbart tjänstemän med beteckningen Tjm. Då var det dags att pensioneras.

När man nu tittar i mina gamla anställningshandlingar får man en provkarta på kurser som många tjänstemän fick genomgå för att klara jobbet på stationerna eller i fält, men också exempel på de internt eller externt anordnade kurser som gavs de verksanställda för att dessa skulle kunna fungera som utbildare av andra inom televerket eller bättre kunna leda arbetet. Nämnas bör projektadministration, intervju-, föredragnings- och konferens-teknik i ALI RATIS regi, abc i AR, Lärarkurs under ledning av G Toshach i Göteborg, projektledning (Harry Nygren m fl), Ledarskap 80, aktionsgruppen för problemlösning (SIFU). Många känner igen sin egen situation, eller hur? ■

Som ny på byrån

av Göran Olausson

Den 1 juli 1948 anmälde jag mig till tjänstgöring vid femte distriktets trafikavdelning på Distriktsbyrån i Gävle. Sista delen av den på hösten 1945 påbörjade utbildningen till telegrafassistent, till vilken jag hörde, avslutades till midsommar 1948. Vår kurs liksom deltagare även i 1943 och 1946 års kurser placerades vid detta tillfälle på trafikala och administrativa tjänster centralt men framförallt lokalt på stationer och distriktsbyråer.

Det blev ett glatt mottagande i Gävle. En del människor är långa och ”välväxta”, andra lite kortare med mera proportionerlig kroppshydda. Jag var redan då lång, 196 cm, och ”välväxt” och när det blev dags att presenteras på byrån leddes jag runt av Bertil, som var 3-4 decimeter kortare än jag. Man kunde kanske se vissa likheter mellan oss och det välkända komikerparet fyrtornet och släpvagnen. Mina kommande arbetskamrater sken upp

genast som de såg oss och den glädjen höll i sig hela min tid – 18 år – på distriktsbyrån.

Mina första arbetsuppgifter blev att biträda Lars, som ansvarade för bl a abonnemangsgranskningen och tolkningen av SI del IV:s bestämmelser. Jag fick en plats i rummet intill hans. I ”mitt” rum satt för övrigt två damer, som deltog i granskningsarbetet, och en tredje dam, som svarade för sammanställningar av trafikmätningar m m. En pojke och tre damer, varav två ungefär i min ålder. En angenäm tid men också lärorik började. Inom rummet behandlades ärenden som var representativa för vad en trafikavdelning då sysslade med – abonnemang och trafik, spärr och brister vad gällde landsförbindelser och nummerkapacitet på telefonstationer. Personalproblem vid telefonistbetjänade stationer och nya riksförbindelser behandlades i ett annat rum av Lennart och i ett tredje satt Bertil som svarade för allmänna ärenden bl a personalärenden. Chef var trafikinspektören Birger. Hans rum innehöll ett stort skrivbord, några fåtöljer, bokhylla, men inga synliga papper. Rent och snyggt.

Som ny på byrån skulle man väl testas och jag fick mitt elddop redan på hösten 1948 då man kallat till ett stort möte med 50-talet deltagare för att diskutera den framtida utbyggnaden av riksnätet berörande femte distriktet. Experter från Telestyrelsen, Callersten m fl, deltog och jag som sekreterare vid mötet skulle dokumentera och summera resultaten från mötet. Diskussionerna fördes långt över huvudet på mig. Efter mycken möda blev ett 50 sidor tjockt protokoll färdigt. Protokoll var detaljrikt, A anförde det och B ansåg något annat. Allt noggrant återgivet. Men det var lärorikt. ■

Telegrambärare på Slottsbacken under 1930-talet

av Anders Sundblad

När jag våren 1933, fjorton år gammal, slutade åttan i Långbrodals folkskola, gällde det att få ett fast jobb. Det fanns två möjligheter: antingen hos L M Ericsson på kabelfabriken i Älvsjö eller hos telegrafverket som telegrambärare på telegrafstationen vid Slottsbacken i Gamla Stan. L M Ericsson låg bättre till geografiskt, men mamma tyckte att telegrafverket lät bättre och framför allt säkrare. ”Där

får man pension”, sa hon, ett argument som inte tedde sig så viktigt för en fjortonåring. Men jag gjorde som mamma ville och sökte jobbet på telegrafverket.

Om det var så klokt att välja telegrafverket kan diskuteras. Det var nämligen så, att när man i sinom tid åkte in i lumpen och alltjämt var telegrambärare, fick man sparken. Som plåster på såren fick man en gratifikation på 10 kronor för varje månad man arbetat. Det kunde bli ca 600 kronor om man börjat direkt efter skolan. De telegrambärare som hunnit få fast anställning och avancerat till stationsbiträde fick behålla sitt jobb trots värmplikten men fick i gengäld inte någon gratifikation.

Så kom jag då ner till telegrafverket, adress Skeppsbron 2, men för oss i Budsändningen var adressen Slottsbacken. Nu började jag få den månadslön som hägrat. Lönen 1933 var 67 kronor i månaden. Till detta kunde komma, när jag blev varmare i kläderna, extrapengar för övertidstjänstgöring, med kanske en tia i månaden. För övertid hade man 60 öre i timmen, på sön- och helgdagar 90 öre. Men dricks kunde jag inte räkna med som någon fastare intäkt, vilket jag hade kunnat göra under mitt extrajobb som telegrambärare i Älvsjö under skoltiden. I Stockholm hände det bara undantagsvis att man fick dricks.

Behovet av friska pengar var vid denna tid stort inom alla personalgrupper vid Skeppsbron. Den 15:e i månaden kunde man få ta ut upp till ca halva lönen i förskott. Det kallades att ”trumma”. Första månaden jag arbetade kom ett av stationsbiträdena, ”Fillebom”, och sa: ”Trumma 35 spänn åt mig, så får du 40 spänn av mej den sista.” Jag rådgjorde med den äldre telegrambärare som var min handledare och fick rådet att låna ut du, blir det krångel tar jag hand om det. Men Fillebom betalade ok.

Jag har bra koll på min finansiella situation från mina första år i telegrafverket, eftersom jag förde kassabok, vilken jag alltjämt har kvar i mina gömmor. Till kassaboken ber jag få återkomma i en särskild berättelse.

Under min första tid på Budsändningen, som avdelningen för telegramavlämning hette, fick jag ”gå och släpa” ett par veckor med en äldre telegrambärare, nummer 134 Karl-Axel Nyman. Han var min handledare och skulle lära mig yrket, med de olika rutiner som gällde m m. Jag fick nummer 62 och ganska snart också tillnamnet ”Nippon”,

eftersom någon tyckte att jag såg ut som en japan. Det var bara att finna sig, de flesta försågs med ett extra namn som skulle känneteckna innehavaren. Där fanns Rövarn, Plutten (som var liten till växten), Mandel (efter 91:an Karlsson), Kalle Anka (en riktig storsnackare), Snuffe och Lubbe, den senare efter den olycklige van der Lubbe från riksdagshusbranden i Berlin.

Man cyklade som regel inte ut med telegrammen utan åkte spårvagn eller buss. För detta höll verket med ett busskort, som dock kunde dras in när någon annan telegrambärare behövde det. Detta problem löstes enkelt. Kortet som var av kartong hade samma tryck på fram- och baksidan. Därför delade man kortet försiktigt med en kniv, så man fick två kort, varigenom man kunde resa gratis även när man var civil. Hade man uniformen på, var det sällan någon konduktör som frågade efter kortet. Uniformen var för ö otrevlig att ha. Jackan, som kallades kollett, hade ståndkrage som skavde. Sista året före lumpen fick man ha kavaj, vilket var behagligare.

Varje telegrambärare hade en bricka med sitt nummer på. Den brickan satte man upp i ett ställ efter varje utbärningsuppdrag, och fördelningen av jobben skedde i tur och ordning. Bärarna satt i rad på långa bänkar och väntade på nästa jobb. Det kanske skall sägas att det vid den här tiden bara var pojkar som var telegrambärare; flickorna hade ännu inte gjort sitt intåg i yrket. Det var noga med tiderna som telegrambäraren använde när han åkte ut med telegrammen. Rutterna var tidssatta; till exempel Gustaf Adolfs torg skulle det ta 8 minuter. Telegrambäraren hade en lista med sig, där telegrammen var uppskrivna, och varje gång han lämnat av ett telegram skulle han notera tidpunkten då avlämning skett. Det fanns bättre och sämre jobb. Ett bra skubb var till exempel att lämna ett telegram till Beckers på Liljeholmen. Det tog med spårvagn en halv timme dit, och en halv timme tillbaka, och under den tiden kunde man ju inte göra annat än sitta och ha det bra, helt legalt.

Under både förmiddagsvakten och eftermiddagsvakten gick två stationsförmän, kallade ”deckare”, omkring på stan och kollade telegrambärarna, granskade de tider de noterat på sina listor etc. Både när telegrambäraren gick ut på sitt uppdrag och när han kom tillbaka skulle han tidsstämpla listan. Det fördes noggrann statistik över vilka tider

som använts för olika användningsuppdrag. Om man hade ”knorvat”, dvs hade använt för lång tid och misstänktes ha maskat, blev man i sämsta fall uppkallad till förstekontrollör Berner för en uppläxning. Det var inte bra att vara för snabb heller och gå på kortare tid än vad som var mallen. Det kallades för att ”märra” och bedömdes hårt av kamraterna.

På både förmiddags- och eftermiddagsvakterna fanns en förman som chef för utbärningen. ”Frasse” Sundberg basade för udda vaktlaget, ”Plattan” Rosenqvist för jämna. De höll med sträng handordning på sina underställda. Telegrambäraren hade rätt till 30 minuters rast på förmiddagen, 20 minuter på eftermiddagsvakten. När telegrambäraren gick på rast, noterade förmannen detta på vaktlistan och tog dessutom hand om telegrambärarens nummerbricka. När man kände naturbehov, fick man begära hos förmannen att få på toaletten. Detta kallades att ”gå i gången”, vilket kom sig av att toalettutrymmet var ett ganska långt och smalt rum med ett antal toalettbås på ena sidan. Varje bås hade dörr, men den gick inte att låsa. Man fick inte sitta för länge på toaletten. Plattan var strängast. Han tolererade bara 10 minuter för ett toalettbesök, Frasse accepterade 15 minuter. Satt man för länge på muggen under Plattans vakt, kunde det hända att han kom ner i gången och ryckte upp dörren för att kolla vad man gjorde. Frasse gillade heller inte att man var borta för länge men nöjde sig med att morra fram lämpliga förebräelser.

Arbetstiderna för de yngsta pojkarna var kl 10–18 på förmiddagsvakten och kl 14–21 på eftermiddagen. Och så jobbade man varannan söndag. När man fyllt 16 år fick man förmiddagsvakter som började kl 7 och eftermiddagsvakter som slutade kl 22. De ännu litet äldre – från 18 år vill jag minnas – fick jobba natt, vilket uppfattades som extra bra, eftersom man var ledig två dagar efter varje nattvakt.

Våren 1939 tog min anställning som telegrambärare i telegrafverket slut, i och med att jag åkte in i lumpen. Jag tog det litet hårt att jag då i enlighet med reglerna fick sparken. Visserligen fick jag avgångsgratifikation med bortåt 700 kronor, men ändå. Jag och en kompis i samma situation köpte ut ett halvror och satte oss och tröstade varann och snackade. Under den stunden fattade jag ett av mitt livs viktigaste beslut: jag skulle börja plugga. Så

blev det också, först SSTA och senare tekniska läroverket, alltsammans på kvällarna parallellt med att jag jobbade. Efter lumpen fick jag så småningom jobb på telegrafverket igen, först på förrådet och sedan på felbyrån i Stockholm. Där såg man gärna att man vidareutbildade sig och belönade också

utbildningen med befördran. Och alltsedan dess har det för min del ramlat på ganska hyggligt inom telegrafverket/televerket. Så på sätt och vis kan man säga att det bästa som hände mig som telegrambärare var att jag fick sparken. ■

Undervisningsanstalten

Många av oss i Panggillet har tillbringat längre eller kortare perioder vid Telegrafverkets Undervisningsanstalt vid Malmskillnadsgatan. För en del av oss kom den att bli den första kontakten med Telegrafverket. Vem minns inte de gamla och slitna lokalerna, gångarna och trapporna eller de åldriga telefonväxlar och telefonapparater som utgjorde övningsutrustning. I skrivmaskinssalen ekade vals- och marschmusik ur högtalarna. Eleverna skulle lära sig att skriva maskin i jämn takt för att bli goda användare av teletypeapparater och teleprintrar. I andra salar kunde man höra knattret från telegrafnycklar och morseapparater eller ljudet från fjärrskriftsapparater när elever övade på dessa. Lärarna har också gjort ett outplånligt intryck på oss. Eleverna vid kurser för assistenter och telegrafister var ofta unga och kom direkt från skolan, därför fanns leklynnnet fortfarande kvar hos dem, och Teleman minns.

Den jäktade läraren och vad som hände med en dörr

av Bengt Möller

1943 års telegrafassistentkurs, där undertecknad var en av eleverna, började sin första termin på gamla Ua i januari 1944 och avslutade sin tredje termin i mars 1948. En av många lärare under dessa år var Georg Lavenius. Denne hade själv börjat som telegrafassistent i slutet av 1920-talet men sedan genomgått KTH och blivit civilingenjör. Han var en av Ua:s fasta lärare och med den bakgrund han hade undervisade han i såväl trafikala som tekniska ämnen.

Lavenius hade dessutom en del administrativa sysslor som krävde hans tid och han ansåg sig vara en mycket jäktad man, något som han inte sällan framhöll för oss elever. Under en period höll han sina lektioner för vår kurs i en föreläsningssal i Malmskillnadsgatan 21. Lokalen kunde från Malmskillnadsgatan 23 – som var Ua:s egentliga adress – nås via ett antal lektionsrum och gångar. (Det sades för resten ibland att de gamla husen huvudsakligen hölls ihop av den mängd blytrådsledning som fanns spikade kors och tvärs mellan alla apparater i lokaliteterna.) Den sista gången fram till vår lektionssal var en trång gång som avslutades med en dörr. Som dörren var ganska låg och Lavenius ganska lång kom han ofta på språng i

hög fart och lite hukande genom gången in i lektionssalen och drog i farten igen dörren efter sig med en ljudlig smäll. Därefter följde ofta en utläggning om hur jäktad han var, vilket ibland kunde illustreras av att han inte hunnit svälja sista tuggan på lunchen.

En av mina kurskamrater, Sune Baeckström, irriterade sig särskilt över den häftiga smällen varje gång och fällde ofta en halvhög kommentar som brukade lyda: ”Slå inte så i dörren!” Då detta inte hade någon större effekt beslöt Baeckström att vänja Lavenius av med smällandet genom att lägga en mindre dörrstopp av gummi mellan dörren och dörrkarmen på gångjärnssidan: ”Det vore väl själva . . . om man inte skulle kunna få Lavenius att sluta smälla i dörren!” Tanken var att dörren skulle göra motstånd och fjädra tillbaka när Lavenius ryckte till sig den.

Nästa gång Lavenius kom farande och drog igen dörren efter sig som vanligt blev det ingen smäll men däremot ett ljudligt knak, det nedre dörrgångjärnet lossnade och dörren blev hängande på trekvart. Reaktionen från Lavenius blev ganska sur, men behärskad, och han mumlade något om förstoring av skolans lokaler. Han behövde inte grunna särskilt mycket över vem som låg bakom det hela, för Baeckström som hade lätt för att rodna i vanliga fall såg i detta nu ut som den skyldigaste av skyldiga.

Men i fortsättningen blev det inget smällande i dörren – Lavenius kunde ju inte veta om där fanns en ny dörrstopp inpetad. Förresten kunde kanske huset – så som det såg ut – rasa om man råkade ta i för mycket... ■

Intryck från Ua

av Karl-Väinö Tahvanainen

Min assistentkurs, som började 1943, sades vara den längsta i Undervisningsanstaltens, Ua, historia. Anledningen var att undervisningen i början hade tonvikten på telegrafan – morseexamen, telegrafteknik, olika telegrafapparaters funktion m m. Det förekom också en hel del teoretiska ämnen, teoretisk telegrafi, stationsinstruktion, telegramtaxering etc. Efter kriget övergick man till en mera telefoniinriktad undervisning och vi fick gå ytterligare två terminer på Ua, varvat med praktik på olika tjänsteställen. På så sätt blev vi inte klara med kursen förrän 1948.

En lärare som följde oss under alla tre terminerna var Einar Malmgren. Han var ju också rektor för Ua, och hade stor respekt med sig. Han svarade för ämnen som teoretisk telegrafi, radioteknik och teoretisk telefoni. Man kan ju ifrågasätta hans pedagogiska metoder. Det var rena föreläsningar, följda av skrivningar. Det var aldrig tal om en dialog mellan lärare och elever. Lektionerna bestod i att Malmgren snabbt klottrade svarta tavlan full med komplicerade uträkningar, som vi elever försökte hinna skriva av. När tavlan var fullskrivnen suddades allt ut och skrivandet fortsatte. Man gjorde väl den reflexionen att det hade varit mera rationellt och tidsbesparande om han i stället hade delat ut kompendier med dessa uträkningar. Man måste ändå beundra Malmgren för att han hade allt i huvudet och med glasklar elegans genomförde uträkningarna.

Vid ett tillfälle slog det dock slint. Det var vid en lektion i teoretisk telefoni under den sista terminen. Malmgren hade fyllt flera tavlor med formler, tecken och uträkningar och kom förstas till ett slutresultat. Då dristade sig en av de mest skärpta eleverna, Olof Lind, att ifrågasätta ett led i Malmgrens uträkning. Det blev alldeles tyst, Malmgren stelnade till, rättade till glasögonen och sade något sarkastiskt till Lind. Så var lektionen slut och vi trodde att saken var utagerad.

Så gick en vecka till nästa lektion i samma ämne.

Då erkände Malmgren utan omsvep att han hade haft fel och att Lind hade rätt. Så gick den lektionen åt till en ny, denna gång riktig uträkning. Att den stränge Malmgren kunde erkänna ett fel gjorde naturligtvis att han steg i vår aktning.

Jag lärde känna Einar Malmgren mycket närmare under senare år. Vårt stora gemensamma intresse var Telemuseum och telehistoria. Jag kom med tiden att uppskatta Einar som en god vän och arbetskamrat, humoristisk, hjälpsam och tillmötesgående och med en mycket stor kunskap om telekommunikationerna och deras historia. ■

Telegrafassistent – eller något annat?

av Bengt Möller

På 1943 års telegrafassistentkurs var Bertil Palmér (den Bertil Palmér som kom från Göteborg – han hade en namne på 1942 års assistentkurs) en av mina kurskamrater. Han var en man som hade nära till skämt och som ofta kom på en del klurigheter som han redovisade för oss andra.

I ett litet blad som skrevs ihop inför en av våra terminsavslutningar gjorde Bertil ett försök att etymologiskt härleda betydelsen av ordet telegrafassistent. Må vara att härledningen bitvis är lite skruvad men ungefär så här löd den:

Ordet ”telegrafassistent” sönderfaller vid närmare betraktande i fyra huvudbeståndsdelar:

- telegraf – ”det vet ju alla vad det är”
- ass – efter en dyster moltonart
- i – har sin vanliga prepositionella betydelse
- tent – efter franskans teint som betyder hy, hudfärg (enligt Bertil särskilt i ansiktet)

”Telegrafassistent” skulle därför kunna tolkas som en inom telegrafan verksam person som var ”ledsen i ansiktet”.

Väl kommen till detta lite ledsamma resultat föreslog Bertil att benämningen ”telegrafassistent” skulle ersättas med benämningen ”telegrafpatient”. De lätt insedda skälen – enligt Bertil – för detta var dels att utbildningen till telegrafpatient bedrevs vid en anstalt (Ua), dels att eleverna visade ett rent sjukligt intresse för undervisningen. ■

Standard 46

Nedanstående tre bidrag är plockade ur ”Standard 46”, ett häfte, som sammanställdes av några deltagare i ”1946 års kurs för studenter, företrädesvis avsedda för tjänstgöring inom driftavdelningen” och som föredrogs vid slutfesten efter första terminen med inbjudna lärare.

Plockat av Hilding Corneliusson

Vaktparad den 18/12 1948

Det är snart jul. Men inte en jul vilken som helst. För vår del är det julen efter den jul då vi helst velat vara färdiga med vår kurs, och dessutom en vecka senare än vi själva anse lämpligt. Men för vår Styrelse är det en dag före dopparedan, då vi ju helst skulle varit färdiga med vår kurs, och dessutom en jul tidigare än som författningsenligt kan anses lämpligt.

Men nu var det tomtarna vi skulle tala om. Några av dem ha vi nöjet att se hos oss i kväll, andra åter äro ej med. Väl vetande att deras ord ej glömmas av någon i första taget, ha vi i alla fall för säkerhets skull i fortsättningen lämnat några minnesanteckningar att utan behovsprövning användas i stället för dem, som av misstag skulle råkat följa med in i julbrasan.

Här närvarande tomtar komma ej att figurera i det följande. Den ene kan ej utföra sina vanliga tavelanteckningar eftersom tomtenissen med trasan glömt bort vem som skulle ha lektion och någon dessutom ätit upp all kritan. Den andres minnesanteckningar försvann från samtliga elever på oförklarligt sätt redan förra lördagen. Frid! Men kanske en del av oss minns något av honom ändå. Den tredje har vi inte hört så mycket av på sista tiden. Men det lilla vi hört måste vi nog komma ihåg och då behövs det inga minnesanteckningar. Och så låter vi paraden börja.

Först en riktig tomte, ännu en gång: Frid!

”Vi skulle egentligen räkna litet idag, men det vete faen, jag tror inte vi hinner. Di har tatt ifrån mig timmar igen. Får jag ta av mej kavajen? Jag är inte så stark att det finns risk för tjut. Jag menar, det tjuter ju alltid om man inte dämpar ner sig tillräckligt. Förstår ni vad jag menar? (Mummel, mummel). Om man kallar förstärkningen i vänstra benet för Fv och i höger ben Fb och dämpningen Ba, b+, b och b-, så får man ju direkt hur stabilt man går.

Förstår ni? (Ett mummel). Sen kan man ju falla också om man går i andra riktningen. Men är man homogen blir det ju samma sak. Är ni med? (Inget mummel) Va? (Ett mummel). Skulle det vara Fh, ja det gör ju detsamma, det är ju bara ett betäcknings-sätt. Fan vad tiden går! Va? Föll hon? Vem? Kosenkina? Var det inte Paavo eller va faen han hette, som tappa sin kosin när han hade sin ko sin? Ja, det gör detsamma vad jag säger. Ni vet ju ändå vad jag menar.”

En annan tomte;

”Ratio betyder förnuft. Ra inrättades 1941. Jag har försökt att göra en sammanfattning av vad olika författare framfört angående brödrostning. Vi kalla försökspersonerna A, B, C, D etc.

1. A tar fram brödrosten. B kontrollerar att alla proppar äro hela, C att ledningarna ser bra ut. D skär bröd under kontroll av E. F drar upp de tre tidtagaruren medan G och F läser schemata.

2.a. Samtliga byter plats för undvikande av fack-idioti.

b. G skickas efter mjölk.

3. A tar hand om schemata, B sköter stickkontakten, C och D på var sin sida av brödrosten, E, F och H är tidtagare.

4. Båda skivorna kommer bra i rosten (a), vändningen utmärkt och samtidig för båda (b) och spurtten blir fruktansvärd (c). Det gäller att vara först för att få hand om tredje skivan. Dött lopp! (d). Återstår inget annat än att vända en gång till och låta nästa längd bli avgörande (e). Fortfarande samtidigt (f). En vändning till! (G), som återkommer och äter upp den tredje skivan (h).

5. De två första skivorna blev tyvärr förstörda. Men principen är väl klar ändå, hoppas jag.”

Tredje tomten.

”Vi låter ett godtyckligt tal först stiga till oändligheten och variera omkring den ett par moment, varpå samma tal får sjunka till att bli större än eller mindre än ett my, som icke är lika med noll. Om vi sedan tänker på rent indiskreta värden av en dromedarfördelning, hur skall det då bli egentligen? (Rå=spridda svar från eleverna). Rå=noll. – Nej! Rå=oändligheten. – Nej! Rå=Ett – Ja, det tillhör ju den elementära matematiken. Om vi nu bortser från små tal, lagar om stora tal, noll, fördelningen i tiden samt tal som går att fördubbla, lägga till och dra ifrån vad man först tänkte på, vad blir då resultatet? Rå=noll. – Nej! Rå=oändligheten. – Nej! Rå=Ett. –

Nej, inte den här gången. Rå=två. – Javisst, det är ju matematik på småskolestadiet.”

Fjärde tomten.

”Den dubbla halvcyindriska acetonmotorn är praktiskt taget likadan som den enkla cylindriska tongeneratorn. Det här behöver ni inte anteckna. Man vänder bara på det hela 180 elektriska grader och byter ut alla säkringar mot elektriska tändhat-tar. Då hör man omedelbart när motorn kommit för högt i varvtal och kan praktiskt taget direkt avgöra om man skall sälja skrotet eller kosta på en ny kolborste. När man nästa gång skall upp i varv, måste man tillse att inga emk:ar eller annat otyg vrider tillbaka motorn 180 grader Celsius, för då påstår Fahrenheit att spriten fryser inne. Men det behöver ni heller inte anteckna. Om ni bara antecknar det jag säger till om, så blir ju skrivningarna enklare att rätta, och ni får samma möjlighet att svara fel. Aeitomatiskt!”

ASSISKT GALLERSKRI

Det går ett ångesttjut genom gallerkretsen my är lika med femtio.

Satan! Där rämnade en elektron.

Varför skall ett brustet överslag piska glödströmmen när det finns gallerläcka?

Ett gnistgaps masurtand vrida effekten ur induktansen?

När det finns återkoppling?

??

Finns det ingen försoning utan ständig självsvängning?

Måste karakteristiken kröka sig för

att uppnå maximum?

Andas innan Du blir likriktad!

Frågelådan

Svar till ”Amatörsändare”. Ja, fullständig utbildning i små och stora kretsars beräkning erhålles på Telegrafverkets ass-kurser. Kännedom om hur i övrigt en radioapparat verkar torde Ni dock få skaffa Eder från annat håll.

Fråga: Är inte inträdesavgiften väl hög?

Svar: Nej, varför det? Väntetiden är ju så lång. ■

Ett minne från ”gamla Ua” vid Malmskillnadsgatan

av Göran Olausson

Vi, 1945 års telegrafassistentkurs, var samlade i lektionslokalen där vi väntade på att vår lärare i franska skulle komma. Franska språket var vardags-språk på telegrafisidan så det skulle vi behärska till vissa delar i varje fall, därför lektioner i franska. Tyvärr var nog inte elevernas intresse så stort för detta språk.

I bakre änden av lektionslokalen fanns en av de fåtaliga toaletterna inom anstalten. Någon fann att om man drog ur toalett-papperet hastigt ur rullhållaren blev papperet starkt elektriskt laddat. Det kunde fås att häfta vid kroppen, kläderna och föremål som kom i papperets närhet. Efter en tid skedde en elektrisk utjämning och papperet uppförde sig mera normalt, det lossnade. Hur man kom på idén att låta sådant här elektriskt papper singla mot taket för att fastna där kommer jag inte ihåg. Men med stor iver och snabbt utdragande av långa pappersremsor ur hållaren lyckades vi få ett stort antal långa dasspappersremsor att fästa vid taket i skollokalen. Man märkte inte dessa vid första anblicken.

Läraren kom och vi satte oss vid borden och väntade på vad som skulle ske. Jo, efter en stund började den ena efter den andra pappersremsan att lossna från taket och ett antal pappersgirlinger dalade ner över oss och läraren. Vi verkade helt oförstående till fenomenet och vi frågade oss vem som kunde ha hittat på detta dumma tilltag. Läraren såg det hela med glimten i ögat. Fenomenet berodde nog, förklarade han, på att det var oerhört torrt i rummet på grund av alla elektriska morsetecken som genomströmmat lokalen. Den användes även för utbildning i morseskrift. ■

Runt Brunkebergstorg

Kvarteren kring Telegrafverkets pampiga byggnad vid Brunkebergstorg har utgjort arbetsplats för många av Panggillets medlemmar och i detta avsnitt har vi samlat historier och händelser som har anknytning till denna plats. Byggnaderna revs under den stora ombyggnadsvågen av Klarakvarteren i slutet av 60-talet, då de resterande delarna av Telestyrelsen också flyttade ut till de nya anläggningarna i Farsta.

Riksbordsgruppen

Fragmentariska minnen om hur det sociala livet kunde te sig i en alldeles vanlig arbetsgrupp

av Arne Andersson

Arbetsgruppens uppgift var att klarlägga för- och nackdelar med snörlösa expeditionsbord i förhållande till traditionella snörförsedda. Tidsperiod: i mitten av 60-talet.

Medlemmarna i gruppen var en mix av ”Trafikare och Tekniker”; Bertil Age salig i äminnelse, Sven Lernevall och Bengt Möller samt Arne Andersson och Erik Hallberg. Gruppen gjorde ett bra jobb, som också kom att bli vägledande för utbyggnaden av alla typer av manuella expeditionstjänster. Med den sammansättning gruppen fick var det vidare oundvikligt att arbetet kantades med mängder av händelser som förhöjde trivseln inom gruppen och som förhoppningsvis även satte sina spår i arbetsresultatet.

Huvudparten av sammankomsterna hade vi i Tekniska Byråns sammanträdesrum, Brunkebergstorg 2, 5tr. I sammanträdesrummet fanns en bronsbyst av den store danske fysikprofessorn Hans Christian Ørsted, som också kom att ingå som en kvalificerad passiv medlem av gruppen. Det var endast i samband med större högtidligheter som Ørsted fick lämna sin upphöjda plats och sitta med vid bordet. Sådant tillfälle för aktiv jourtjänstgöring kunde vara då övriga medlemmar av gruppen intog traditionell jullunch på Grand Hotell.

I gruppen ingick naturligtvis även regionala representanter. Inför en sammankomst i Malmö med studiebesök i Köpenhamn på programmet kom kallelsen, som lite kryptiskt talade om ett besök i K att något vilseleda bokstavstroga med förankring i ”Stationsförteckningen”. För dessa

står K för Kalmar. Corneliusson i Göteborg, som kallelsen gällde, ansåg troligen inte mödan värd att på hemmaplan försöka förklara språkbruket bland vissa stockholmstekniker.

Delegaterna var inte bara kvalificerade yrkesmän inom det område utredningen avhandlade, de var också ytterst ambitiösa och utrustade med goda fysiska förutsättningar.

Inför en sammankomst i Jönköping inkom vissa alarmerande rapporter om hälsoläget inom gruppen. Resan skulle, som vanligt på den tiden, ske med tåg. En efter en stegade delegaterna in i det reserverade förstaklassutrymmet. Med hänsyn till det synbarligen miserabla hälsotillståndet framförde ordföranden som sin uppfattning att kanske någon form av sjuktransport skulle varit det bästa färdmedlet. Han hade för att i någon mån lindra sjuklingarnas plågor inhandlat ”Invalid Port” med vars hjälp trots allt någon form av välbefinnande kunde spridas i gruppen. Tågbyte skulle ske i Falköping. På perrongen sågs en förunderlig samling. Först kom Bertil Age på krycka med högerbenet i gipspaket. Orsaken, en avsliten hälsena i samband med tennis. Därefter kom Sven Lernevall som med hjälp av en mitella hade sin gipsade högerarm fäst vid bröstet. I Svens fall var det skidåkning och en plötslig snöbrist som var den yttersta orsaken. Någon dag före avfärden hade Erik Hallberg, efter en kväll i pangbroder Balkstedts sällskap råkat ut för några av stadens busar. Överfallet hade synbarligen satt spår i ansiktet. Nu på bättringsväg steg Erik av tåget iförd nerdragen hatt och svarta glasögon. Sist i ledet kom Bengt Möller anfäktad av en besvärande förkylning. Vit i ansiktet, röd om näsan och med obefintlig röst. Denna syn mötte ordföranden som hade sprungit före för att skaffa någon form av pirra för eventuell sjuktransport. Han tyck-

te sig se en slående likhet med ”Armfeldts karoliner”. Sargade men beredda för nya stordåd.

Framme i Jönköping ankom det på ordföranden att inhandla olika medikament anpassade för gruppens skiftande behov. Även om hälsoläget kanske påkallade någon form av vila blev det alternativet nedröstat. Enighet nåddes om restaurang med musikunderhållning. Allt eftersom kvällen led ökade stämningen och gästernas applåder för underhållningen. Musikanterna fick god hjälp av Bertil A, som taktfast slog kryckan i golvet. Efter varje nummer samtidigt som bravoropen utbröt, utnyttjade Sven L och Bertil A sina gipshöljda armar och ben för att dunka i bord och golv. Nu höll de något handikappade på att ta över föreställningen. För att i någon mån dämpa risken för utvisning knöt ordföranden samman Bertils ben med bordets. Då ordföranden bröt upp blev han varmt avtackad av hovmästaren, som tydligen ansåg att kvällen varit fantastisk. Bertil blev befriad från bordet då han var på väg att passera portierlogen.

Vid mötet dagen efter enades gruppen om, att det är just dessa små opretentiösa sammankomster som kan ha den största helande effekten på oss människor.

Riksbordsgruppens arbete finns dokumenterat i såväl svensk som engelsk utgåva av TELE. ■

Flyttning av telefonjack m m

av Bertil Bjurel

Bertil Bjurel berättar i sina ”Minnen från Telegrafverket/Televerket” om episoder och människor som han mött i sin verksamhet. Ett avsnitt ägnas kontakter med abonnenter. Han berättar bl a om en händelse där han agerade som montör av teleutrustning och därmed gjorde sig skyldig till en handling som var strängt förbjuden i Allmänna villkor för telefonabonnemang och i överenskomsten med Statsanställdas Förbund.

”Vid besök hemma hos en professor i Bromma uttryckte värdinnan en övertydlig önskan om att få ett vägguttag flyttat. En ommöblering var aktuell. Professorn offererade mig två långa och exceptionellt smala spikar samt en hammare. Lyckligtvis var väggen av porös puts och jag lyckades utföra den olagliga handlingen till belåtenhet. Kvinnor är

ombytliga varelser och om ett par år var det Televerkets tur att flytta tillbaka vägguttaget. Telereparatörens min när han med tång drog ut de långa spikarna lär ej kunna beskrivas. På reparatörens fråga vem som har utfört denna makalösa installation svarade professorkan med viss stolthet att ”det har generaldirektören i Televerket gjort”. Det enda reparatören yttrade var: ”var det inte det jag kunde ge mig fan på”. Så slutade mitt behjärtansvärda försök att vara serviceinriktad.” ■

Omorganisationerna

av Bo Zetterberg

Centralstationsområden, sektioner, distrikt och styrelsen, så var det då när Gille Pang kom till. Sedan dess har mycket hänt, och många gånger till på köpet!

Gång på gång där blev det ändrat, uti organisationens rutsystem 54 års utredning kom väl först. Sedan många, många fler.

KOST med Habberstad, O 20 för att nämna något. Resultatenheten blev av vikt - med matrisen i konflikt.

Decentralisering, delegering, LOT och mycket annat, Kundenpassning lovvärt var! Efter varje ändring!!! hade passning skett, Till kund och marknad lett.

Ändringarna i all ära, Problem att bära var det dagliga att hinna, för att kundernas uppskattning vinna.

Nu gamla Televerket i grunden ändrat är. Ett bolag blivit till. Centralstationsområden, sektioner, distrikt och styrelsen är borta Men Gille Pang består! ■

Arbetsgrupper, utskott och samordningskommitté på 1950-talet

av Lars Frössander

År 1954 blev jag placerad på telestyrelsens driftsbyrå. Det visade sig att min huvudsakliga uppgift blev att arbeta i utskott och arbetsgrupper.

Först var det "arbetsutskottet för Stockholms automatiska riksförmedlingsstation" med Ingvar Tånge Tb, Sua som sammankallande. I utskottet fanns även representanter för Spa och naturligtvis 4:de distriktet.

Stockholms förmedlingsstation var under utbyggnad och spelade en central roll då det gällde automatiseringen av landets rikstrafik. Efter en tid fick jag efterträda Ingvar som sammankallande. Jag fick då uppleva spänningarna i organisationen som inte hunnit anpassas till framför allt den snabba tekniska utvecklingen.

Det var oftast stora och kostnadskrävande beslut som skulle fattas på grundval av utskottets förslag. Jag minns särskilt ett tillfälle då alla överdrag skulle bytas och där distriktschefen Nehrfors hade sina synpunkter. Tack vare kloka råd och synpunkter som vi fick från Ch Sua Bertil Bjurel och Ch Spa Hans O Björk med medarbetarna Nils Rönnblom respektive Sture Lauhrén lyckades vi få utskottets förslag att resultera i en beställning hos LME.

I början av 60-talet var en ny FFS i Hammarby under planering. För att studera hur man i Bellbolaget planerade sådana viktiga knutpunkter i nätet reste år 1962 en grupp på fyra personer med Torsten Larsson, då nybliven Ch Tb, som ledare över till USA. I gruppen ingick också Erik Rehnberg Sua och Einar Pettersson Ta. Vid ankomsten till New York möttes vi av ett telegram från Gd Bjurel om att man på Bell-bolaget önskade en presentation av telenätet i Sverige. Trots engelskan lyckades vi med förenade krafter ge den information som önskades.

Då det gällde den fortsatta automatiseringen av rikstrafiken var S FFS en viktig länk men automatiseringstakten styrdes nästan helt av utbyggnaden av koaxialkablar och radiolänkar. För att planera riksautomatiseringen bildades det s k trafikplaneringsutskottet där jag tillsammans med bland andra Curt Hemberg på Ta, Karl-Erik Bodlund och Carl

Wahlén på Spa gjorde regelbundna resor till distriktet. Distriktscheferna deltog oftast personligen i dessa möten. Jag minns särskilt Dc Helmer Liversten i Gävle som formligen "hoppade högt" om han inte blev nöjd. Alla Dc:ar ville ju ha sina riksvior till Stockholm och andra metropoler automatiserade så fort som möjligt. Men det var ont om 60-grupper och det fanns många trånga kabelavsnitt. Som tur var hade Curt Hemberg alltid läget i kabelnätet helt i sin hand så problemen löstes oftast vid sammanträdesbordet.

Den verkliga hetluften fick jag uppleva som en av två sekreterare i samordningskommittén, SOK. I kommittén skulle alla viktigare frågor inom telestyrelsen som rörde främst Drb och Tb behandlas. Ch Drb Harald Billström och sedermera Bertil Olters var ordförande. I kommittén ingick vidare Ch Tb Nordström som bl a hade Bertil Bjurel, Ch Spa Hans O Björk, Ch Ta Stig Jansson och elkraftens Martin Lindén till sin hjälp. Vidare deltog tidvis Ch Eb Hans Heimburger och Ch Fb Svensson samt chefen för radiobyran. Billströms närmaste medarbetare var Ch Tfk Georg Svedhem, Ch Drt Sten Kristoffersson och Ch Hba Wahlström. Ett minne av sekreterarjobbet i SOK var hur väl orden fick väljas då jag tillsammans med Arthur Finström på Spa skulle skriva protokollen från SOK:s möten. I samband med SOK:s arbete framträdde alltmer betydelsen av en stark planeringsfunktion i telestyrelsen och där kom Harry Strandlund som en stark man in i bilden. Två av hans närmaste medarbetare på planeringssektionen var Harry Nygren och Bertil Sunesson.

I utskott och arbetsgrupper skapades ett fint kamratskap och samarbete över organisationsgränserna. Vi blev ett sammansvetsat gäng som höll samman i alla väder. Det finns också många glada minnen från tågresorna till distriktskontoren och samvaron på fritiden. I Malmö hände det inte så sällan att vi tog båten över sundet efter avslutat sammanträde. ■

Försenad avgång

av Göran Olausson

Tredje etappen av 1969 års taxeutredning, som leddes av teledirektören i Falun, C-E Höglund, skulle

företa en konferensresa till Åbo i början av juni månad 1979. I resan deltog samtliga nio ledamöter i utredningen samt ekonomidirektören Letzén för vilken en avrapportering av uppnådda resultat skulle ske. Jag hade åtagit mig att beställa biljetter och nödvändiga arrangemang under resan och övernattningen i Åbo.

Vi skulle åka med båten klockan 16 från Stadsgården. Samma dag hade jag ett besök från Australien och i besöket ingick en lunch som skulle avätas på Bellmansro på Djurgården. Lunchen blev försenad och tiden för min resa till Åbo närmade sig raskt. Tjänstebilen skulle först ta oss till min besökarens hotell och sedan till Farsta där jag skulle hämta mina resehandlingar (biljetter m m) och utredningspapper. Klockan närmade sig 1430 när jag kunde ta min egen bil för att åka till bostaden där jag skulle byta kläder och hämta personlig utrustning. Så snart jag kom hem ringde jag taxi för att beställa en bil ner till båten. Upptaget och väntetider, besked om att taxi inte kunde utlovas inom den närmaste halvtimmen. Flera uppringningsförsök gjordes men samma besked. När klockan gick över 1530 blev jag desperat, tog mitt tunga bagage, överrock i handen och började gå, springa, upp mot Ringvägen - Hornsgatan (jag bor i Tanto-området) för att försöka hitta en ledig taxi. Det fanns två taxistationer inte så långt från vår bostad, men inte en enda taxi syntes till. Till saken hör att den här eftermiddagen var en av de hetaste under juni månad, svetten och tiden rann. Ytterligare en taxi-station efter Hornsgatan kunde jag passera utan att finna en ledig bil. När jag befann mig nedanför Maria Magdalena kyrka vid Hornsgatan nära Slussen slog klockan i tornet fyra slag och båten borde vara på väg mot Åbo.

Av någon anledning (kanske bara för att kunna försvara mig själv inför mitt dåliga samvete) fortsatte jag ner mot Slussen, nu fullständigt genomvåt av svett. Där höll en privatbil just på att starta, jag ropade till chauffören och berättade snabbt för honom om min belägenhet. Klockan var nu 1610 och båten borde ha kommit en bra bit på väg. Chauffören förstod min situation och bad mig hoppa in i bilen och sedan körde han i rasande fart mot Stadsgården och Vikingbåtens tilläggsplats.

Klockan 1625 ca kom vi dit. Döm om min förvåning (eller var det inte helt i sin ordning med tanke på mina ansträngningar) att båten låg kvar vid kaj

och landgången var inte stängd. Mina reskamrater stod hejande vid relingen. Mina ben var som timmerstockar efter den snabba marschen men tack vare hurraropen lyckades jag ta mig ombord på båten.

Just denna dag blev avgången försenad på grund av en maskningsaktion från kajpersonalens sida. Jag är dålig vinnare på lotterier och med den tur jag hade denna gång (båten väntade på mig) har jag nog förbrukat mina chanser att vinna högsta vinsten på något lotteri i framtiden. ■

That's entertainment

av Kurt Tell

Vid en utflykt nyligen från min replipunkt på Hitre Södertörn råkade jag hamna i huvudkommunens centrala delar där min vandring sedan råkade fortsätta Skeppargatan söderut mot Strandvägen. Utanför nr 18 blev det tvärstopp. Nämen – det var ju här allting började. På 40-talet. I en 1:a + kokvrå, stor flygel, skrivbord, dyschatell och GÖSTA WESTERBERG. Vadå – började? TIF-revyerna förstås! Dessa hade sin årliga premiär i april på Borgarskolan och föregicks av många månaders sena kvällar med skrivande och komponerande på Skeppargatan. Jakt på idéer och uppslag pågick dock för jämnan. Om jag säger att Gösta var stor, gäller det inte bara till formatet – 1.96/105 – utan även som kompositör, revyproducent, pianist, scenartist och trofast vän. Storheten kom särskilt till uttryck i hans generösa attityd och att alltid bjuda på sig själv.

Från denna glada revyepok susar det då och då förbi ett antal nostalgiska minnesbilder. Nedan ett urval av några jag lyckats få hejd på (enligt Monte-Carlo-metoden).

Kring 1950 fanns i Stockholm ett antal kostymateljéer av klass: Oscars, Södran, Gösta Jonsson, Karl-Gerhard och kanske någon mer. Det här året hade vi Gösta Jonsson som leverantör. Gösta W och undertecknad hade ett ärende till ateljén en eftermiddag och när vi passerar genom butiksentrén möter vi Åke Söderblom, som väl nådde Gösta W till midjan ungefär. Kvick som vanligt stannar han upp, vänder sig mot Gösta Jonsson: "Har du tagit hit honom för att chikanera mig?" Tablå!

Om man skulle plocka ut något nummer ur TIF-

revyerna stående i en särskild klass får det bli ”Zigenarumret” med Gösta W och Karl-Axel Fast. Klädda som två zigenarmadamer spelade dom fyrhändigt piano så att salongen både gungade och kokade. Gags som: ”Beethoven är död, Mozart är död och själv känner jag mig inte riktigt bra heller” höll tempot uppe. Efter Göstas och Karl-Axels otaliga inropningar, publikens fortsatta applåddaskor och jublet som aldrig tog slut, vet jag att den enda entréreplik som gällde inför nästa nummer var: ”Skulle bara hälsa och tacka”.

På scen försökte vi ibland att låta även självvironin få plats. Alltså inte bara gnälla på lunchrum och makthavare. Sista föreställningen drog vi detta: – ”Va trist – det här är sista föreställningen!” – ”Ja – och vad ska vi göra i morgon?” – ”Och vad ska vi göra på måndag?” – ”Och på tisdag?” – ”Och du – vad ska vi göra på jobbet?”

I samma genre – självironi – ingår även den oöverträffade texten av Eric Sandström till Paul Linckes ”Lysmaskidyll” från 1948 års revy.

*Latmaskar, latmaskar det är vi det
Latmaskar, latmaskar vill förbli det
när vi nånsin nånting orkat
har det alltid vart nåt korkat
ingenting kan vi och ingenting gör vi
ingenting ser vi och ingenting hör vi
Latmaskar, latmaskar rätt och slätt
som tar livet lätt.*

1953 bytte Telegrafverket namn till Televerket och 100-årsjubileum utbröt. Stora festligheter i Stockholms Stadshus. Både Gyllene Salen och Blå Hallen ockuperades av honoratiore. TIF-revyn hade också dragit sitt strå till stacken med en jubileumsföreställning ”Le i lur” som även visades utanför Stockholm med en turné genom landet från Sundsvall till Malmö. Från festligheterna i Stadshuset finns det en minnesplansch som särskilt dyker upp. Där har gästerna tagit plats i Blå Hallen efter middagen, serverats kaffe och avec, ljuset tonas ner och då – nerför den nu så berömda trappan från alla Nobel-fester skrider, dansar eller snarare svävar den fräscha TIF-baletten i kort kjol, nätstrumpor, käpp och chapeau-claque till tonerna från revysignaturen ”Le i lur”. Vilt jubel och stor succé i Blå Hallen. Nobelfesten – släng dig i väggen! (personlig kommentar).

När Televerkets 100-årsjubileum hade klingat ut 1953 och när den grå vardagen tog över Brunkebergstorg med omnejd började samtidigt publikens tidigare ryggdunkar och axelklappar att avta och man kan anta att Gösta inte alltid kände sig så komfortabel och uppåt till humöret i sin dagliga profession. Problemet var (och är) att någon särskild befordringsväg för ”Revyproducerande entertainer” ej finns vid statlig förvaltning. Åtminstone inte hittills. Kanske senare – ska vi slå vad?

Det är oklart om man av ovanstående kan utläsa en anledning till att TIF-revyerna upphörde efter jubiléet, men som alla vet slog ett konkurrerande nöjesmedium till i denna veva – Televisionen. Det publika intresset för aktiviteter utanför TV-fåtöljens närhet sjönk drastiskt och satte djupa spår i hela underhållningsbranschen och fick även TIF:s glada revyskara att ta sig en funderare på meningen med livet (i revysvängen).

TIF-revyn har tagit time-out. Redan 1953.

Meddelas endast på detta sätt. ■

Ett fall bakåt

av Sven Lernevall

Under 1969 skedde en hel del omflyttningar i lokalerna på Brunkebergstorg 2. Det som fanns kvar av centralförvaltningen i byggnaden skulle ut till Farsta, och ”Brunkan” skulle rivras. I den allmänna flyttningskarusellen kom jag ett tag att sitta i det som i föregående organisation varit trafikdirektörens rum.

Rummet hade en viss nimbus i mina ögon. En gång för länge sedan, när jag alltjämt tjänstgjorde på telegrafstationen, hade jag en gång besökt Torsten Nygren i detta rum. Hos Georg Svedhem hade jag ofta varit, i egenskap av sekreterare i en statlig utredning där Svedhem var ledamot. Sedan 1963 arbetade jag själv på trafikavdelningen och hade naturligtvis massvis med gånger varit hos den siste trafikdirektören, Helmer Sylvan. Men vid alla dessa tillfällen hade jag suttit ”mitt emot”. Nu skulle jag disponera rummet själv och sitta i trafikdirektörens stol, inte som trafikdirektör visserligen men i samma stol.

Första gången jag skulle ta rummet i besittning ringde telefonen just när jag kom in genom dörren. Jag rusade fram till skrivbordet, tog telefonluren,

hörde att det var en gammal kollega som ringde och lutade mig nöjd och en smula ”mäktig” tillbaka i stolen. I nästa sekund låg jag på golvet. Stolen hade ryggstöd som kunde vicka tillbaka, den hade också hjul, och inget av detta tänkte jag förstås på. Så jag slog en fullständig baklängesvolt och där låg jag nu. Inget ben tycktes dessbättre vara brutet, inte nacken heller, så jag kröp fram till telefonluren, som också hamnat på golvet, och mumlade något förvirrat: ”Jag ramlade baklänges.” Den muntra kommentaren från min kollega löd: ”Blev du så förvånad?” ■

Festerna

av Bo Zetterberg

Inom alla avdelningar inom Tvt och Telia har fester säkert varit betydelsefulla för samhörigheten. Nedan anknutes till en av femtiotalets Drb-skivor.

Visst jobbades och slets med många bollar på en gång ej enbart måndag – fredag jo även lördag fast bara till cirka klockan tre

Men där var också fest ibland, ja ganska ofta till och med. Vi äto, drucko, glömde dagens slit Vi dansade hörde på musik

Många minnesvärda fester Här jag en i högen tar

Vid stadens stadshus båten låg Den skulle i Mälarn stäva men vädret var ett djävla med regn som dröp och vind som tjöt

Men båten hade kapell Därunder fanns vi alla och snart kom drinken fram Vi drucko drinken och blevo glada medan regnet dröp och vinden tjöt

Båten uppåt Mälarn gick till Rastaholm den gick Över brygga smal och rank vi glada balanserade

Festen sen: Vi äto, drucko, glömde dagens slit Vi dansade hörde på musik! ■

Historier från Orientexpressen

av Mattias Grönberg

Följande mer eller mindre trovärdiga historier berättades härförleden i en kupé på Orientexpressen, tyvärr inte på den verkliga mellan Paris och Istanbul utan på restaurangen med samma namn i Stockholms Centralstation. Nedteckningen försöker vara ordagrann men herrarnas blekingska och skånska diftonger och tungrots-r kan inte återges. Scenen är en gammaldags tågkupé med fyra pangbröder kring kaffet efter lunch. (Viking, Olle och Lennart berättade, Mattias nedtecknade)

Viking: Det var under kriget, då var det ju vakt vid samtliga överdragsstationer här i landet. Jag skulle ut och göra ett arbete på en station, den ligger uppe i Norrland, Erikslund. Jag kom med nattåget upp till Erikslund vid femtiden på morron, kallt var det – mitt i vintern, dom stränga vintrarna då. Jag satt och väntade i väntsalen och klockan sju gick jag opp till stationen, det var väl en kilometer att gå ungefär, och när jag kom opp där stod det en militär vakt med bössan på ryggen, mössan nerdragen över öronen. ”Gomorrön”, sa jag, ”gomorrön”, sa han och så stega jag in på stationen. Efter 10 minuter sticker han in huvet: ”Han hörde väl till?”.

Olle: Jag och två av mina dåvarande linjemästare skulle på en kurs som hade med koaxialkabelanläggning att göra och som ägde rum i London hos BPO som det då hette. Det var en kurs på en 5-6 veckor så vi bodde ju i London på samma hotell. Det var trevliga människor dom här båda. Den äldre linjemästaren var väldigt välvaggad å huvudets vägnar. Han lärde sig snabbt så mycket engelska att han kunde umgås med den skola där vi gick. Den andre hade nog inte nån förkunskap i engelska men han var också väl vaggad så han klarade sig

genom den där kursen mycket bra. Vi hade gått ett par gånger och ätit middag på en fransk restaurang nere i Soho som hette Chez August. Det var ett inte allt för stort ställe och det var fin atmosfär och utmärkt mat. Så hade det väl gått ett tag och vi hade ätit på en del andra ställen av olika slag. Den här linjemästaren nummer två han sa då en eftermiddag när vi skulle gå och äta middag: Ja, sa han, han var norrlänning, kan vi inte gå på det där stället där vi var en gång, det tycker jag var trevligt, Schäs Agysta.

Lennart: Fridh, han var lärare på överdragsstationskurserna och han var ju teoretiker ut i finger-spetsarna, så när han höll på där med gubbarna så kom han även in på en integral och det var en av mannarna som sa: Jo, ingenjörn, det var intressant å jag har förstått alltsammans, men den där kroken, vad betyder den?

Viking: Nordström var ju chef på Transmissionsavdelningen på den tiden, och det var en karl som kunde ryta och domdera och ville ha snabba beslut. Fridh var inne och redogjorde för en sak för Nordström, men Fridh visste ju aldrig vad han ville och kom alltid med: Ja, man kan göra så och man kan göra så och man kan också göra så. Han var aldrig bestämd. Till slut tröttnade Nordström och sa: Va faan skulle du här och göra, du skulle bli lektor vid ett flickläroverk.

Olle: Jag jobbade närmast med Rolf Stenerud ett par av krigsåren och det gällde nu en kabelanläggning i Gävletrakten. Det fanns ju mycket av kommittéer eller kommissioner på den tiden. Dom flesta var inordnade under länsstyrelsen och man måste ha en massa tillstånd av dom för tunga transporter och sådant. Vi skulle gå till Länsstyrelsen i Gävle en dag tillsammans och begära tillstånd att köra tung trafik på mindre bra vägar inne i skogen. Å nu ska vi tänka på att ta det på rätt sätt, och det ska du förstå, Olle, att i såna här sammanhang ska du alltid tänka på det – det gäller för övrigt i många sammanhang så jag kan gott tala om det för dig – att man skall alltid vända sig till höve å inte till arse.

Viking: Det var länge sen. Vi hade en byråchef som hette Hedén, chef för linjebyrån, en organisation som försvann nån gång i mitten på 40-talet. Hedén och Fridh var ute och reste tillsammans. Hedén var ju en sån som kunde ta både en och två och tre och fortfarande ha klart huve i behåll, men Fridh, efter en snaps så var han färdig och då börja-

de han tala fritt ur hjärtat vad han ansåg om Hedén och att det inte var många som tyckte om honom. Hedén, han satt och lyssnade, och till slut säger han: Om det är som du säger, Fridh, då måste ju jag va en riktig djävul! – Fridh: Ja, men det är du ju också!

Lennart: Nordström var ute på en inspektionsresa för att titta på hur arbetena gick med U-kablarna söder om Göteborg. Linjeingenjör Wahlström var då byggnadschef på det stället vid Kungsbacka. Inne på kontoret hade han en liten hund, en mycket ilsken hund. Wahlström var ute och Nordström kom och rusade in där och började rota bland papperen, men det tolererade inte hunden, utan han hoppade på och rev sönder Nordströms byxor. Nordström ut igen och sedan när Wahlström kom tillbaka så var han där och svor: Vad är det för ett jävla djur ni har här! Wahlström lugnt och sansat: Det är min hund och det är ett mycket klokt djur! ■

Hjälpsamme herrn

av Göran Olausson

Det jag skall berätta måste ha inträffat senast på våren 1969 medan Telestyrelsen ännu var kvar i lokalerna vid Brunkebergstorg. Helmer Liversten hade flyttat ner till Stockholm från Gävle i samband med att femte distriktet drogs in vid regionindelningen och hade placerats på Driftsbyrån. En eftermiddag ringde en något uppretad person till Liversten och klagade över den dåliga service som Televerket bjöd när det gällde att hjälpa kunden att få reda på ett telefonnummer i Stockholm. Personen ifråga hade ringt till Nummerbyrån och frågat efter ett telefonnummer till en optiker på Regeringsgatan i närheten av NK. Telefonisten kunde inte ge honom något förslag som kunde passa in på kundens önskemål. Vid samtalet till Nummerbyrån hade kunden sannolikt hamnat i Gävle där en avdelning av Nummerbyrån i Stockholm var förlagd vid denna tidpunkt. Telefonisten där hade inte tillräcklig lokalkännedom för att tillsammans med kunden lokalisera den sökta abonnenten, optikern.

Liversten som alltid var mycket känslig för kritik (han uppfattade nog samtalet som sådant) lovade kunden att återkomma. Upprörd kom Liversten in i mitt rum och redogjorde för ärendet. Han bad mig

ta reda på det önskade numret och meddela den klagande detta. Sedan Liversten lämnat mitt rum ringde jag också till Nummerbyrån och frågade efter en optiker på angiven plats på Regeringsgatan. Telefonisten gav mig ett besked nästan omgående. Jag hade haft turen att komma till telefonist i Stockholm med lokalkännedom. Jag ringde upp den klagande och lämnade det önskade telefonnumret. Han blev glad och tackade för hjälpen.

Strax därefter kommer Liversten in i mitt rum igen men då med andan i halsen. Han hade nämligen sprungit ner till Regeringsgatan och sökt upp optikern, frågat efter telefonnumret och därefter skyndat tillbaka till mig för att jag skulle kunna ringa till kunden och meddela den glada nyheten. Jag vet inte hur man skall beskriva Liverstens uppsyn (om man kan säga att han blev lång i synen eller förbannad över att jag hunnit före utan att motionera) när han fick veta att jag redan lämnat det rätta numret till den klagande.

Man kan väl påstå att det var service på hög nivå.

PS Liversten ville alltid göra sitt bästa för kunderna och det ovan relaterade fallet är ett bra bevis på detta. Under sin tid i Gävle och senare på Driftsbyrån ägnade han mycken tid och möda åt att nedbringa de långa väntetiderna vid felavhjälpning eller vid installation av nya telefoner. Han satte press på sektionerna att sätta in alla resurser för att klara de besvärligaste fallen, att rusta upp näten och bevaka återkommande fel hos samma abonnent, station eller nät. DS ■

En medalj - och dess tillkomst

av Bengt Möller

”Gärna medalj - men först en rejäl pension”! Men varför inte både det ena och det andra, på en gång? Det gamla slagordet från valkampanjen under ATP-striden (om jag minns rätt) föll mig i minnet när jag kom att tänka på en händelse från 1950-talet som jag av en slump kom att bli involverad i.

Den blivande pensionären, som det handlar om, var överdirektören Harald Billström, som efter många års tjänst skulle avgå med pension på hösten 1957. En dag på vårkanten samma år bad mig min dåvarande chef, trafikdirektören Georg Svedhem, att följa med på ett sammanträde samma

morgon i dåvarande sessionsrummet som det kallades. Där skulle generaldirektören Sterky sammanträffa med ett antal företrädare för de olika personalorganisationerna för att diskutera en gåva som hedersbevisning till Harald Billström i samband med dennes avgång. Och meningen var att jag skulle föra anteckningar från sammanträdet.

Till sammanträdet infann sig inte mindre än 14 personalrepresentanter, en för var och en av de 14 (!) personalorganisationer som fanns vid denna tid. Generaldirektör Sterky tog till orda och förklarade att han, efter att ha funderat på lämplig gåva, kommit fram till att en medalj – Akrell-medaljen, uppkallad efter telegrafverkets förste generaldirektör – skulle kunna tilldelas Harald Billström. Det förutsattes att medaljen skulle bekostas genom en insamling bland televerkets personal. Sterky ställde en fråga runt bordet hur PO-representanterna ställde sig till förslaget. Det befanns att 13 stycken tillstyrkte, medan 1 ansåg att det skulle vara bättre att till skapa en fond som gavs Harald Billströms namn och som på lämpligt sätt skulle användas till personalens fromma. Nåja, majoriteten var stor och medalj skulle det bli. Svedhem fick i uppdrag att organisera den insamling som behövdes. Medaljen beräknades komma att kosta ca 1 500 kronor. Uppdraget måste naturligtvis skötas diskret, så att Billström inte skulle få höra talas om saken i förväg.

Jag fick i uppdrag att under hand ta fram insamlingslistor och kontakta lämpliga personer, centralt och regionalt, som i sin tur skulle hjälpa till med insamlingen. Ett särskilt postgirokonto, som Svedhem svarade för, skulle användas för insättning av insamlade belopp. Det var vid det laget bara några veckor kvar till midsommar och semesterperioden och tidsplanen för att ta fram medaljen var något pressad. Strax före midsommar hade, som jag minns, bara 400 à 500 kronor flutit in. Svedhem var bekymrad och, ärligt talat, hade jag väl inte mött total begeistring hos alla dem som jag talat med om medaljiden och om insamlingen för detta ändamål.

Men, som genom ett trollslag, började det efter midsommar flyta in flera hundra kronor per dag. Varför denna rusch? Jo, föreståndarna för de manuell telefonväxelstationerna, som vid denna tid var åtskilliga tusen, hade en driftig ombudsman vid namn Gösta Månsson, som i en rundskrivelse till medlemmarna i Växelstationsföreståndarnas Riksförbund uppmanat dem att bidra till insamlingen.

Vid en del stationer hade man även biträden och de pengar som strömmade in visade sig komma från föreståndare och biträden på de mest skilda håll i landet. De allra flesta kände nog inte Billström eller hade kanske inte ens hört talas om honom – men man tyckte tydligen ändå att man väl måste hjälpa till.

När insamlingen avslutades var man uppe i mer än 3 500 kronor. Ca 1600 personer hade då lämnat bidrag till medaljens framställning. För det som blev över när medaljen var betalad inhandlades en TV-apparat och blommor. Det visade sig att det ändå återstod 27 kronor och några ören. Svedhem tyckte att ett etui till medaljen kunde behövas och bad mig skaffa ett sådant för de pengar som var kvar. Jag gick till en etuimakare på Malmskillnadsgatan och bad att få köpa ett medaljetui för ”27 kronor och några ören” och för det fick jag med mig ett fint etui.

På detta vis fick Harald Billström både pension och medalj och lite till. ■

Skriftväxling

mellan en Gentelman och Överdirektören och Chefen för Telegrafstyrelsens driftsbyrå.

Hämtat ur arkivet av Eric Österlund

Stockholm den 6 november 1951

Till Överdirektören och Chefen för
Telegrafstyrelsens driftsbyrå
Stockholm 16

Herr Överdirektör!

Då jag erfarit, att frågor rörande den inländska telegramtrafiken handläggas på Telegrafstyrelsens driftsbyrå, tar jag mig härmed friheten till Eder framföra ett klagomål beträffande telegrafverkets kundtjänst. Eljest har jag för sed att alltid vända mig till högste chefen, men i detta fall vill jag av personliga skäl icke besvara honom.

Förhållandet är följande. Söndagen den 4 november omkring kl 22 intelefonerade jag ett telegram från telefonapparat 61 55 00 i Stockholm, adresserat till min syster, fröken Ulla Sterky, Midgården, Sigtuna. Jag vågade besvara telegramrummet så sent på aftonen då jag känner till, att telegrafstatio-

nen i Stockholm alltid hålles öppen och att den varit det i flera decennier – något som telegrafverket och Ni, Herr Överdirektör, bör ha all anledning att vara stolt över. En annan orsak till att jag anlidade telegramrummet på kvällen var, att telegrammet icke var avsett att utlämnas förrän följande dag och att jag tyckte det var bättre besvara på kvällen än tidigt på morgonen. På min förfrågan svarade den älskvärda telegrafisten, att telegramutbärning fanns ordnad i Sigtuna och att telegrammet skulle dateras påföljande morgon. Jag blev helt tillfreds med denna förklaring, då telegrammets innehåll var så formulerat, att det helst borde avlämnas på morgonen den dag då min syster fyllde femtio år.

Telegrammet, som fick nummer 012864, har tidsuppgiften kl 8.00 den 5 november, men tillställdes min syster tillsammans med ett par andra lyxtelegram först mellan kl 13 och 15 samma dag, utan att någon tidigare på dagen tillfrågat henne personligen per telefon, om telegrammet skulle uppläsas för henne. Jag förstår väl, att telegrafverket har svårigheter med utbärningen av telegram på mindre orter, men måste å andra sidan framhålla, att ett brev i detta fall skulle nått adressaten betydligt tidigare, sannolikt omkring kl 10, trots att Sigtuna är en av de få städer i Sverige, som icke ligga vid järnväg, och sålunda i postalt hänseende är mindre lyckligt lottat.

I den debatt, som under det senaste året pågått rörande kommunikationsverkens försämrade kundtjänst, har telegrafverket i stort sett klarat sig bäst från kritik. Jag har med tacksamhet som en av telegrafverkets kunder kunnat konstatera viljan hos telegrafverkets ledning att försöka uppehålla och förbättra kundtjänsten. Antagligen har Ni, Herr Överdirektör, stor andel i denna verkets inställning, och jag har velat göra detta påpekande endast för att hjälpa telegrafverket att hålla fast vid sina gamla traditioner.

Då ärendet för min del icke är brådskande, torde Edert svar med ev. förklaring kunna sändas telegrafiskt under nedannämnda adress.

Högaktningsfullt
Håkan Sterky
Gentelman

(Not: Observera vitsen med Gentelman; Gentel var telegrafstyrelsens telegramadress.)

Svar från Överdirektören.

Stockholm den 8 januari 1952

Till Generaldirektören Håkan Sterky
Sibyllegatan 43-45
Stockholm

Eder skr 6.11.51

Ang. avlämning av ett telegram till Sigtuna.

I rubr. ärende har jag efter företagen utredning äran meddela följande.

Det omhandlade telegrammet mottogs i telegramrummet på Stockholms telegrafstation den 4 november 1951 kl 22.35 och telefonerades påföljande dag kl 9.28 till telegramexpeditionen i Sigtuna, som öppnar kl 9.

Vid telegrammets ankomst till telegramexpeditionen fanns tyvärr intet bud tillgängligt, men föreståndaren – en bokhandlare på orten – anskaffade ett särskilt bud, som omkring kl 11.30 avlämnade telegrammet till vaktmästare Klang vid Humanistiska Läroverket, vilken ansågs ha goda förutsättningar för att tillfredsställande utföra uppdraget att vidarebefordra telegrammet till adressaten.

Senare anlända telegram till adressaten avlämnades omkring kl. 12.00.

Telegramexpeditionens föreståndare var medveten om att telegrammets avlämning brådskade, enär han kände till, att adressaten ämnade avresa till Stockholm kl 13.55. Av okänd anledning – möjligen var han upptagen av affärsgöromål eller också ansåg han telegrammet såsom varande hyllningstelegram icke kräva omedelbar avlämning – underlät han att tillgripa den nära till hands liggande utvägen att telefonera telegrammet till adressaten, något som jag livligt beklagar.

Såsom i Eder skrivelse mycket riktigt förmodas, har telegrafverket synnerligen stora svårigheter att på mindre orter, exempelvis Sigtuna, tillfredsställande ordna telegramexpeditionsfrågan. Privatpersoner äro som regel icke villiga att åtaga sig skötsel av telegramexpedition, då de anse de av telegrafverket erbjudna arvoden härför alltför låga, särskilt i nuvarande tider med ständigt sjunkande penningvärde. Ehuru telegrafverkets kostnader per telegram räknat redan med nu utgående

arvoden äro mycket höga och det icke är förenligt med god ekonomi att lägga ned ytterligare kostnader för att åstadkomma en förbättrad telegramservice på mindre orter, har jag dock på grund av upprepade klagomål övervägt att taga upp frågan med Generaldirektören och föreslå en justering uppåt av de nuvarande arvoden. Därest en sådan justering kommer till stånd, är det möjligt att mera tillfredsställande telegramavlämningsförhållanden kunna erhållas.

Slutligen vill jag uttrycka min förhoppning, att telegrafverket trots det inträffade även i fortsättningen skall kunna påräkna förmånen av Edert välvilliga intresse.

Högaktningsfullt
Harald Billström

■

Revisorn

av Åke Waldelöf

Under några år i början på 50-talet arbetade jag på revisionen. Det var en enhet på ekonomibyrån, vars chef var den legendariske Hans Heimbürger. Chef på revisionen var förste revisor Ruben Finström. De första åren på 50-talet höll revisionen till vid Karlaplan. När teleskolan stod färdig vid Hornsgatan flyttade vi dit.

Revisionen var organiserad på fyra skott. Dessutom fanns reserevisionen. Lott 1 förestods av den blide filosofen på revisorsstolen, Martin Öberg. Det var svårt att föreställa sig att han i sin ungdom kallades hingsten Öberg. Förklaringen var att han som vänsterytter i bandylaget skrinnade fram frustande och med svajande man.

Varje revisor hade till sin hjälp en kontrollör eller assistent, en kansliskrivare och kanslibiträden. Revisorn hade högtidligen lagt bort titlarna med kontrollörer och assistenter. Av de övriga tilltalades de revisorn, kontrollören resp assistenten. Kansliskrivarna tilltalades fru resp fröken med efternamn. Det var en arbetsmiljö med ömsesidig respekt och tillit.

Revisionen hade en intensiv kontakt med centralstationer och ingenjörskontor. Telefonkontakten hölls med kassörerna. Skrivelser från revisionen till

de lokala förvaltningscheferna kallades i dagligt tal ofta revisionsanmärkningar, men var mera operativa anvisningar.

50-talet var ju ett skede då många arbetade med utbyggnad av nät och stationer. Och ett stort antal telefonister kopplade samtalen manuellt. Men revisionen hann likväl med att granska praktiskt taget allt det ekonomiska runt verksamheten. Vid en kontakt som jag långt senare hade med en företrädare för revisionsfunktionen i huvudkontoret sa jag apropå då aktuella "affärer" utanför televerket ungefär så här: "Som man säger om Gud fader, att inte en sparv faller till marken utan att han vet om det, så kom inte en Visbydel å 75 öre bort utan att revisionen märkte det."

Det arbete som utfördes på kontoren vid centralstationer och ingenjörskontor var mycket impo-
nerande. Som exempel kan nämnas: Beställningar på abonnemang togs emot och arbetsorder skrevs. Anläggnings- och underhållsarbeten planerades och genomfördes. Räkningar sammanställdes och skickades ut. Betalningar togs emot kontant eller via postgiro. Om så erfordrades, påmindes om betalning och initierades rättsliga åtgärder. Avlöningar räknades ut och pengarna lämnades över i handen till personalen. Ersättning till växelstationsföreståndare räknades ut och betalades. Det var ett mycket begränsat antal medarbetare vid de lokala kontoren som med skrivmaskiner och manuella räknemaskiner skötte allt detta.

Reserevisionen besökte de 100-talet förvaltningarna som regel en gång om året. Då upprättades ett "inventeringsinstrument" som skulle visa att räkenskaperna stämde på öret. Förste revisorn inventerade storstationerna och då var jag ofta med som medhjälpare. Erik Andersson var den ordinarie reserevisorn. Småningom övergick också jag till reserevisionen.

När man reste till Norrland ansågs det att man, för att spara resekostnader och traktamenten, skulle vara borta i tre veckor. Jag minns att tåget till övre Norrland gick kl 5 på eftermiddagen. Så var man framme nästa morgon eller mitt på dagen om man skulle till Kiruna.

Vi på reserevisionen, Finström, Andersson och jag, fick god kännedom om restauranger, konditorier och hotell över hela landet. I Göteborg var t ex

våra speciella favoriter restaurangen Gamleport och konditoriet Bräutigam. Vi hade ju nattrakta-
mente på den tiden. För att förskjuta resurser lite grand från natt- till kvällstid så bodde vi på det enkla men sobra Frälsningsarméns hotell på Postgatan.

På mornarna gick vi till Bräutigam och tog kaffe och wienerbröd. Finström var den gäst som stod först i kön då konditoriet öppnade och vi kunde all-
tid sitta vid vårt invanda stambord.

"Kan du tänka dig", sa han en morgon till mig, "när jag skulle gå på toaletten i morse så satt där en dam. Morgonen därpå hade samma sak inträffat och han hade lite irriterat sagt: "Ni kan väl låsa dörren." Nästa dag där han satt vid stambordet såg han lite skakad ut. Han berättade att när han på morgonen i godan ro satt på toaletten så hade dörren öppnats och damen som han träffat på de båda föregående dagarna stod i dörren. Den gick inte att låsa.

Det hörde till traditionen att vi någon kväll under besöket gick till restaurang Gamleport. Lite mot nattkröken när vi kommit i det filosofiska stadiet och försökte lösa världsgåtorna så brukade chefen deklamera en dikt med fornnordiskt motiv. Jag kommer ihåg första strofen:

I Valhalls salar satt Oden dyster
ej gudamjödets honom lyster
med sorgsen blick och moln på pannan
han stirrar stumt i den tomma kannan

Det var nio verser till.

På Gamleport premierades ibland alerta gäster. Det hände någon gång att någon gäst inte "tog ut". Och hade man då god kontakt med servitrisen kunde man få överta ransonen.

Revisionen sysslade inte enbart med granskning. Vi bodde på 5 trappor i teleskolans hus. På 7 trappor fanns rationaliseringsavdelningen. Tage Holmberg och Harry Westerberg med medarbetare svarade för rationaliseringen inom kontorsområdet. När deras utvecklingsarbete berörde ekonomi- och kontrollrutiner samrådde de med revisionen. Mina kontakter med Tage och Harry resulterade i att jag i mitten av 50-talet flyttade 2 trappor upp. ■

Gatan som försvann

av Per Stringberg

Många av oss äldre kommer väl ihåg Norra Smedjegatan, en liten gatstump som gick från Jakobsgatan över Herkulesgatan och som slutade mitt i Hamngatsbacken. Den fanns redan på 1640-talet under namnet Smedegrenden.

Mitt första minne av Norra Smedjegatan är från hösten 1943. Jag låg som så många andra i lumpen och skulle ta körkort. Uppkörningen ägde rum i en kamouflagemålad Volvo PV med gengasaggregat och besiktningsmannen var en barsk kapten. Vi kom från Norrmalmstorg uppför Hamngatan och jag fick order om att svänga vänster in på Norra Smedjegatan. Väl inne på denna gata, som också gick i uppforsbacke, kunde jag konstatera att det på min sida av gatan låg ett stort vedupplag och på högra sidan kom en lastbil på väg ner. Det var bara att bromsa och stanna tills lastbilen kört förbi. Men att starta i uppförslut med gengas var inte det lättaste. Efter flera fruktlösa försök var det bara att backa ner till Hamngatan igen. Men inte ens det hjälpte utan jag fick fortsätta nedför backen över Regeringsgatan och stannade utanför apoteket Lejonet. Därifrån gick det att ta ny sats uppför backen, runda hörnet och klara nästa backe, där inga bilar kom, och efter en högersväng stanna på Brunkebergstorg. Där fick jag godkänt för mina manövrer och en ny förare fick ta över ratten.

Inte kunde jag väl då ana att jag drygt ett år senare skulle sitta och arbeta i ett vindsrums åt Norra Smedjegatan. Jag hade börjat på Transmissionsavdelningen och hamnat på vinden i ett rum med en stor vindskupa med ett fönster högt uppe på väggen där man kunde se om det var soligt eller molnigt och när mörkret lägrade sig över staden. I rummet fanns ett stort dubbelskrivbord, ett par kontorssto-

lar och en bokhylla samt ett jättestort golvvur. Det var ett centralur som med ett ljudligt rasslande varje minut sände ut impulser till alla klockor i fastigheten, så där gick det inte att slumra till.

I rummet satt min chef Hilding Örtendal och jag och planerade för införande av Telex (som då kallades abonnentelegrafi, ATG) i Sverige. Utrustningen hade trots kriget levererats av Siemens i Tyskland, och vi kom igång med en första provisorisk station i Stockholm i augusti 1945, men redan året efter hade helautomatiska stationer öppnats i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Vi satt på vinden, men det satt folk i källaren också. Från gården ledde en lång trappa ner i källaren där förrådet av reservdelar för olika transmissionsutrustningar var beläget. Där satt förrådsför-
mannen Sven Lindholm i ett kontorsrum åt gatan med ett halv meter högt fönster uppe under taket. Hans fönster var smutsigare än vårt vindsfönster så jag tror inte han hade mycket glädje av det.

Sven var en snäll man. Rätt ofta kom det ner panka och törstiga "konstnärer" till honom med något verk som var till salu. Sven ringde då runt och hörde efter om det var någon som hade något kvar på boken, då priset för konstverken normalt var en halvliter. När jag 1949 gjorde en repmanad i Luleå hade jag inte tagit ut transportkort på motboken utan med fullt förtroende lämnat den till Sven. När det så närmade sig Valborg ringde jag ner till Sven och lämnade min beställning och efter ett par dagar kom det med järnvägen en liten trälåda fylld med träull och de beställda varorna men på fraktsedeln stod det "kondensatorer".

Jag flyttade så småningom till andra bättre lokaler åt Malmskillnadsgatan och ett par decennier senare försvann Norra Smedjegatan i Norrmalmsaneringen. Där den låg ligger i dag Gallerian mellan Regeringsgatan och Malmskillnadsgatan. ■

Telegraf och telegrafi

Telegrafstationen vid Skeppsbron 2 utgjorde under andra världskriget och åren närmast därefter en stor arbetsplats. Minnena från den här tiden är många. Här upplevde Telemans ofta nyheten innan den presenterats i radio eller tidningar.

Ibland fick han delta i storpolitiska sammanhang, som inte alltid kom till allmän kännedom. Telemans minns både allvaret i arbetet och skämtet mellan arbetskamraterna.

Telegrafstationen, som enligt förutsägelse skulle stängas först på eftermiddagen den yttersta dagen, inrymmer numera lokaler för Allmänna Pensionsfonden.

Det var med telegraftjänsten som allt startade i televerket. Så småningom tillkom telex, teletex och telefax, och man började prata om texttjänster. Vi får en inblick i den utvecklingen.

Chiffer eller klartext?

av Åke Brandell

Vi minns alla den 9 april 1940, då Tyskland ockuperade Danmark och Norge. Dittills under kriget hade våra handelsförbindelser med England och andra länder, som ej dominerades av Tyskland, kunnat gå sjövägen över Nordsjön, dock med tragiska förluster vid torpederingar och minsprängningar. Nu blev vi instängda genom den skagerackssparren och sjötrafiken bröts.

Motsvarande skedde med teleförbindelserna, vilka på den tiden huvudsakligen utgjordes av telegraf. Tyskarna kapade vår englandskabel, som gick över Danmark. Vi blev i stället hänvisade till radiotelegraftförbindelse med England och andra länder. Denna sköttes från den sk Radiocentralen på Stockholms telegrafstation.

Efter hand kunde Sverige avtala med Tyskland och England om en mycket begränsad och utomeuropeisk fartygstrafik, den sk lejdrtrafiken, med för folkhushållet angelägna varor.

Några år efter krigsslutet kom en kollega från Amsterdams telegrafstations radiocentral på besök till oss. Han hette Volkert de Jong och var en trevlig ung man, som hade lärt sig tala en mycket god svenska.

Han berättade för mig, att under kriget hade tyskarna använt Amsterdams radiocentral med dess personal till att tappa radiotrafik från andra länder, däribland Sverige. Med andra ord ett slags spionage. Holländarna hade förvånat och oroat sig över upprepade telegram och klartext från Stockholm till London med fartygsnamn och deras positioner. Man hade då i Amsterdam ändrat positionssiffrorna innan tyskarna fått del i telegrammen. Jag kunde då förklara sammanhanget, och att det ingick i lejdbåtsavtalet att vi översände de från fartygen lämnade positionsuppgifterna till både England och Tyskland. Rimligen var avsikten den, att dessa uppgifter skulle användas som orientering till stridskrafter för att undvika anfall mot fartygen.

Tablå! Man får hoppas, att tyskarna inte jämförde uppgifterna från Stockholm med samma, men förvanskade, från Amsterdam med otrevliga konsekvenser för personalen där och kanske för våra fartyg.

Varför klartext? Det var inga hemliga uppgifter och man chifferar inte sådant som redan sänts i klartext från fartygen och som sedan meddelas de båda parterna. Då riskerar man att chiffret kan brytas till framtida men. ■

I telegrafdirektörens närhet

av Rune Fredriksson

Chef för Stockholms telegrafstation, Skeppsbron 2, var Telegrafdirektören. Jag upplevde fyra av dessa chefer under min tid där. Detsamma gjorde Tgd:s närmaste man Allan Truedsson, kansliskrivare, en mycket korrekt och representativ person, som många trodde var telegrafdirektören himself. Han var bl a en skicklig guide för de grupper som kom på studiebesök och hade gedigna sjukvårdskunskaper. Många var de damer som vid sina besvärliga dagar gick till herr Truedsson för att få värktabletter eller i trängande fall en liten konjak som han kunde trola fram ur sitt välfyllda medicinskåp.

Bland direktörerna minns man väl Gustaf Werner som i slutet på sin karriär kom från telefonbyrån till telegrafen. En märklig man i många stycken. Efter lunchen gjorde han sin rond på trafiksalarna med en eller ett par av sina medarbetare. Oftast hade han då för att befrämja matsmältningen ett glas med sugrör som han gick och sög i medan han glatt vinkade särskilt åt de unga kvinnliga expeditörerna. Vid Luciafirandet på Restaurang Babylon var han i sitt esse då han fick dela ut ett särskilt smycke till Lucian innan han tog en vals med henne. Allra sist skulle det smällas av en raket som han förstas ledde. Det blev både två och tre innan han blev nöjd.

Den siste telegrafdirektören var Thure Wihlborg, en lugn och trygg skåning. Väl hemma i internationella telegrafreglementet, som han var med om att översätta till svenska. Han var också en skicklig skribent, ibland med en räv bakom örat, t ex då förord skulle skrivas på en lite för nitisk och då och då obekvä person som hade sökt en tjänst på annan ort. Wihlborgs första kommentar var: ”Ja, vederbörande ska vi ge ett mycket, mycket gott vitsord.”

Som relativt oerfaren personalkontrollör hade jag en gång problem med en föreståndare på en filialstation och tog upp frågan med Wihlborg. Han visste att den aktuella personen ibland kunde vara besvärlig så hans råd var: ”Henne ska du passa dej för, hon tillhör kategorin ’bättre mans barn’ och dom är inte lätta att tas med.” På min fråga vad det var för slags barn svarade han: ”Jo, det ska jag säga dig, det är döttrar och ibland hustrur eller systrar till telekommisariar, och den lede tar dig om du trampar dom på tårna. Förresten”, sa han vidare,

”kan du hänföra vissa byråchefers och byrådirektörers anhöriga till samma släkte.”

Flera andra värdefulla råd fick jag av den gode Wihlborg innan han gick i pension i början på 70-talet. ■

Den ende överlevande

av Per Tegeström

Fortfarande under andra världskriget tjänstgjorde på Stockholms telegrafstation en telegrafassistent, som vi med hänsyn till det följande, kan kalla Anders Andersson (hoppas det inte finns någon assistent med det namnet). Anders Andersson var känd för att ”vara dålig i morse”, dvs han hade vissa svårigheter att ta emot morsetelegram med hjälp av hörseln. Lyckligtvis registrerades dock de ankommande telegrammen också medelst sk slangskrift på en recorderremsa. En natt beslöt några av Anders nattvaktskamrater att skämta lite med honom. Från ett rum på telegrafstationen kopplade man upp sig till den sk A-salen, där Anders hade vakten. De sammansvurna anropade A-salen och utgav sig för att vara kustradiostationen Stavnäs Radio. En fruktansvärd fartygskatastrof sades ha inträffat. Ett svenskt fartyg hade torpederats, och sedan följde ett iltelegram på 4879 ord, där katastrofen beskrevs i livliga ögonvittnesbilder. Anders Andersson hade inte en chans att hinna skriva ner telegrammet med hörselmetoden, utan tvingades läsa recorderremsan och översätta morse-slangskriften till vanlig svenska samt skriva ner det hela på telegramblanketter. När de sammansvurna efter någon timme försiktigt tittade in i A-salen, låg Anders fortfarande på golvet höljd i remsor och försökte tyda skriften. Efter ungefär två timmar hade han kommit till slutet av telegrammet och skrev pustande ner de sista orden som löd: ”Den ende överlevande var telegrafassistenten Anders Andersson”. ■

Det började med telegraf...

Berättelser från televerkets texttjänster

av Bengt Åkesson

Telegraf

På sitt sätt var nog telegrafen, när den började, den mest gloriösa televerksamheten i alla tider. Dagens

Internet och IT-verksamhet är väl tekniskt avancerade men får ju i vår tid trängas med så mycket annat avancerat, månfärder m m. Det måste ha varit verkligt fascinerande, när överföring av skriftliga meddelanden med löddriga hästar beridna av typer som Dexippos och Stenbocks kurir kunde ersättas med telegraf, först optisk och senare elektrisk. Man blir imponerad, när man betänker hur väl det tekniskt primitiva morsesystemet faktiskt fungerade. Praktiskt taget hela världen täcktes in och det fanns tidigt långa telegrafförbindelser etablerade över Atlanten, över Sibirien, till Indien m m.

Mina erfarenheter av telegraftjänsten från slutet av 40-talet är blandade. Jag kommer ihåg "Trådsalen" på Stockholms telegrafstation före ombyggnaden, med utrustning som skulle kunnat glädja vilket tekniskt museum som helst. Man använde sig bl a av något antikt som kallades Wheatstone-systemet på förbindelserna till London och Helsingfors.

Modernare var "Radiocentralen", där man sände och tog emot telegram över främst kortvågsförbindelser. Det modernaste, som det talades mycket om, var de s k TOR- (Teleprinter On Radio)-systemen, som jag kom att syssla en hel del med i mitten av 50-talet. Det var i brytningstiden mellan elektronrör- och transistorlösningar och jag kommer ihåg hur de rörbestyckade systemen så vackert glimmade i halvdunklet ungefär som bättre julgranar.

Telegramtrafiken som kulminerade under kriget gick sedan en kraftig kräftgång och blev till slut mest lyxtelegram, på den tiden ett enkelt och billigt och nog så uppskattat sätt att uppvakta, till och med på kredit.

För att effektivisera telegramhanteringen i Stockholm föddes tanken på en automatisk telegrafförmedling med hjälp av en datamaskin. Systemet fick namnet ATESTO och togs i operativ drift 1974. Det gav mig åtskilligt med arbete och huvudbry. För att dela kostnaderna för systemet etablerades samutnyttjning med SMHI och det gav upphov till ett trevligt samarbete med en organisation utanför Televerket. Det datasystem, som användes var skrymmande och energikrävande och så småningom ganska musealt, men det fungerade väl under många år.

Under kriget användes en mängd kortvågsförbindelser för telegrafen och det blev så småningom klart att sändarparken borde ses över. En arbets-

grupp, "Fasta Radiotrafikgruppen", tillsattes under 60-talet med bl a mig som medlem. Gruppen reste runt och inspekterade sändarna och det var mycket intressant. I valda delar måste man nog säga att sändarparken var mycket sliten och föråldrad. Det i särklass intressantaste var Alexanderson-sändaren i Grimeton, som väl kunde liknas vid en dinosaur, som överlevt kriget och var helt unik i världen med sina intakta och väl fungerande utrustningar. Här gällde inte kortvåg utan extrem långvåg genererad med hjälp av en roterande generator. Det var givet att Televerket inte kunde ha den skrymmande och underhållskrävande sändaren i drift längre men det bar emot att skrota utrustningen, som ju faktiskt var något av ett tekniskt kulturminnesmärke. Några tekniska museer erbjöds utrustningen men tackade nej. I detta läge kom marinen som en räddande ängel och tog hand om ena hälften av den dubblade utrustningen för trafik med ubåtar. Den andra hälften gick till en skrothandlare.

Kortvågssändarparken blev så småningom moderniserad. Samtidigt började emellertid satelliter och nya kabelsystem alltmer ta över trafiken.

Telex

Telexidén kom ursprungligen från Holland-Tyskland och en första telexstation av tysk konstruktion installerades i Stockholm före kriget. Sedan konstruerade Televerket självt efter kriget ett telexsystem baserat på koordinatväljaren och detta efterträddes av ett elektroniskt system baserat på Ellemtels AX-familj.

I början av telexeran var man inte så säker på vad telextjänsten skulle innebära och utveckla sig till. Antalet anslutna abonnenter i Sverige var litet och för att stimulera utvecklingen och skapa en – som man trodde – minsta kritisk massa, beslöt generaldirektören att alla telegrafstationer skulle anslutas till telexnätet.

Telex hade en makalös framgång innan det fick vika för modernare datasystem. Till många länder med dåliga telefonsystem var på sin tid telex ibland den enda kommunikation, som fungerade. Jag minns t ex de försök som jag gjorde för att söka telefonera till Riga vid tiden för frigörelsen från Sovjet. Det var praktiskt taget omöjligt, men telex gick där- emot bra. Vad som låg bakom detta vet vi väl inte, kanske var det lättare från censursynvinkel att kontrollera telex än telefonsamtal.

Teletex

Teletex var ursprungligen en tysk idé. Tyskland var ju ledande när det gällde telex. Man hade också förstått att telexkonceptet började bli ålderstiget med bl a låg överföringshastighet och begränsad teckenrepresentation baserat på ett 5-enhetstalfabet (CCITT nr 2). Man tyckte det var dags att skapa en "supertelex-tjänst" med högre hastighet, ökad teckenrepertoar och med samtrafik med telex. En sådan tjänst fanns beskriven, tillsammans med andra rekommendationer till tyska Bundespost, i ett bokverk utarbetat i mitten av 70-talet av en särskild tysk kommitté med förankring i tyskt näringsliv och Bundespostkunder. Jag hade bokverket (flera volymer) i bokhyllan på mitt tjänstrum men hade inte haft så lätt att tränga igenom den tunga tyska texten. Så kom en kortfattad översättning på engelska och då blev rapporten läst av alla världen över, även av mig, och befanns mycket intressant.

Som alla nu vet blev teletextäventyret en flopp för Televerket och andra inblandade teleförvaltningar. Klokast är nog att dra en slöja över det hela. Men jag var inblandad på två sätt så jag bör nog göra en kommentar.

Inom Televerket var det min enhet som skulle göra inköpet av teletextapparaterna enligt en utarbetad specifikation, som i en version blev ganska komplicerad. Man ville ha med allt som på marknaden befintliga ordbehandlare kunde åstadkomma. Flera inom Televerket var inblandade och ibland tyckte jag det hela urartade till pratglada och önskedrömmande stormöten fjärran från teknisk och kommersiell realism.

CCITT tog upp frågan om standard för teletext-tjänsten 1976 och jag blev ordförande i en s k rapportörsgrupp. Det hölls ett inledande möte med de olika CCITT-grupperna för Teletex i en engelsk stad, Ipswich, mitt i vintern. (Anledningen till valet av mötesplats var att brittiska förvaltningen där hade ett forskningslabb med goda sammanträdeslokaler). Vädret var uselt, kallt, ruggigt och regnigt och det enda man kunde göra på kvällarna var att dricka öl i någon av de många pubarna. Vid ett sådant tillfälle då ordförandena för de olika teletextstudiegrupperna hade samlats kring ett ansevärt antal ölsejdlar säger plötsligt CCITT-sekreteraren (vars namn jag har glömt): "Gentlemen, vet ni vad ni gör? Ni utmanar ju hela den internationella dataindustrin. Tror ni verkligen ett monopolistiskt

Teletex som en parallell till Telex är realistiskt?" Gentlemännen tittade häpet på sekreteraren och bad honom förklara sig. Han bara påpekade att den mäktiga dataindustrin stod i begrepp att på bred front lansera vad som senare kom att kallas PC och att man säkert inte gillade teleförvaltningarnas teletextplaner. Vi skulle få kämpa i motvind. Han fick ju så rätt. Dvs CCITT arbetade fram en teknisk standard och jag tror att en del av denna standard, teckenrepresentation, signalsystem osv fortfarande finns men inte för Teletex utan mera allmänt för kommunikation mellan terminaler.

Telefax

Man kanske inte kan säga att telefax är en ren text-tjänst. Tekniken som används är mera bildöverföring. Telefaksimil är en gammal uppfinning och har använts för många ändamål, t ex överföring av väderkartor. Telefax fick emellertid med tiden stor användning för textöverföring.

Televerket gjorde i slutet av 70- och början av 80-talet en mycket lyckad satsning på en telefaxtjänst. Den kom i rätt tid, var välplanerad, väckte stort kundintresse och drog igång en omfattande telefax-utveckling med terminaler levererade av Televerket och med tiden även av en rad andra leverantörer.

Min sektion inom den tekniska avdelningen var teknikansvarig för den nya tjänsten innebärande bl a inköp, utbildning av underhållspersonal m m. Vi hade just gjort ett större inköp från en ledande japansk leverantör. Tjänsten marknadsfördes kraftigt och intresset från kundsidan var stort. Det fanns emellertid på den tekniska sidan ett mycket litet antal personer, som hade tillräckliga djupgående kunskaper om tjänsten och de nyinköpta apparaterna. En stor arbetsuppgift låg framför oss. Mitt i detta måste en av de tekniska specialisterna sluta. Då ingrep högre makter. Det knackade på dörren till mitt tjänsterum och in stiger en kortväxt person med spanskt ursprung och undrar om det möjligtvis fanns något jobb åt honom på faxsidan. Vid fortsatt samtal kommer jag till insikt att framför mig satt Sveriges skickligaste faxexpert med lång erfarenhet inom området, främst på tidningssidan men tidningarnas faxverksamhet var ju tekniskt sett väl så avancerad som Televerkets planerade fax-tjänst. Vederbörande anställdes bums och gjorde sedan en utomordentlig insats vid utvecklingen av Televerkets faxtjänst. ■

Apropå den 9 april 1940

av Åke Brandell

Hela den dagen tjänstgjorde jag på vad vi på Stockholms telegrafstation kallade Skandinavien, vilket var teleprinterförbindelserna med Köpenhamn, Oslo och Malmö. Bortsett från den vanliga telegramtrafiken berättade de danska och norska kollegerna om de rykten de hade om tyskarna allteftersom det hela utvecklade sig. Till sist fram på förmiddagen fick vi veta, att tyskarna besatte telegrafstationen. Därefter blev det tyst. Jag minns inte om trafiken kom igång igen den dagen, men sedan kunde de inte tala fritt.

Nåväl. Framme på förmiddagen tystnade också Malmö och de svarade inte på upprepade och ihärdiga anrop från oss. Vad hade hänt? Var det nu dags för Sverige också? Hade tyskarna gått iland i Malmö? Telegrafstationen där låg ju bara ett par stenkast från hamnen. Vi blev verkligen oroliga. Så efter kanske en tjugo minuter återkom Malmö glatt och kungjorde att man varit på övning nere i skyddsrum.

Vi kände en lättnad, men kunde inte låta bli att yttra en del om det minst sagt olämpliga i att inte varsko i förväg, särskilt en sådan dag. ■

Utlandstelegram och reklamationer

av Arne Råberg

Från senare delen av 1940-talet och några årtionden framåt gav reklamationer som gällde utlandstrafiken upphov till rätt mycket arbete på den avdelning jag hörde till (Telestyrelsens utrikesavdelning). Huvudparten handlade om telegram till och från Sverige. Det var t ex fråga om fel i texten, om telegram som försenats eller inte kommit fram och om utnyttjad förutbetald svarsavgift. Nästan varje ärende behövde utredas i samarbete med berörda transit- och terminalländer.

Klagomålen hade ytterst sällan sin orsak i bristande språkkunskaper hos den inblandade trafik-

personalen. De som expedierade telegram på främmande språk, eller tog emot intelefonerade texter i telegramrummet, ägde imponerande kännedom om terminologin i lyckönskningar, kondoleanser, affärsuppgörelser m m på i varje fall engelska, franska och tyska.

Breven från reklamanter var någon gång förbitterade. I de flesta fall fann man sig i vad som hänt utan att bråka. Ett problem var att vi enligt reglerna kunde avskriva trafikavgifter men inte ge gottgörelse för skada eller förlust som vållats.

Att ha hand om reklamationer var inte precis något nöje. Men en och annan episod kunde förgylla också den sysslan. Här följer tre exempel.

En förälskad ung man på utlandsresa sände mitt i sommaren en beställning på en stor bukett ängsblommor till sin fästmö här hemma. Tyvärr blev det en nolla för mycket i det jämna belopp han angett. Jag undrade om fästmön bara blev glad eller började tvivla på sin fästmans sunda förnuft, när hon fick ta hand om buketter med ängsblommor för vad som då motsvarade en god del av en ung mans månadslön. Förhoppningsvis övervägde glädjen!

En icke okänd konstnär hade telefonerat in ett telegram som sedan visade sig ha blivit väldigt dyrt. Han begärde befrielse från avgiften med olika motiveringar och tog också chansen att driva med en myndighet. Brevet till oss var textat med kantiga, barnsliga bokstäver och avslutades med ett extra bevekande skäl: För se ja e så fatig.

Ett maskinskrivet firmabrev innehöll oväntat många felslag. Under direktörens underskrift stod det stämplat: ”Ja, visst skriver hon illa, men hon har så snygga ben!” Denna roliga brevavslutning visade jag en skojfrisk kollega i samma korridor uppe på Brunkebergstorg. Fortsättningen blev minst sagt oväntad. Några timmar senare gläntade han på min dörr och upplyste förtjust, att nu hade han varit där, hos firman med den snygga sekreteraren. Hon fanns inte. Det var ett mycket litet företag. Ägaren hade humor, gudskelov, och hade skrattat gott åt en artig fråga, om det kunde gå att få hälsa på sekreteraren med snygga ben. Han skrev sina brev själv och hade hittat på stämpeln för att skyla över sina egna felslag! ■

April, april

av Sven Lernevall

På förmiddagen den 1 april 1946 satt jag på ”Newyork mottagning”. Platsen var radiocentralen på telegrafstationen Skeppsbron 2. ”Conditions” var dåliga, så kortvågen gick inte utan vi fick ta emot telegramtrafiken från USA på en knastrig långvåg, WCI eller WSS eller vad den kan ha hetat. Själva sände vi nog på gamla hederliga SAQ i Grimeton. Från Newyork sändes trafiken ZWT (words twice), vilket innebar att varje ord sändes två gånger, för att man skulle få två chanser att uppfatta morsetecknen. Hastigheten var ca 16 eller 18 wpm (ord per minut), vilket jag vill minnas var en rimlig hastighet när det var urusla atmosfäriska förhållanden. De mottagna morsetecknen återgavs visserligen på en recorderremsa som passerade från höger till vänster framför den mottagande expeditören, men ofta var signalerna så svaga att tecknen inte kunde läsas, utan expeditören fick liksom lyssna själv bakom knastret för att uppfatta morsesignalerna. Det fordrade ofta stark koncentration. Varje tecken man uppfattade skrev man ner på sin skrivmaskin. Alla expeditörer var fullfjädrade maskinskrivare, så man tittade i princip aldrig på tangenterna.

Den här förmiddagen hade jag suttit ett par timmar och tagit emot det ena telegrammet efter det andra. Man skrev ner ord efter ord direkt på en grå telegramblankett; om det var ett il- eller statstelegram eller ett tjänstetelegram använde man en blankett som hade en röd markering upptill. Så fort man tagit emot ett telegram lade man det i den s k rembanan, där telegrammen forslades till en fördelning, som såg till att telegrammen gick vidare till vederbörande handläggare, bl a ordräkningen. Alla telegram var i ingressen försedda med uppgift om det antal ord som telegrammet skulle innehålla, och i en särskild expedition (”Check 1”) kontrollräknades detta ordantal. Om antalet mottagna ord inte stämde med det som uppgavs i ingressen, sändes en fråga (Rq) till den station varifrån vi fått telegrammet. Det svar som sedan kom på Rq:n kallades Bq. Tjänstetelegram behandlades i en särskild expedition som kallades Check 2.

Plötsligt fick jag från Check 2 tillbaka ett av de telegram jag just mottagit. På en flagglapp stod det: ”Har Du inte hållit fingrarna fel?” Jag tittade på

telegrammet, som var ett tjänstetelegram. Ingressen var helt riktig, men själva texten bestod av ett sammelsurium av xzqcy!”#w/&%? etc. Jag mindes att jag hade tagit emot ett tjänstetelegram med just det numret och min signatur Lvl stod mycket riktigt upptill. Ingen tvekan alltså, jag var skyldig, jag hade tydligen hållit fingrarna fel på skrivmaskinen. Men remsan fanns ju kvar! Alla remsor som man läst löpte ner i en stor papperskorg, eller snarare en lår, till vänster om expeditören. Där kunde jag leta upp mitt telegram och rätta till felet. I varje paus i arbetet försökte jag därför leta upp mitt olycksaliga telegram. Men det var ganska länge sedan jag hade tagit emot det, så det var flera tiotal meter jag fick dra tillbaka. Jag reste mig upp och hängde varje genomsökt bit av remsan i en lös slinga om halsen. Till slut hade jag överkroppen täckt av remsor. Hörlurarna som jag lyssnade i halkade av från huvudet när jag böjde mig ner och slog mig på näsroten. Jag blev svettigare och svettigare och mer och mer irriterad.

Då tittade jag upp. Runt om mig stod ett tiotal andra expeditörer, med min kompis Bengt Tufveson, signatur Tuf, i spetsen och skrattade glatt och hjärtlost åt min olycka. Och så det värsta: ”April, april” lät det. Jäklar, jag hade gått på ett aprilskämt med dunder och brak! Det var Tuf som hade tillverkat det felaktiga tjänstetelegrammet som jag letade efter. Det hettade i mig, det får jag erkänna, men vad kunde jag göra? Det var bara att erkänna att jag var grundlurad och skratta med så gott jag kunde. Jag fick ju tillstå att det var ett förbaskat bra aprilskämt. Det positiva med händelsen var annars att jag slapp leta mer i papperskorgen. Där kastade jag istället det fejkade telegrammet. ■

En telegrambärarynglings finanser

av Anders Sundblad

När jag 1933 blev statsanställd som telegrambärare och fick månadslön, var detta en så stor händelse att jag började föra kassabok, där jag noterade inkomster och utgifter. Den lilla anteckningsboken har jag ännu kvar och några av posterna tycker jag kan vara värda en kommentar.

Den 15 augusti 1935 står ”Tjänat på cigarett-

smuggling 1:70 kr”. Vad var det? Beloppet låter inte särskilt stort för att vara värt en smuggling. Men man får tänka på att ”en påse vaj”, dvs ett 10-paket Broadway Blend, som var en av de vanligaste cigaretterna, kostade 50 öre. Hur gick då smuglingen till? Jo, förutsättningen var att det inte så sällan låg amerikabåtar på Strömmen, och ibland var det också telegram dit. Och på båten, dit man togs ut med en slup, fanns billiga cigaretter att köpa. Den telegrambärare som fick i uppdrag att avlämna ett telegram dit fick samtidigt medskick av sina kamrater att försöka köpa cigaretter. Det gick i regel bra. Grabben man köpte av på båten gav också goda råd om hur man skulle bära sig åt för att smuggla säkert. Man skulle stoppa ner cigarettpaketerna i strumporna, så syntes de inte eftersom långbyxorna hängde över. Och med den begränsade smugelmängden av några 20-paket Camel eller Lucky Strike per gång fungerade detta utmärkt.

Av kassaboken kan jag utläsa att jag i augusti 1935 betalade 2:50 kronor i fackföreningsavgift, vilket jag vill minnas ansågs vara ganska mycket; lönen var 67 kronor i månaden. Samtidigt kan jag se att jag samma månad tjänat extrapengar för 11:80 kronor. I oktober förtjänade jag 1 krona för ”lejning”, dvs jag hade arbetat en timme åt en kamrat. Jag har också fått 1 krona för byte av vakt, förmodligen för att vakterna som vi bytt var olika långa. I oktober 1935 betalade jag 5 kronor extra till facket; det var en uttaxering till linjearbetarna i samband med en konflikt. I november 1935 betalade jag skatt med 11:57 kronor, men det var inte skatt för den månaden, vilket man kanske skulle kunna tro, utan min inkomstskatt för ett helt år.

På nöjeskontot kan noteras en helårsprenumeration på Stjärnmagasinet med 5 kronor och 10 öre. Stjärnmagasinet var en tidning för kroppskultur, idrott och äventyr. Jag minns speciellt ett par artiklar som handlade om en dåtida muskelknutte kallad Björnstarken. Idrottsintresset var stort bland oss grabbar. De stora svenska stjärnorna var bl a diskuskastaren Harald Andersson, som hade slagit världsrekord men misslyckades i OS i Berlin 1936 på grund av en skadad hand, och sprintern Lennart Strandberg som hade gjort 10.3 på 100 meter men som fick en sträckning i OS-finalen och slutade sexa. Mycket otur för våra idrottsmän redan på den tiden alltså!

Vid ett tillfälle under 1936 står ”Tjänat på filmin-

spelning 15 kr”. Saken var den att SF höll på med en film som hetta ”Annonsera”, med bl a Thor Modéen i en huvudroll. Man behövde ett telegrambud som skulle lämna fram ett telegram till det företag som filmen handlade om. Företaget hade det något lustiga namnet ”Tretton tvål-bolaget”. SF ringde till telegrafstationen och fick av förmannen på ”Budis” löfte om hjälp. Förmannen talade med mig och jag åkte ut till ateljeerna i Råsunda. Där fick jag sitta i en sminkloge intill Thor Modéen och vänta och fundera på min roll. Den var inte så komplicerad, jag hade bara en replik. I den scen som filmades kommer jag in på ett kontor, överrätter ett telegram till en kontorstjej och säger: ”Tretton Tvål-bolaget, varsågod”. Det var det hela, men inspelningen tog en hel dag. Drygt 60 år senare fick jag tillfälle att själv se min prestation, eftersom filmen ifråga 1997 gick i repris i SVT. Det var onekligen ganska kul att se sig själv i TV efter så många år. Jag tyckte att scenen med telegrambäraren var det mest sevärda i den filmen, Thor Modéen får ursäkta. ■

Fåglarna i trädet och svenska flaggan

av Bengt Möller

Vid slutet av 1940-talet, när följande utspelades vid Stockholms telegrafstation, var telegramtrafiken fortfarande av mycket stor omfattning. Inte minst skickades massor av lyxtelegram och allra störst var lyxtelegramtrafiken vid större helger, framför allt vid påsk, pingst (brölloppstid) och Mors dag. Dessa infaller som bekant alla under våren och allra flest lyxtelegram blev det när pingst och Mors dag någon gång sammanföll. För att klara av den enorma anstormningen av lyxtelegram vid dessa tillfällen gällde det att utnyttja alla resurser vid telegrafstationen. Alla expeditionsplatser som kunde disponeras användes för att ta emot inringda telegram per telefon, för att sända dem vidare, för att ta emot lyxtelegram från andra orter och för att skriva ut alla lyxtelegram som skulle bäras ut inom telegrafstationens utbäringsområde. Man utnyttjade då också expeditionsplatserna i den reservstation i källarvåningen, som anordnats under de gångna krigsåren. All personal som stod till buds erbjöds över-

tidstjänstgöring och man mer eller mindre ”satt på varandra” i många olika lokaliteter för att klara av de massor av telegram som det rörde sig om.

Det säger sig självt att det då inte var särskilt lätt att återfinna t ex ett intelefonerat telegram som kunde befinna sig under transport från telegramrummet för vidareändning eller utskrift vid alla dessa expeditionsplatser. Emellertid hände det ibland att en avsändare ångrade sitt val av lyxblankett och efter en stund ringde upp telegramrummet igen och ville ändra till en annan blankett. Det kunde låta så här: ”Jo, jag ringde in ett telegram nyss till och jag bad att få fåglarna i trädet men nu vill jag hellre ha svenska flaggan.” Var det en normal trafikdag hände det att man kunde få tag i telegrammet och ändra det innan det var ivägslänt. Men en sådan här dag var det ungefär som att leta efter en nål i en höstack.

Just en sådan här dag råkade jag sitta i den så kallade tjänsteexpeditionen i A-salen tillsammans med en betydligt äldre kollega, förste telegrafassistenten Klas-Fredrik Johansson. Han kunde väl ibland bli ansedd som lite vresig men var i grund och botten en hygglig kamrat. Han trivdes dock i allmänhet som bäst när trafiken var lagom stor, för då kunde man ibland bli ”läns” och ta sig en liten vilopaus. Jag kunde inte undgå att höra hur han svarade i telefon och det var uppenbarligen en avsändare som ville ändra lyxblankett i ett nyss intelefonerat telegram. När Klas-Fredrik lyssnat på detta, hörde jag honom säga, med inte obetydligt höjd röst: ”Jaså! Ett telegram! Ja, jag såg visst ett här för en stund sedan! Vi ska ändra om vi kan.” När han lagt på luren rev han itu den lapp som han gjort en anteckning på – och sen fick ärendet vara avklarat.

För alla som arbetat en sådan helgafton på Stockholms telegrafstation var hans svar och handlande förklarligt. Numera finns det inte så många telegram att leta efter. ■

Signaturernas och tjänstekodernas arbetsplats

av Rune Fredriksson

På Radiocentralen, en del av Stockholms telegrafstation, rådde signaturernas, förkortningarnas och kodernas värld.

Under det nära samarbete som blev följden av

jobbets karaktär lärde man känna varandra mycket väl, dock aldrig till namnet, utan endast till signaturen som bestod av två eller tre bokstäver. En fantasirik överkontrollör SRG satte sina egna, oftast träffande namn på flera expeditörer. Så blev t ex SNP Snoppan, BQT Buketten och MQ M-kulan. Vi yngre sa naturligtvis du till varandra men när det gällde tituleringen lite högre upp i åldrarna var det herr, fru eller fröken som gällde. En för mig lite äldre dam, signatur GUR, som jag ofta arbetade ihop med, föreslog att vi kunde väl lägga bort titlarna. Glad i hågen sträckte jag fram handen och sa: ”tack ska du ha!” Men ack, vad jag bedrog mig. Reaktionen från GUR blev: ”Det var inte så jag menade, utan att vi endast skulle slopa fröken och herr och bara kalla varandra GUR och FF (min signatur). Men längre fram i tiden hann vi dock med att säga du.

I själva trafikarbetet fanns många förkortningar av engelska ord. Utöver det fanns en speciell Z-kod, t ex ZWO (words once), ZMO (a moment please) och en femställig internationell Servicekod med uttryck från TUNHO (we are in agreement) till UCLOW (change operator). Ett exempel på hur vi levde med dessa koder var då en expeditör, känd för sin korta stubin, ringde upp en avsändare av ett telegram med anledning av att det kommit en förfrågan från adressaten på ett visst ord. Avsändaren förstod inte varför vi kom med denna förfrågan. Vår expeditör blev då irriterad och for ut. ”Det står ju POSAG människa!” (POSAG = consult sender)

Så en liten historia från herrarnas röktrum som bl a användes av kontrollörerna i trådsalen. Det fanns en telefon som mest användes för avgående samtal. Det var sällan någon som ringde dit, men när jag var där en gång ringde det. Kontrollör Alx (Woxberg) svarade med värdig stämma:

– Hans majestät konungens sovrum. Tyst (den uppringande ber troligtvis så mycket om ursäkt).

– Åh för all del. Så la han på luren och fortsatte att läsa sin tidning. ■

De viktiga utrikeskorrespondenterna

av Arne Råberg

På telegraftrafikens tid utfärdade utrikesavdelningen ett särskilt årligt presskort för utländska journa-

lister. Det gav dem rätt att till bestämda adresser (tidningar, nyhetsbyråer e d) sända rapporter från Sverige till den nedsatta avgiften för presstelegram. De kunde också få tillstånd att lämna in telegram (s k garanttelegram) som skulle betalas av adressaten i utlandet. Skötseln av dessa ärenden gav ibland personlig kontakt med en och annan kändis i journalistkåren. Det gav litet krydda åt tillvaron. Vi tog också på flera vis del i förberedelserna för särskilda arrangemang för journalistkåren vid stora evenemang i Sverige, såsom VM i fotboll sommaren 1958.

Anordningen med garanttelegram var ett sätt för teleföretagen på både kabel- och radiosidan att skaffa kunder till sina egna telegrafförbindelser. Telestyrelsen samarbetade i sin kundvärvning med vissa utländska radiotelegrafbolag. Det gällde främst telegramtrafiken i båda riktningarna mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan Nord- och Sydamerika samt Fjärran Östern. Storkunder – såväl affärsföretag som press och telegrambyråer – bearbetades i Sverige och utlandet. För att ta VM i fotboll som exempel igen så var det ett tillfälle, då vi försökte få så stor del av rapporteringen som möjligt dirigerad via de direkta radiotelegrafförbindelserna som gav televerket en avsevärt större taxekomst. I det syftet fick jag bl a i uppdrag att bjuda högsta hönset i en stor brasiliansk journalistgrupp på en fin middag och under den övertyga honom om bästa vian för telegram till Brasilien. Han var den brasilianske tidningskungens son, förmögen och till synes bortskämd. Vi skulle ses på Operakällaren kl. 8. Truppens svensk-brasilianske färdledare hade rått mig att föreslå halv 7; då fanns det en viss chans att de skulle komma i tid till 8!

Middagen inleddes med smörgåsbord av hög klass. Gästerna – det var även huvudpersonens fru och ett par till – ratade sådant som sill och lax, men uppskattade den svenska snapsen. Fisk, förklarade frun, åt bara fattigt folk därhemma. Till dessert bjöds det jordgubbar. Som dryck föreslogs portvin. Det ansåg gästerna vara för sött. De bad i stället att få det där goda, starka vinet en gång till som de druckit till smörgåsbordet. Jag undrade i mitt stilla sinne, om Operakällaren någonsin tidigare serverat snaps till jordgubbar, men så fick det bli. Huvud-

saken var att den inkomstbringande trafiken hem till fotbollslandet Brasilien hamnade på den befordringsväg vi önskade! Tilläggas bör att kundvärvningen normalt gick lugnare till, nämligen genom att den l:e byråsekreterare, som var specialist på sådana saker, gjorde besök hos företagen med stor korrespondens av intresse i det här sammanhanget. ■

Tre saknade ord

av Per Tegeström

Under andra världskriget skötte nära nog alla utrikesreportrar sin korrespondens med hemmaredaktionerna via Stockholms telegrafstation. Sålunda sändes långa artiklar från t ex USA nattetid till telegrafstationen för att därifrån snabbt bäras ut till resp tidningsredaktion i tid för att komma in i morgonens tidning. Telegrammen var ofta mycket långa, och i brist på andra nyheter innehöll de ofta diverse skvaller från kändisvärlden. Sålunda anlände en natt ett telegram till en av morgontidningarna från dess reporter i Kalifornien. Det beskrev hur de svenska filmstjärnorna i Hollywood bodde och levde. Telegrammet innehöll, eller skulle enligt uppgift i den s k ingressen innehålla, 3557 ord, och avhandlade bl a Ingrid Bergmans liv och leverne. När telegrammet skrivits ner på Rc (Radio-centralen) i Stockholm, räknade den mottagande expeditören antalet ord för att kontrollera att det stämde med uppgiften i ingressen, dvs att inget hade försvunnit (eller tillkommit) på vägen. Det visade sig då att tre ord fattades, telegrammet innehöll bara 3554 ord. Nu skulle expeditören egentligen genom en s k Rq (request) ha efterlyst de saknade orden hos avsändarstationen. Klockan var emellertid mycket, och om artikeln skulle hinna komma in i morgontidningen måste det iväg dit omedelbart. Ingen tid fanns för Rq. Expeditören lade då helt sonika och ur egen fatatur till orden ”but no swimmingpool” i slutet av telegrammet. Följande dags morgon hade tidningen på sin löpsedel och på sin första sida följande jätterubrik: ”Ingrid Bergman har ingen swimmingpool”. ■

Att stå i rök och damm, att hamma i klister m m

av Anders Sundblad

En telegrambärare på Skeppsbron på 30-talet fick hjälpa till med litet av varje, inte bara bära ut telegram. En tid placerades jag att hjälpa en man, en linjearbetare Lagberg, som höll till i källaren och tog hand om alla överblivna telegramremsor. Telegramhemligheten gjorde att remsor, som inte längre hade någon funktion att fylla utan hamnat i expeditörernas papperskorgar, skulle brännas. Alla sådana remsor från hela stationen fördes dagligen ner till Lagberg i källaren. Där pressades remsorna till balar, som därefter gick till bränning. Arbetsförhållandena var i det närmaste olidliga. Pappersdammet stod som en rök i rummet och ofta var det svårt att andas. Jag begärde att en fläkt skulle sättas upp som drog ut dammet lite. Men det togs inte nådigt upp. Vilken fräckhet att komma med sådana krav! Nåväl, jag fick stöd av Lagberg och så småningom fick vi fläkten.

I källaren tillreddes också det klister, varmed remsorna till ankommande telegram klistrades upp på telegramblankett och blev till telegram. Klistret hällades i s k klisterkoppas som fanns på varje expeditiionsplats. Telegrafexpeditören drog remsan igenom klisterkoppas, där remsan passerade över en trissa och fuktades med klister. Det var naturligtvis ytterst känsligt att klistret var av bästa kvalitet. Det fick inte vara klumpigt förstås, och det fick inte vara för tjockt. Men det allra viktigaste var att det inte fick vara för tunt, så att remsan inte fäste ordentligt vid telegramblanketten. Det sistnämnda kunde driva en telegrafexpeditör till raseri. Lagberg var en mästare i att blanda klister. Blandningen skedde i stora träkar, där han rörde samman klisterpulver och vatten. En dag, hösten 1938, blev Lagberg sjuk och jag fick rycka in och blanda klister. Jag visste inte riktigt hur man gjorde för att få rätt konsistens, undvika klumpar etc. Visserligen ringde jag till Lagberg, som gav mig muntlig instruktion, men tyvärr får jag erkänna att min blandning inte blev lyckad; klistret fäste inte. Det tog några dagar innan den fulla effekten av mitt misslyckande nåddes. Men vartefter expeditörerna började fylla på nytt klister i sina klisterkoppas kom klagomålen. Och eftersom inte alla fyllde på samti-

digt, kom ständigt nya klagomål. Jag försökte bättra min blandning, men inget hjälpte. Tack och lov kom Lagberg tillbaka och kunde reda till rätt brygd, varigenom lugnet på stationen återställdes. Vem kunde ana att Lagberg var en sådan nyckelfigur på telegrafstationen.

En annan arbetsuppgift för telegrambärarna var ”smygning”. Fördelningen av telegram till olika arbetsplatser på telegrafstationen hade dittills skett med hjälp av telegrambärare som burit telegrammen till de ställen dit telegrammen skulle. Ca 1935 började man rationalisera fördelningen och installerade en transportbana. Den bestod i princip av en wire som gick runt mellan salarna. I varje sal fanns fack där telegram som skulle skickas iväg sattes upp. På wiren satt klämmor, och när en sådan klämma passerade ett telegramfack, tog klämman med sig de telegram som satt i facket. Så enkelt var det, och på sätt och vis var det ett ganska smidigt system. Det enda problemet var att telegrammen inte så sällan lossnade från klämmorna, ramlade till golvet och då gärna ”gömde” sig och blev försenade. Därför tillsattes folk, i regel yngre telegrambärare, som hade till uppgift att ”smyga” längs banan och titta efter tappade telegram. Smygningen var en ganska bra arbetsuppgift. Det hände ofta att man fick tid över. Då stack man ner till kaféet 6:an och tog en fika. Och på 6:an fanns grammofon, där de senaste plattorna spelades. ”Fjärden ligger blank” var ny då, minns jag. ■

Övergång till fjärrskrift på telegrafnätet

av Eric Österlund

Telegrafverket började 1927/28 provtrafik med fjärrskrivmaskiner, som skulle ersätta de i telegrafnätet befintliga morseapparaterna. För ändamålet valdes remstryckare bl a för att adressaterna skulle få telegram utan synligt rättade felskrifter. Dessa försvann ju när remsan klistrades på en telegramblankett.

Apparater inköptes från den amerikanska tillverkaren Teletype Corporation och modifierades för svenska förhållanden. Det gick ju inte heller att bara byta ut de gamla apparaterna utan nya expeditiionsutrustningar och överdrag måste anskaffas och mätas in.

Att provtrafiken hade sina bekymmer framgår med all tydlighet av ett numera förkommet brev från telegrafkommissarien i Valdemarsvik till byråsekreteraren Henrik Bengtsson, Rb, (som centralt svarade för provtrafiken) med ungefär följande lydelse:

B B
Ang. teletypeförbindelsen
Valdemarsvik–Norrköping.

Som Du vet har rubricerade förbindelse en lång tid fungerat dåligt, men sedan ingenjör M från Telegrafstyrelsen varit här, fungerar den inte alls. Jag får därför be Dig, att snarast sända hit repara-

tör Nilsson från Stockholms telegrafstation för att åtgärda densamma.

Med broderlig hälsning
N N
Telegrafkommissarie

Provtrafiken fortsatte, men det skulle dröja till 1946, innan förbindelsen Valdemarsvik–Norrköping utrustades med teletypeapparater. Orsaken var, att utbytet som startat på de större stationerna 1930, måste avbrytas vid andra världskrigets utbrott 1939. Slutförandet på återstående ca 40 stationer skedde sedan 1946-48. ■

Händelser i Stockholm

I Stockholm utanför kvarteren kring Brunkan, Undervisningsanstalten och Telegrafstationen har också mycket hänt. Här möter man det abonnentnära televerket, där telefonstationer och kablar försörjde stockholmarna med teleförbindelser.

Snacka om kabelbrott ...

av *Tore Clevne*

”TELEFONKAOS I STOCKHOLM – 50 000 abonnenter drabbade.” Det var Expressens förstasiderubrik fredagen den 7 maj 1954. En vattenledning vid Malmskillnadsgatan hade gått sönder och mängder av vatten hade strömmat ner i televerkets kabelbrunnar och kabelkällare i kvarteret Jericho i centrala Stockholm och förorsakat det största kabelbrott som dittills upplevts i huvudstaden. Pågående arbeten med anläggning av tunnelbanan och omdaning av City hade förorsakat sättningar i marken, vilket skadat vattenledningen. Kaos är onekligen det ord som bäst beskriver situationen i det inledande skedet. Inte bara lokalkablar berördes utan också förbindelsekablar mellan olika stadsdelar, vilket fick till följd att det till en början inte gick att ringa mellan exempelvis Norr och Söder eller Kungsholmen och Vasastan. Även en del av rikstrafiken berördes. Läckan inträffade klockan 4 på morgonen, och när kontor och affärer öppnade vid 8-9-tiden och telefonerna inte fungerade började folk ringa som galningar till felbyrån, vilket gjorde att felmottagningen blockerades. Det var heller inte mycket flickorna där kunde göra åt saken.

Jag har stor anledning att minnas händelsen och de dagar som följde.

Hela personalen vid Stockholms Stadssektion hade varit på fest på Solliden på Skansen kvällen den 6 maj. Vi hade trevligt och jag kom sent i säng, mycket sent. Klockan 06.30 på fredagsmorgonen den 7 maj kom katastroflarmet till mig. Jag störtade ner till Jericho och inom en halvtimme var förberedelserna för de viktigaste katastrofinsatserna igång. Vi fann att 46 kablar som försörjde nedre Norrmalm och stora delar av Gamla Stan, även sekundärnätet, och Hässelbykabeln samt en mängd trunkkablar i kabelkällarna var helt utslagna. Tillgänglig fältpersonal kallades in, och de allra

flesta ställde direkt lojalt upp för att klara situationen (trots att oturligt nog ackordslistan just då råkade vara uppsagd!). Personalen gjorde en otrolig insats och arbetade i skift så att reparationsarbetet kunde pågå dygnet runt.

Televerkets egna läns-pumpar förslog inte på långa vägar utan brandkåren larmades omedelbart. Brandkåren kom med stora motordrivna pumpar, men de väsnades och osade så gräsligt att elektriska pumpar fick lånas från Hamnstyrelsen. Klockan 11 hade det mesta av vattnet pumpats bort och arbetet med att torka och reparera, skarva om eller byta kablar kunde börja. Televerkets ansträngningar gick ut på att först ge allmännyttiga institutioner möjlighet att telefonera. Bland de avstängda var både sjukhus och brandkår. Brandalarm dirigerades genom polisens växel.

Polisen var till stor hjälp. Televerket behövde stort utrymme för all utrustning som måste fram, bl a stora mängder kabel som skulle ersätta det som var skadat. Televerket fick därför disponera stora delar av Lästmakargatan för att kunna ställa upp den kabelreserv som behövdes.

Direkttelefoner upprättades från katastrofcentralen till samtliga korskopplingar inom kvarteret Jericho.

I flera dar arbetades på kabelfelet intensivt dygnet runt, av hög och låg, på alla nivåer inom televerkets distriktsorganisation. Det var många sysselsatta med felavhjälpningen och det rådde en febril rörelse i det underjordiska Stockholm i dess virrvarr av kablar och ledningar. Det är svårt att säga hur många som var engagerade totalt, men enbart i hörnet av Regeringsgatan och Jakobsbergsgatan arbetade ett 25-tal man med grävning och läns-pumpning och reparation av ledningar. Distriktschefen själv följde kontinuerligt utvecklingen i detalj tills felet var avhjälpt. Även generaldirektör Sterky kom ner och tittade och orienterade sig om läget. Arbetet pågick hela helgen och på morgonen

måndagen den 10 maj fungerade alla telefoner återigen.

Vi kunde andas ut. Många gick dödströtta hem och sov en välförtjänt sömn. Själv jobbade jag som vanligt på stadssektionen den dagen, men jag gjorde nog inte många knop. Dagen gick mest till efter-snack. Vi tyckte att vi hade varit med om någonting alldeles extra betydelsefullt och var belättna över att felet var avklarat. Vi kände oss nog också lite stolta över att vi hade klarat saken så pass bra som vi gjort. Det var egentligen bara under fredagen som de drabbade företagen inte hade haft telefon; på måndagsmorgonen var ju allt igång igen.

Statsdepartementen hade som många andra i centrala Stockholm varit utan telefon på fredagsförmiddagen, men under förmiddagens lopp lyckades vi ordna förbindelse. Vi fick ett uppskattande tack från Kanslihuset. Om uppskattningen gällde den snabba felavhjälpningen eller att personalen där sluppit störande telefonpåringningar under några sköna förmiddagstimmar klarades aldrig.

När man studerar presslägggen från de aktuella dagarna finner man att det hände även andra minnesvärda saker i världen just då. Torsdagen den 6 maj 1954 lyckades Roger Bannister knäcka drömmilen, tid 3.59.4. Men det observerade jag först flera dar senare, trots att jag var idrottsintresserad. Jag hade ju haft ett kabelfel att tänka på. ■

Minnesbilder från Stadssektionen

av *Henric Berg*

Måndagen den 2 februari 1937 på morgonen befann jag mig på Kungsgatan i full karriär, för att i tid infinna mig till min nya arbetsplats. Densamma var belägen på Norra Smedjegatan – salig i åminnelse. Här huserade bl a Stadssektionens abonnentväxelavdelning, som styrdes med järnhand av fruktade Georg Emanuel Hjorth. Han hade en enastående förmåga att skapa respekt för sin person och i vissa fall även fruktan. Om detta var jag för ögonblicket lyckligt omedveten. Efter snabbintroduktionen tog Hjort mig med på en rundfärd till diverse företag, där abonnentväxelinstallationer pågick. Jag häpnade över det myller av kablar, trådar och reläer som montörerna höll på att koppla ihop till en fungerande automatisk växel. Efter denna genomgång meddelade han mig att jag först

måste praktisera och lära känna arbetsmetoderna och gängse rutiner.

Efter fullbordad praktik påbörjade jag mitt egentliga arbete, nu Jakobsbergsgatan 22 till vilken adress avdelningen flyttat.

Nu är det inte meningen att redovisa hela anställningstiden och låta alla chefer och arbetskamrater passera revy, endast lyfta fram vissa tilldragelser ur glömskan och därigenom i någon mån spegla förhållandena under vilka vi levde och verkade. Titlar florerade i hög grad. Det var ingenjören hit och kontrollören dit, det var fru och fröken även om de satt i samma rum med identiska arbetsuppgifter.

Att vara närmaste man till Hjorth var ingen sinekur. Då jag tidigare genomgått kursavsnittet Elektromaskinlära på KTH bad jag om tillstånd att bevista föreläsningarna i Telegrafi och Telefoni som kursen då hette. Detta beviljade han men tröttnade snart på min frånvaro och förmånen drogs in. Även jag tröttnade – men på Hjorth och hans sätt att utöva ledarskap, jag begärde förflyttning men hamnade ur askan i elden bildligt talat. Min nya chef en linjeingenjör som var bas för arbetslagen på Söder och Södra förorterna var inbiten nikotinist och var svår på flaskan. Vi satt i samma rum som tidvis var inhöljt i kompakt cigarrök. För att hålla min lynnige överordnade på gott humör hade jag alltid en flaska brännvin i skrivbordslådan. Ett slags muta som fler än jag använde. Det förekom en hel del drickande även under arbetstid av såväl befäl som arbetare. Den beklagliga oseden fick dock ett brått slut i och med ett cirkulärmeddelande från generaldirektören som förbjöd spritdrickande under arbetstid med tillägget att det var förenat med tjänstefel, om man inte anmälde den skyldige.

Televerket anlidade entreprenörer för sin grävningens verksamhet. Hjorth höll ett vakande öga även på denna aktivitet. Jag minns en episod där jobbarna tagit paus i arbetet för att röka och prata då Hjorth oväntat dök upp. Alla kastade sig på sina spadar utom en man som inte lyckades hitta sin. Hjorth röt:

– Ni där, varför har ni inte någon spade?

– Jag väntar tills ingenjörn åkt, då blir det nog faen spadar över.

För att lättare kunna kommunicera med sina närmaste chefer på kontoret lät Hjorth installera en 10-nrs automatisk internväxel. Anknytningarna nummerades från 0 till 9. Min chef tilldelades nr 0 osv.

Växeln utrustades med en ohygglig signal, noga utprovad av Hjorth och avsedd att sätta skräck i den mest försoffade tjänsteman.

Vid ett tillfälle ringde denna helvetessignal i vårt rum. Då chefen inte var inne kastade jag mig på telefonen lyfte luren och hörde Hjorth skrika:

– Vem fan talar jag med?

– Det är nollan hos ingenjör Andersson.

Så sant som det var sagt.

Förutom att projektera serviskabelnätet i arbetsområdet ingick också att hålla kartorna aktuella, basa för städpersonalen och kolla olycksfallsrapporter. Sistnämnda syssla innebar insyn i personalens språkbehandling. Några exempel:

– Fräskatte (Frescati)

– För att undvika kollision körde jag på den andra bilen

– Jag somnade vid ratten och vaknade på sjukhuset

– Den døde kom cyklande från vänster

– Jag tog fel på hus och körde på ett träd som inte fanns förut.

– Föraren som var en dam fick frampartiet intryckt, själv fick jag bara skada på lämmen. Osv.

Linjemästaren för linjeregistreringen med ett 40-tal kvinnliga befattningshavare ringde telefonbyrån efter fruktlösa försök att hitta en abonnentorder:

– Nu har jag rivit i min ända, nu får ni riva i er.

En annan linjemästare som efterträtt den förre skulle anställa en ny flicka.

– Om fröken går in på damtoaletten och klär av sig, så kan ni komma in till mig sen.

Det ryktades om en televerkare som gäspat så hårt att käken gått ur led. Försäkringskassan bedömde skadan som olycksfall i arbetet.

Att helt stävja spritmissbruket gick inte så snabbt som önskvärt. Flera övertramp rapporterades. Det skulle då hållas s k distriktschefsförhör med vederbörande. En smålänning i kabeldragargänget hade sjukskrivit sig och begagnat ledigheten till att hålla suppgille för likasinnade kumpaner i sin lägenhet. En sjuksyster hade dessvärre sin plikt likmätigt gjort sjukbesök hos bl a smålänningen och uppdagat förhållandet. Det blev rapport och distriktschefsförhör. Distriktschef (Dc), närmaste chef, linjemästaren för kabeldragarna, sjuksystemen, repr. för facket och smålänningen samlades hos Dc och förhöret började:

– Ni har begagnat sjukskrivningen till spritförtäring. Stämmer det?

– Det stämmer vi hade köpt ut några liter, som vi skulle göra ännu på

– Visste ni inte att det är straffbart?

– Jo, men de ska ja säga distriktschefen att brännvin är inte skadligt, ett par supar är bara nyttit, de säger doktorn.

– Hur länge har ni druckit?

– Jaa så länge jag kan minnas.

– Nej, jag menar hur länge höll ni på att dricka?

– Vi började i onsdags.

– I tre dagar alltså, då får ni avdrag på lönen för tre dagar.

– Jaha jaha så resten de är mitt.

Ovanstående är en förkortad version. Seansen varade mycket längre och åhörarna hade svårt att hålla sig för skratt.

Under årens lopp förekom ofta personalomflyttningar beroende på skiftande arbetsuppgifter eller ändrade rutiner. För min del upp till ett tiotal platsbyten, företrädesvis inom kvarteret Jericho.

Några år var Stadssektionen inrymd i Schumachers lokaler i hörnet av Jakobsbergsgatan–Norrländsgatan. Huset hade evakuerats till största delen och skulle senare rivas. Det vimlade av råttor och kackerlackor, då bageriet förutom av kontorsarbete även haft bageriverksamhet i lokalerna och efterlämnat rester av mjöl i golvspringor och skrymslen. Vid vår inflyttning fortgick en begränsad verksamhet tre trappor upp åt gården. De övriga rummen disponerade Stadssektionen, bl a Dirigeringen, som jag fått i uppdrag att inrätta och organisera. I utbyggt skick betjänades den av ett tiotal dirigenter och tre maskinskriverskor. Alltsom oftast ramlade det ner någon kackerlacka på de tjänstgörande, vilket föranledde vilda tjut i panik.

Projekteringsavdelningen hade sina rum åt gården mitt emot Schumachers. En tidig morgon hade jag ett ärende till projekteringen och fick till min häpnad se en av våra chefer uppkliven på ett bord med kikare i handen, På min fråga vad farao han sysslade med svarade han helt obekymrad om situationen:

– Kom upp här, tjejerna duschar!

Det var Schumachers kvinnliga anställda, som efter nattens arbete tvättade av sig mjöldammet, omedvetna om att de varit iakttagna.

Nybörjarperioden var sedan länge förbi, året var nu 1939. I våra radioapparater ekade Adolf Hitlers exalterade stämma oroväckande. Tredje Riket stod

rustat för anfallskrig och snart var de flesta länder i Europa indragna och många härtagna. Televerket byggde skyddsrum i sina stationer, vi övade fingerade bombanfall och kommunikationsvägar. På de mörklagda gatorna rasslade spårvagnar och gasbilar med släckta lyktor. Inget ljus fick förråda staden för en presumtiv angripare, man hade t o m beordrat invånarna att mörklägga fönstren. Sirener tjöt och strålkastare svepte sina ljuskäglor över den mörka vinterhimlen. Det vilade en spöklik stämning över staden. Anställda i statliga verk togs inte ut till försvaret, de behövdes för bevakning av vitala civila anläggningar. Efter fem långa år, varunder världen slogs i spillror, stod Sverige intakt.

Fredsslutet mottogs med enormt jubel. Otroliga scener utspelades. Vi tog oss ledigt den historiska dagen. Själv åkte jag på ett fullpackat lastbilsflak fram och åter på Kungsgatan medan massor av pappersmakulatur yrde över jublande, sjungande, exstatiska folkmassor.

Efterkrigstiden tog vid. Import av sedan länge saknade varor strömmade in. Till Televerket strömmade konsulter in. Norska, från Habberstad. Norskhistorierna florerade bl a om den norska radioreferenten som kommenterade en fotbollsmatch på Bislet:

– Alle flagger vajer så pent, men det syns mej som den norske flagg vajer penest. Så talar en äkta norsk norrman från Norge.

Någon utvärdering av de många omorganisatio- nerna gjordes så vitt jag kan erinra mig aldrig. De förblev självändamål, och den romerska ämbetsmannen Gaius Petronius’ tes (se nedan) äger alltt- jämt giltighet.

På 60-talet gick ”gamla Klara” i graven. Kommunalgubbarna (s) med borgarrådet Yngve Larsson i spetsen beslöt att riva stora delar av Stockholms city. Det blev grävskopornas storhets- tid men till stor sorg för stockholmarna. Rivnings- vägen innebar mycket arbete för Televerket. När gamla saluhallen på Hötorget, Nya Elementar- skolan, Konstindustriella, Sergels ateljé m fl revs och lämnade gapande jättehål efter sig, fick trafiken gå på provisoriska träbroar. Televerkets kabelstråk klipptes av och ersattes med tunnlar. Det var början på ett omfattande nät av tunnlar på sina ställen 40 meter under markytan. Många tekniska problem uppstod. Hur få ner kablarna i schakten, hur mata fram dem, nedfarter, ventilationer m m. Man löste

problemen med stationära kabeldragningsmaski- ner, med matarhål från gatunivå till tunneltak och bromsar på kabeltrummorna. Sistnämnda var nöd- vändiga för att hindra den tunga blykabeln att skena iväg och mosas i tunneln, vilket inträffade i början.

Åren rullade undan. Nya arbetsplatser och arbetsuppgifter avlöste varandra för att för min del – tre år före pensionen – avslutas med att omhän- derta Teleområdets budget i den nybildade ekono- miavdelningen. Man hade sent omsider kommit till insikt om att ekonomi kanske kunde vara av mer allmänt intresse och ett utomordentligt medel att kontrollera verksamheten. Det vidtogs betydande utbildningsåtgärder för att bibringa personalen ett mått av ekonomiskt tänkande.

EPILOG

Efter tre hektiska år under en ung, dynamisk och kreativ chef i ett sammansvetsat gäng av unga begä- vade ekonomer gick jag i pension. Stilenligt på utrullad röd matta från min sista arbetsplats hörnet Sveavägen–Kungsgatan till väntande limousine med privatchaufför och mellan ett led av ivrigt foto- graferande arbetskamrater. Nyfikna kamerautrus- tade japaner bevittnade förundrade sortin. Vid för- frågan upplyste mina tjänstvilliga arbetskamrater, att det var en släkting till Kungen.

Bidrag av Gaius Petronius (död 60 e Kr):

”Vi tränar hårt – men varje gång vi börjar få fram fungerande grupper, skulle vi omorganiseras. Jag lärde mig senare i livet, att vi är benägna att möta varje ny situation genom omorganisation och också vilken underbar metod detta är för att skapa illusio- ner av framsteg, medan den ästadkommer kaos, inef- fektivitet och demoralisering.” ■

”Telefontornet brinner!”

av Karl-Väinö Tahvanainen

Detta dramatiska bud fick jag på kvällen den 23 juli 1952 då Åke Faith-Ell på Husbyggnadsavdelningen ringde hem till mig. Jag svarade för presstjänsten på den tiden och Åke uppmanade mig att genast ta mig in till Malmskillnadsgatan för att ta hand om pres- sen. Jag var snabbt på platsen och hamnade mitt i dramatiken med brandmän, slangar, rök och vatten

som forsade utför trapporna. Förrådsdirektören Erik Svensson var där och flera teletjänstemän som försökte rädda handlingar och ritningar undan förstörelse. Dominerande bland räddningsmanskapat var Åke Faith-Ell som den verkliga ”eldsjälen” – om uttrycket tillåtes. Han tycktes vara överallt, ingrep och gav order till höger och vänster och gjorde en stor insats. Han blev senare också vederbörligen belönad för sitt uppoffrande arbete. För mig var det inte mycket att göra – pressen höll ju till i Klarakvarteren och hade naturligtvis varit på plats redan innan jag hann dit.

När allt hade lugnat ner sig konstaterades det att tornets fästen hade skadats så allvarligt att det var nödvändigt att riva det. Då hade det med sin höjd på cirka 50 meter varit ett markant inslag i Stock- holms horisont under närmare 70 år och varit syn- ligt över större delen av innerstaden.

Ungefär ett halvår efter Telefontornets brand fick jag ett telefonsamtal på mitt tjänsterum. Det var en upphetsad Åke Faith-Ell som meddelade: ”Det brinner på telegrafstationen vid Skeppsbron! Du måste omedelbart underrätta pressen!” Jag sva- rade att jag nog ville ha mera fakta innan jag ringde till tidningarna. Vi kom överens om att Faith-Ell skulle skynda sig till telegrafstationen och ringa mig för att meddela hur omfattande eldsvådan var. Det dröjde en stund – så ringde telefonen! Fylld av onda aningar lyfte jag luren: ”Hej, det är Faith-Ell”, sade en något dämpad röst. ”Elden är släckt.” –”Var brann det?”, frågade jag. –”I en soptunna på går- den”, blev svaret. ■

Värdesatt kundservice

av Tore Clevne

På den tiden då man inte förstod att ”ta för sig”, i slutet av 50-talet, renoverades Johnsonskoncernens huvudkontor vid Stureplan i Stockholm från grun- den. Detta hade sina sidor, eftersom fastigheten var byggd på gammal sjöbotten. Vid företagets kontakt med undertecknad framkom att verksamheten inom koncernen måste kunna fortgå utan telefonav- brott. Företaget ville att televerket skulle ha ständig bevakning av att det fanns telefontillgänglighet.

Jag hade omfattande överläggningar med repre- santanter för Johnsonskoncernen, och till sist

kunde telefonproblemen lösas på ett tillfredsstäl- lande sätt. Allt fungerade väl, vilket kunde konsta- teras av företaget under processens gång.

När jag ett halvår senare besökte Johnsons- koncernen i något ärende, erbjöds jag en kryssning med ett av företagets fartyg till Västindien som tack för det goda samarbetet. Jag tackade hjärtligt för erbjudandet med förbehållet att resans värde inte fick överstiga 12 kronor, vilket var dåvarande gräns för muta.

Episoden gick sedan inom företaget under lång tid som en ”rolig historia”.

Tacket fick istället den formen att jag fick till- stånd av Johnsonskoncernen att till företagets nät ansluta en planerad telefonkiosk på Stureplan – utan kostnad för televerket. ■

En verklig kundtjänstman

En berättelse om Gunnar Stigmark

av Göran Olausson

Stigmark Gunnar f.d. Teleinspektör	10 01 07
Danderydsg. 24	
(GM nor, Rytt OL Gft, RLSfb Ft.)	

Ovanstående uppgifter om Gunnar Stigmark finner man i Telefonkatalogen 1998, sid 1063 i del Privatpersoner K-Ö, Stockholm.

Noteras bör att

– Gunnar är född 10 01 07 (= telefonnumret), sannolikt ensam i landet om sådant tfnummer
– GM nor (Guldmedalj för nit o redlighet i rikets tjänst)
– Rytt OL Gft (RyttarOLympiadens förtjänsttecken i Guld)
– RLSfb Ft (RiksLuftSkyddsförbundets Förtjänsttecken)

Gunnars uppgifter i telekatalogen ger en god bild av honom, påhittig, pålitlig och på alerten. Gunnar, idag vår meste ålderman, blev den i Stockholm som vid många tillfällen fick försöka förklara under 40-50-talen för våra kunder varför det förekom långa väntetider och brister, ja klagomål av diverse slag. Under årens lopp har han också mottagit många

bevis på telekunders uppskattning för den hjälp de fått genom Gunnars medverkan. Förtjänsttecknen enligt ovan utgör några exempel härpå.

Ett tackbrev från en kund som Gunnar särskilt uppskattar är det han i augusti 1944 fick från Hasse Z, som tackade för den utförliga information som lämnats beträffande införandet av ”uppringsavgift” vid den lilla telefonstationen på Utö i Stockholms skärgård. I brevet till Hasse Z redogör Gunnar för bakgrunden till att en uppringsavgift uttas – detta sedan Gunnar utförligt berättat om anställningsvillkoren för växelstationsföreståndaren på Utö och vilka tjänstemän i Telegrafverket som är ansvariga för tjänsten, N H Gamstorp vid lokal- och landsavdelningen, vilken dock vid tillfället hade semester, men en vikarie fanns, kontrollör Fellenius. Gunnar som skrev brevet tjänstgjorde på avdelningen, men tillägger Gunnar över allihopa fanns en högste chef, distriktschefen G G Ohrling.

Efter ytterligare en fullskriven A-4-sida med förklaringar bl a om militärens problem med nattöpenhållning av telefonstationer (det hände ju under andra världskriget) avslutar Gunnar brevet med följande:

”Jag har redan tagit författarens tid alltför mycket i anspråk och avslutar därför detta privata brev med en förhoppning om att ha lämnat några av de begärda upplysningarna. Kortet med påminnelsen härom (Gunnar hade fått ett påminnelsebrev från Hasse Z) har jag för autografs skull lagt i ”Anna Clara och hennes bröder”, fjärde tillökade upplagan med teckningar av Schwab. Om jag nu bara kunde på något listigt sätt få Inga Tidblads autograf på samma plats, hon gjorde nämligen för några år sedan en högst förtjusande Anna-Clara i ett radioprogram efter den boken. Men hon är tyvärr Äppelviksabonnet, och den stationen har ännu icke drivit abonnenterna till skriftligt klagomål.

Med utmärkt högaktning
Gunnar Stigmark

Förste telegrafssistent, Tillfällig medarbetare i Gr. V-d. (detta är dock icke avsett som sådant bidrag, även om det bitvis håller måttet).”

Svaret från Hasse Z löd:

”Tack för Ert vänliga och roliga brev. Om alla skrivelser från statens verk vore så älskvärda kunde extra pålagor i form av passnings-, påringnings- och

avringningsavgifter få höjas till det dubbla. Vi få nu försöka lära oss att inte telefonera efter kl 21 resp. 20, en vana som jag hoppas må sitta i även i Sthlm, så att de ständigt ökande avgifterna måtte hållas på rimlig nivå. Ingen ond Person som inte har något gott med sig.

Med vänlig hälsning, även från Anna-Clara,
Eder förbundne
Hasse Zetterström”

Gunnar genomförde under 50-60-talen ett stort antal kurser och föredrag i telefonkultur och i hans ”Utkast till ett föredrag om kundtjänst” kan man läsa bl a följande beträffande en teletjänstemans uppträdande mot kunden, där kunden är i centrum.

Vårt personliga uppträdande mot kunden skall vara hövligt, intresserat, vänligt. Om kunden är arg och skäller ska vi vara fördubblat hövliga, intresserade och vänliga. En arg kund vill ha tre saker och dem ska vi ge honom:

1) *Han vill ha någon som lyssnar. Han måste nämligen få prata ut för att blodtrycket ska sjunka. Högt blodtryck är skadligt.*

2) *Medhåll. Vi ska beklaga att det är så lång leveranstid eller att dom 10-poliga propparna inte kommer i lager förrän till hösten.*

3) *Löfte om hjälp, att vi ska göra något. Vi ska med vår erfarenhet eller med hjälp av högre befäl fundera ut en provisorisk lösning, även om det bara är en telefonhänvisning, och vi ska lova att undersöka och rätta till det som tillhör vårt område, och vidarebefordra sådana klagomål som inte berör oss. I senare fallet ska vi informera den nye tjänstemannen eller kvinnan så mycket att kunden inte behöver ta alltsammans om igen utan få höra tröstens ord: ”Jag hör att direktör Eriksson har blivit av med sin huvudselmikrotelefonbygel men jag får strax besked från förrådet om direktör Eriksson vill sitta ner här och vänta ett tag”.*

Kanske något för dagens stressade personal att fundera över. ■

Medaljens baksida

av Thore Holm

Som bekant utdelades under telegrafverks- och televerksepoken medaljer (senare alternativt klockor eller glasskålar) till förtjänta medarbetare för Nit

och Redlighet i rikets tjänst. Utdelningen skedde vid någon form av festlighet och i Stockholm samsades ofta Telegrafstyrelsen med dåvarande 4:e distriktet.

Följande hände vid en sådan gemensam tillställning, troligen 1950, och platsen var lunchrummet på Brunkebergstorg. TIF-orkestern var på plats och runt de dukade borden hade – förutom medaljörerna – bänkat sig höjdarna och andra chefer från Styrelsen och distriktet med generaldirektör Håkan Sterky, överdirektör Harald Billström, överingenjör Sven Nordström, byråchef Nils Roos m fl i spetsen.

Trots min relativa ungdom – eller kanske på grund därav – hade jag fått det ansvarsfulla uppdraget att hålla i arrangemangen. I uppdraget ingick också att vara konferencier.

Mot slutet av ceremonin kom en av medaljörerna fram till mig och frågade om hon kunde få läsa en egenhändigt skriven dikt. På min fråga vad den handlade om och hur lång den var fick jag svaret att den gav en historisk återblick på telegrafverket och att det skulle ta omkring fem minuter.

Jag tyckte att det lät bra så jag gick över till min chef, distriktschef Ingemar Norberg, och framförde förslaget. Sedan han ställt samma ”intelligenta” frågor som jag och fått samma svar, gav han sitt kärva besked: ”Låt k..... läsa då!”

Jag fattade mikrofonen, annonserade dikten och författarinnan, som med klar och stolt stämma började deklamera sitt alster. Hon var – visade det sig senare – medlem i någon religiös ytterlighetssekt. Diktens innehåll skulle nog idag inte ha orsakat mer än en axelryckning, men då var det litet chockrande. Dikten handlade inte så mycket om telegrafverket men mera om dåtidens moraliska dekadens. Den var lång också.

Gd Sterky spände ögonen i mig och hans ögonbryn var om möjligt ännu buskigare än vanligt. Dc Norbergs blick antydde att någon befordran var nog inte att tänka på de närmaste åren. Efter 10 minuter gick Billström och Nordström ut genom svängdörrarna i matsalens ena ände. Jag vände mig i min förtvivlan till min närmaste chef, trafikinspektör Kallin, för ett råd. Han fann emellertid situationen närmast komisk och gav mig det oavvändbara rådet att om det vore en karl kunde du ju lämna fram en lapp med beskedet ”knäpp gylfen”.

Efter ytterligare några minuter kom Billström och Nordström tillbaka men vände snabbt i svängdörren, då de upptäckte att seansen alltför pågick. Ja, hur länge pågick det? Efter drygt 20 minuter kunde jag i varma ordalag avtacka diktuppläsaren.

Det dröjde sedan flera år innan Telegrafstyrelsen ville ”samköra” medaljutdelningen med distriktet. Dagen efter fick jag dock ett par ”tröstande” telefonsamtal från Telegrafstyrelsen. Det första var från Sigurd Heresson (A), som tyckte att ”det var en jäkla trevlig underhållning du bjöd på igår. Jag kommer nästa år också!” Nästa samtal kom från Bertil Palmér (A) som tyckte att vi borde ha diktläsning som en stående punkt vid medaljutdelningarna. ■

Minnet av Norra Vasa

av Karl-Väinö Tahvanainen

När Sveriges första helautomatiska telefonstation Norra Vasa efter 61 års oavbruten tjänst lades ned 1985 gjordes en omfattande dokumentation i text, bild, film och insamling av föremål i ett s.k. SAMDOK-projekt (SAMDOK = museernas samtidsdokumentation). I Telebok nr 4, som gavs ut i sammanhanget, skrev jag en ingress som fick en mera personlig utformning än bokens mera sakliga innehåll.

”Norra Vasa automatiska telefonstation kan upplevas som ett ’allkonstverk’ som påverkar flera av våra sinnen. När man kommer in på stationen möts man av en karakteristisk doft som härrör från gamla kablar och annan utrustning, en doft som troligen är densamma som på 1920-talet. Örat fångar det egenartade, svagt klirrande ljudet från rörliga propptänger och reläer som slår till eller från – man kan likna ljudet vid det som hörs från ett par tjog levande kräftor i en plåthink. Till denna diskreta musik upplever synsinnet en märklig konstnärlig dans av väljarnas rörliga delar. Med sina metallglänsande propptänger utför de vridande och horisontella rörelser, skenbart slumpvis men i en stel och strikt koreografi som kan påminna om att telefonsystemet kom till under en tid då futurismen fortfarande var en aktuell konstform.” ■

Bilder från landsorten

Teleman berättar om den speciella atmosfär som kunde upplevas i telefonistsalen eller i de utrymmen som inrymde den automatiska kopplingsutrustningen. Där hörde man reläerna rassla och man kände en speciell doft när man steg in i lokalen. En bild av hur livet på en distriktsbyråort kunde upplevas i början av 50-talet ges också.

Minnen av ljud, minnen av lukt...

av Harald Bergwik

Det är egendomligt hur gamla foton, anteckningar och tidningsurklipp väcker minnen till liv. Även minnen av lite udda slag t ex ljudminnen och doftminnen. Under de dagar jag hållit på att rannsaka minnet har det dykt upp sedan länge försvunna ljudminnen t ex klirret av lod i växelborden, ljudmönstret i olika typer av manuella telefonavdelningar, för att inte tala om den kusliga tystnaden i en sådan sal efter en automatisering. Ljudminnena från gamla Radiocentralen står i en klass för sig!

Automatisering ja – rasslet av smältrullarna, när de drogs bort ur KK-stativet och sedan alla de skiftande ljuden på AT-stationerna. Standardväxlarnas lilla försynta knatter åtföljt av signalmotorljudet, de REG-försedda stationernas speciella ljud i olika stativtyper, AGF-stationernas alldeles egna ljudmelodi. Och vem minns inte sången i blanktrådsnätet vid väderomslag! Ja så kan man hålla på.

Lukt/doftminnen finns åtskilliga. Den ganska speciella lukten i forna tiders stora telefonsalar, den syrliga svavelsyredoften i gamla batterirum, den unkna lukten i en reservstation, kreosotlukten i ett stolpupplag. För en norrlänning lite speciella luktminnen förknippade med resorna t ex från surströmmingssalteriet på Ulvön, sulfatfabrikerna, nysågat virke på sågverken, svaveloset i Boliden, Riokaffe med getost, get- och renodörer i största allmänhet. Men det finns andra – den absolut rena och speciella luktförnimmelsen på fjället i snösmältningen eller den mättade porsdoften på en hjortronmyr.

Nog är det skönt att man kan sitta bekvämt i gungstolen och ändå uppleva både ljud och doft i minnet! ■

En dramatisk natt

av Anders Engerfelt

För snart 40 år sedan pågick förarbetena för automatisering av Falu telefonstation och riktnummerområde. Det var ett för Falu sektion mycket stort arbete med ny automatutrustning, ny förmedlingsstation, ombyggd överdragsstation, ombyggd manuell station samt nybyggnad av många automatstationer inom riktnummerområdet. För vissa speciella arbetsuppgifter var även personal inlånad från andra enheter inom televerket. Här gällde det just ett sådant inlån av Sven Erik Pettersson, gemenligen kallad Uppsala-Pelle, från telestyrelsens transmissionsavdelning.

En natt på senhösten året före automatiseringen blev jag väckt av en skräckslagen Sven Erik, som sa: ”Det brinner i en slutrörsbox på överdragsstationen!” Det var vid 3-tiden på natten och Sven Erik hade arbetat hela natten med inmätning av nya ledningar inför automatiseringen. Yrvaket svarade jag: ”Jag kommer. Försök släcka. Om det behövs ring brandkåren.”

Väl på plats kunde jag konstatera att Sven Erik hade blött handdukar, täckt över den brinnande slutrörsboxen och därmed kvävt elden. Ovanför slutrörsboxen gick bomullsomspunna kablar upp till en kabelstege under taket. Omspinningen på kablarna var svedd men hade inte hunnit fatta eld. Just denna box med anslutna stationskablar hade monterats i slutet av 20-talet. Uppe på kabelstegarna var det långt ifrån dammfritt. Hade elden via stationskablarna nått upp till kabelstegarna och dammet där, hade troligen en explosionsartad fortsatt brand uppstått. Det kunde ha slutat som i Karlstad många år tidigare med en nedbränd telestation.

Sedan Sven Erik och jag konstaterat att branden

var släckt, kunde vi se att i övrigt var endast ett stort antal s k telegraföverdrag sönderbrända. Vi förstod att en mycket hög överspänning kommit in på stationen, förstört telegraföverdragen och antänt kolåskskydden i slutrörsboxen. Utan längre tids funderande ringde vi och väckte jourpersonal på i stort sett alla överdragsstationer. Efter att ha fått backbesked från flera håll, att även om det inte brunnit någon annanstans, så var flera stationer rökfyllda och många telegraföverdrag var sönderbrända. Vi bedömde situationen så alarmerande att vi underrättade huvudstäderna i våra nordiska grannländer.

Vad hade hänt?

Ja, efter utredning kunde vi konstatera, att den höga överspänningen kommit in på stationen från blankledningarna som gick i öst-västlig riktning. Största skadorna fanns på utrustning, som var ansluten till ledningarna Falun-Malung. Givetvis blanktrådsledningar. Den höga spänningen hade initierats av magnetiska stormar, vilka i sin tur orsakats av det just då stora antalet solfläckar. ■

Mina år i Köping

av Filip Olofsson

Hösten 1949 tillträdde jag, ännu ej 30 år fyllda, tjänsten som telegrafkommissarie i Köping. Jag efterträdde kommissarie Greta Ramström som pensionerats, 65 år gammal. Fröken Ramström var med all rätt mycket respekterad (hon var förresten syster till sekundchefen för Svea Livgarde) och hennes goda anseende var till stor nytta för Telegrafverket och mig. Den sociala position jag fick tack vare henne har jag aldrig senare nått upp till.

Jag kom till en ganska hemtrevlig och vänlig idyll.

Stationen var inrymd i Telegrafverkets Pensionsinrättnings hus vid Lilla Torget, byggt på 1870-talet. Halva det stora trähuset var redan rivet och bygget av ett nytt hus, som skulle inrymma automatstationen, manuell telefonavdelning och övriga lokaler pågick.

Till fastigheten hörde en källöt utanför staden. Källöten bestod av en smal remsa jord ute på en lerig åker söder om staden. En gång om året kom arrendatorn och betalade arrendet, 15 kronor, en

summa som han tydligen ansåg vara alltför hög och därför försökte pruta på. När Televerket efter några år sålde marken saknade vi arrendatorns besök.

Telefonsalen bestod av 4 rum i fil där man tagit bort mellanväggarna. Växelbordslängan sträckte sig genom alla fyra rummen och telefonisterna satt med ryggen mot fönstren. Salen värmdes upp med fyra kakelugnar bakom växelborden och draget från fönstren var säkert besvärande.

Personalen var mycket hjälpsam mot kunderna vilket säkert uppskattades av de flesta men också kunde irritera. Den vänlige prosten i Hed berättade en gång följande: Prosten hade sin komminister i en liten by där telefonstationen hette Ekebybro. Den lilla växelstationen sköttes av ”Anna i växeln”, som inte lämnat sin plats vid fönstret mitt i byn på 24 år. Prosten begärde numret till prästgården, men Anna, som kände igen prostens röst, svarade ”Komministern är inte hemma.” Något irriterad sade prosten ”Jag vill tala med numret ändå”, men fick svaret ”Frun är inte heller hemma men hon kommer strax hem, för hon kom just ut från affären. Nej, nu gick hon in till grannen, då dröjer det nog en timma!”

Tidigt en lördagkväll beställde min far i Halmstad ett samtal till mitt nummer. Inget hände. Till slut hörde han en irriterad telefonist säga till sina kolleger: ”Är det verkligen ingen som vet var kommissarien är?” – Strax därefter svarade jag och far frågade: ”Var är du?”. Svaret blev: ”På Stads-hotellet”.

Automatiseringen våren 1951 var efterlängtat och arbetena inför automatiseringen följdes med stort intresse, inte minst av de två lokaltidningarna som gärna ville ha nyheter av lokalt intresse. Standardhöjningen för den telefonerande allmänheten blev stor och samtidigt fick personalen fina lokaler i det nya huset. En del saknade ändå de gamla lokalerna trots att de varit nerslitna och omoderna.

Automatiseringen medförde naturligtvis att flera telefonister måste flytta och andra sluta vid Televerket. Trots att detta måste ha inneburit svåra omställningar för många var ingen ovänlig mot mig personligen.

Jag minns mina år i Köping med glädje. ■

Delad ledning

av Lars Frössander

Delad abonnentledning var inget ovanligt för den som växt upp på landsbygden under 20- och 30-talet. Telefonisten i växeln fick kalla på abonnenten A med en signal och abonnenten B med två signaler. Det hade sina problem för berörda abonnenter, inte minst med tanke på telefonhemligheten.

Efter andra världskriget försökte man i möjligaste mån undvika delad ledning som dock var kostnadsbesparande för televerket. I början på 1950-talet hade man stora problem med att tillgodose den stora abonnenttillströmningen med investeringsmedel. På den tiden fastställdes nämligen årligen i statens budget i princip hur många nya telefonabonnemang som televerket fick koppla in.

På landsbygden med dess ofta långa abonnentledningar blev givetvis kostnaden per nytt abonnemang hög. För att få ut så många abonnemang som möjligt och minska köerna hade Öd Harald Billström och RLF:s ordförande Bernhard Ekström enats om att man – där så var lämpligt – skulle söka övertala befintlig abonnent att dela ledning med ny abonnent på samma stråk. Det blev i besvärliga fall en uppgift för Tk och Fsi.

I Kopparberg hade vi en abonnent som genom sitt läge i nätet skulle kunna bespara televerket stora kostnader genom att dela ledning med en närliggande ny abonnent. Jag vikarierade som Tk i Ludvika och skulle tillsammans med Fsi Josef Skoglund i Falun under en tjänsteresa försöka övertala berörd abonnent. Han mötte oss vid grinden med okvädingsord, hund och gevär. Trots RLF:s rekommendationer fann vi det meningslöst att förhandla. Som tur var kunde vi återvända utan vare sig skottskador eller hundbett. ■

Portfölj i Göteborg på 50-talet

av Hilding Corneliusson

Jag skulle hjälpa till att ordna en fest för personal på gamla Db G (Distriktsbyrån) och besökte därför ”Bolaget” på Magasinsgatan. Detta Bolag var det av ”telegrafare” normalt använda ”utminuteringsstället”. Jag skulle ha 8 helbuteljer och när jag hade betalat skulle jag lägga ned dem i min medförda svarta tjänsteportfölj, som jag lånat på expeditio-

nen. Jag försökte på flera sätt att få ned flaskorna men utan att kunna få knäppt låset. Då jag försökt ett par gånger under överinseende av det biträde jag köpt av, harklade denne sig och sade djupt allvarligt: ”Men är inte detta telegrafverkets portfölj?” – ”Jovisst!” – ”Ja, då skall det gå ned 8 flaskor!”

Och det gjorde det ju så småningom också. ■

Skåp

av Sven Lernevall

På mindre centralstationer, där telegrafkommissarien var ensamt befäl, löstes vikariefrågan under telegrafkommissariens sommarssemester på så sätt att en yngre telegrafassistent beordrades dit som vikarie. På sätt och vis var detta en form av utbildning; telegrafassistenterna förutsattes en dag bli telegrafkommissarier. Vikarien hämtades från större tjänsteställen som t ex distriktsbyråer och telegrafstyrelsen. Själv arbetade jag i slutet av maj 1947 på telegrafstationen i Stockholm, när jag fick order att inom ett par dar resa till Vilhelmina för att vikariera för telegrafkommissarie Paulsson. Tk skulle ha semester, men vad värre var: han skulle inte komma tillbaka, eftersom han fått en befattning i södra Sverige. Vikariat på obestämd tid alltså. Roligare kommendering hade jag kunnat tänka mig, med fästmö kvar i Stockholm och giftermålsplaner som nu tillfälligt fick läggas på is. Men hä va ba å åk!

Jag anlände till Vilhelmina på tk Paulssons sista tjänstgöringsdag och vi tillbringade dagen med att gå igenom vad jag behövde veta. Mina minnen från assistentkursen av undervisningen i medelsredovisning (lärare: Honeth) och arbetsorder (Winnerfors) hade bleknat betänkligt, men det var inte mycket att göra åt det. Något hemmastadd kände jag mig i alla fall av den anledningen att jag befann mig i mitt hemlän, Västerbotten, och borde förstå dialekten.

Dagen efter tk Paulssons avresa satt jag ensam och allena på tk-rummet och kände mig allmänt villrådig och oföretagsam. Men jag slungades snabbt in i verkligheten. Det ringde, jag vevade (det var LB-station), lyfte luren och svarade: ”Telegrafkommissarien”. Det var tyst i luren, jag upprepade mitt svar. Då kom frågan ”Ä int Pålsson där?” Jag förklarade situationen och undrade om jag kunde hjälpa till. ”Sa han int nåt om nå skåp?” sa då mannen i andra änden. Nej, jag hade inte hört

om något skåp och undrade i mitt sinne om det pågick utförsäljning av begagnade möbler på telegrafstationen. Jag frågade vad det var för slags skåp det gällde. ”Ja ett sånt där 10-öres.”

Nu började det klarna. Priset tio öre för ett skåp var nog i billigaste laget även på den tiden, så jag frågade om det gällde en telefon. Jo det var det. Efterforskningar i tk:s pärmar visade sedan att det rörde sig om ett s k 10-öresabonnemang. Sådana sattes upp i telefonlösa byar i glesbygden. Det kostade 10 öre att ringa, därav namnet.

Det var bra att jag redan första dagen fick lära mig att skåp var ett gångbart ord för telefon i Vilhelmina med omnejd. Inte för alla förstås, men många som ringde pratade om ”skåpe”. Och visst ser gamla tiders väggmonterade träapparater ut som små skåp, så namnet var inte så dumt.

Undras om telefon kan heta skåp fortfarande i Vilhelmina. Jag kan tyvärr inte ringa och fråga telekommissarien, för någon sådan finns inte och kanske ingen annan teleanstalt heller. ■

Film om Gävles automatisering 1950

av Göran Olausson

Jag deltog under 1949 tillsammans med kamrater på sektionen och telefonstationen i Gävle i planeringen av nummerutbyggnad och förbindelser inom Gävle-Sandviken-området, som enligt plan skulle automatiseras vid halvårsskiftet 1950. Det var i samband med detta arbetet som jag började fundera på om inte man borde dokumentera på film arbeten av olika slag som måste genomföras vid en områdesautomatisering. Jag hade redan som hobby att smalfilma så tanken låg inte så långt borta. Bertil Palmér, som blivit placerad på telefonstationen i Gävle samtidigt med mig och som där skulle biträda telekommissarien bl a i abonnemangsverksamheten, hade också foto som hobby och tillsammans utvecklade vi tanken på att göra ett reportage om automatiseringen av Gävle-Sandviken-området. Vi hade inte mycket hopp om att idén skulle få gensvar hos först min chef trafikinspektören Birger Åström och i nästa steg distriktschefen Harry Thunell, men det gick vägen. Vi köpte film och fick räkningarna betalda. Filmningen började under hösten 1949 och pågick ända intill öppningstillfället den 30 juni

1950. Filmningen och bearbetningen av filmen gjordes huvudsakligen på fritid, lördagar, söndagar och kvällar. Jag var då 25 år och hade ”arbetat” sedan 1 juli 1948, dvs i bara 2 år. Efteråt kan man förvånas över det förtroende vi fick; att göra en dokumentärfilm om den största automatiseringen utanför Stockholm, Göteborg och Malmö.

Det blev en nästan timplång färgfilm i 16-mm som skildrade olika moment i automatiseringsarbetet, arbetet på de gamla manuella stationerna, den långa manuella lokallängan på Gävles telefonstation, det senaste inom automatiken med 204-stationer i Valbo och Bomhus och LME:s 500-väljarväxel i Gävle. Bilder från kabeldragningsplaner, i mark och i rännor/tunnlar, kabelskarvning och apparatbyten från CB-apparater till moderna BC 330-apparater.

Filmen blev mycket uppskattad och ett antal kopior av filmen gjordes. Under de närmast följande åren visades filmen runt om i femte distriktet för verkets personal i olika sammanhang men också vid Rotary- och Odd Fellow-möten. Telekommisarien eller distriktschefen kunde visa upp något nytt och intressant. Skolorna inom distriktet informerades också om filmen och ca 450 utlån till skolor genomfördes.

Genom förmedling av ingenjör Hans Björk i dåvarande Telestyrelsen fick vi tillgång till enligt vad det sades den första rullbandspelare, som infördes till Sverige för ”privat” bruk. Han medförde den till Sverige i samband med ett studiebesök i USA. Bandspelaren använde vi för kommentarer och musik till filmen. Oftast inföll kommentarerna på rätt ställe, man kunde ju stoppa filmen om den gick för fort eller öka hastigheten om filmen sackade efter. Efter något år försågs filmen med magnetiskt ljudspår och då blev det en ”riktig” ljudfilm i färg framställd av två ynglingar med signaturerna bop och ogo. ■

Centralbatterisystemet hade sina förtjänster

av Eric Österlund

Att centralbatterisystemet hade en speciell fördel jämfört med dagens telefonsystem visar följande lilla historia.

Herr Johansson var på affärsresa i Småland i

början av sommaren. En morgon vaknar han sittande på en parkbänk med solen stickande i ögonen. Han försökte erinra sig var har var, men misslyckades. Inte en människa var heller synlig, som han kunde fråga. Då fick han se en telefonkiosk en bit därifrån. Han gick dit och lyfte luren, varvid en damröst sa: ”Kalmar”. ”Åh, tack så mycket” sa Johansson och lade på luren. ■

Från växelmakarnas värld

av *Harald Bergwik*

Klockan är 0555 torsdagen den 15 juni 1972. Sedan en kvart har jag suttit och pratat med växeltelefonisten i Laisvall, c:a 4 mil väster om Arjeplog. Om några minuter är hennes tjänstgöringspass slut. Klockan 0600 tar automatiken ifrån henne jobbet. Vi pratar om gruvan under sjön Laisan, om byns framtid, om hennes egen situation. Jag sitter med kameran i beredskap. Väntar på att motivet skall dyka upp. Bilden av den sista manuella samtalsuppkopplingen i Laisvall – kanske den sista av sitt slag i Arjeplog och därmed den sista i Sverige.

Men ingen abonnent tycks vara vaken i byn. Inte ett anrop har kommit. Då händer det! En anropsklaff faller. Telefonisten svarar ”Laisvall”, repeterar numret, kopplar upp, ger signal och meddelar ”påringt!”. Växelbordsuret visar 0556. Jag har fått min bild. Sedan kommer inget mer anrop. Automatiseringen av Arjeplogs-området och därmed hela landet har genomförts. En epok i Televerkets historia är slut. En epok som kännetecknas av växelstationsföreståndarnas och deras biträdens stora insatser för landsbygdens telekommunikationer.

I september 1957 var jag i Laisvall första gången. Då tillsammans med Ti Bertil Nordlund. Gruvbrytningen hade pågått någon tid men gruvkontoret hade en del problem med sina telekommunikationer. Gruvkontoren i Kristineberg och Adak hade vi besökt tidigare eftersom de också hade bekymmer. Med förslag till lösningar träffade vi sedan ledningen för Boliden-bolaget i det svavelosande smältverket. Kom överens om åtgärder, som kunde lösa gruvfältens telekommunikationer. Fick som tack för hjälpen visserligen inte ett uns guld men väl upplevelsen att känna en fullviktig guldtacka i handen.

Som medresenär till Bertil blev det under 50-talet

många, ofta veckolånga tjänsteresor med en alltför mjukfjädrande Dc-bil i den del av växelmakarnas värld, som sammanföll med televerkets sjätte distrikt (= BD, AC, Y och Z län). Ytmässigt lika stort som halva Sverige fanns där också bortåt hälften av landets 5000 manuella växelstationer (1/1 1950). Därtill 26 centralstationer. En del resor hann jag också göra med Bertils företrädare i ämbetet, Torgny Lindblad.

Mina minnesanteckningar från tjänsteresorna ändrar karaktär under årens lopp. I början av 50-talet handlar det mest om ordningsfrågor. Föråldrade och trasiga anslag och anvisningar, trasiga möbler, fransiga mikrofon- och växelbordssnören, bristfällig hantering av debiteringskortet etc etc. Men sedan märks det att abonnenttillströmningen och trafikökningen sätter in. Från mitten av 50-talet blir det mest anteckningar om plats-, lednings- och personalbrist. Uppgifter om långa väntetider för nya abonnenter och för rikssamtal. Anteckningar om behovet av nattkopplingsväxlar och punktautomatisering blir mer och mer frekventa. Så småningom frågor om nya expeditionsmetoder dvs E-trafik av olika slag. Därefter mest anteckningar om planerade nya områdesautomatiseringar och tillhörande problem.

Men så förändras ju också omvärlden. Gruvindustrin växer ut och kräver nya lösningar på sina teleproblem. Skogsbruket rationaliseras. Likaså pappers- och massaindustrin. Timmerflottningen minskar successivt och ersätts av järnvägs- och landsvägstransporter. Vagnätet upprustas. Allt förändringar som direkt eller indirekt ställer ökade krav på landsbygdens telekommunikationer.

Och så sätter vattenrallarna igång med att möblera om i naturen. Nya kraftverksbyggen startas på löpande band, oftast i från början väglöst och telefonlöst land. Vuollerim, Ligga, Bålforsen, Tuggensele, Stornorrforssen, Krängede för att nämna några namn. Som regel fick det bli skräddarsydda lösningar och avgifter därefter. Resorna i de sammanhangen hade det goda med sig att jag fick tillfälle att se orörda älvsträckor och imponerande vattenfall innan de spolierades genom jättestora dammar och kraftverk.

Bertil hade många kulturella intressen. Han startade den konstklubb som nu heter Telias Konstklubb och har flera hundra medlemmar. Genom hans insatser förmedlades kontakter med

många av 50-talets kända bildkonstnärer både på lokal nivå och riksnivå. Tjänsteresorna gav också möjlighet till en del kulturella sidoblickar. Lappkapellet i Jukkasjärvi med Bror Hjorts färgsprakande altarpupp och Nidaros-domen för att nu nämna två ytterligheter.

Abonnenter som tillhörde kretsen av kända kulturpersonligheter kunde besökas om tillfälle gavs. Dåvarande pensionatsvärden i Jormlien, historieberättaren, författaren och sedermera akademiledamoten P O Sundman var en. Lappmarksdoktorn Einar Wallquist, författare och skapare av Silvermuseet i Arjeplog en annan.

Även matkulturen hölls i helgd. Hotell Matarengi i Övertorneå och Engelmorks i Jokkmokk hörde till vattenhålen. F ö har jag noterat att en liter Skåne kunde inhandlas för kronor 15:75 år 1951. År 1959 hade priset rusat upp till 25 kronor jämt! Resorna med Bertil bjöd ofta på små överraskningar i form av mat- och kulturupplevelser.

I mina minnesanteckningar finns det gott om fantasieggande namn: Från Karesuando, Muodoslompolo, Lovikka, Kåtaviken, Kåbdalis till de mer kungligt klingande namnen Fredrika, Dorotea och Vilhelmina. Av byarna Snipp, Snapp, Snorum tycks nu bara Snapp finnas kvar. Byn Torakankorva som på 50-talet hade Sveriges nordligaste handelsträdgård heter numera bara Korva. Kråkångersnoret finns inte längre på kartan.

Det är namn som också väcker minnen av alla de olika dialekterna i växelmakarnas värld. Dialekter som man till nöds lärde sig urskilja men inte alla gånger förstå. Tornedals-finskan, Kalix- och Pitemålen, de olika älvdalarnas dialekter, det ångermanländska hästhandlaridiomet i Trehörningssjö, Tynderö-bornas ”Närkes-mål”. Och så förstas ”jamtscan”, som man börjar förstå några ord av efter 25 år i Storsjö-bygden. Men vackrast av dem alla – den norskinfluerade dialekten i västra Härjedalen. Mjuka, gladlynta ord och satsmelodier som gör, att även den argaste abonnent kan låta, som om man funnit en vän för livet – om man bara bortser från ordens innebörd.

De flesta växelmakarna finns nu bara som namn i mina reseanteckningar. Men det finns undantag där

människan bakom namnet finns kvar i minnet. Duktiga, ambitiösa med stark personlig utstrålning, ofta centralfigurer på sin ort. Även minnet av växelstationerna har förbleknat. De små proppväxlarna var sig lika, vare sig de var placerade i köket eller finrummet och de olika LK-växlarnas personlighet var inte särskilt framträdande. Växelokalerna var som regel inrymda i växelmakarens eget hus på landsbygden eller förhyrda lägenhet i tätorterna. Ett spektakulärt besök har dock fastnat i minnet.

Stationen med 2–3 abonnenter låg i Arvidsjaur-området. Huset var timrat med torvtak, hade en gång i tiden varit tjärstruket och låg så inbjudande på en liten kulle. Proppväxeln fanns i köket men ingen människa inom syn- eller hörhåll. Ett mystiskt ljud från kammaren avslöjade två idisslande getter, som förskräckta skuttade ut genom en bakdörr. Detta förklarade den något säregna lukten i ”växelrummet”. Men växelmakaren var försvunnen. Satt kanske på utedasset. Vi drog oss diskret tillbaka och fortsatte vår färd grubblande över den getbemannade växelstationen. Att svarstiderna på småstationerna ibland kunde bli långa, hade ofta sin naturliga och helt rimliga förklaring.

Vi – det var den gången Lasse Frössander och jag. Lasse var då ute för att studera skillnaden mellan storstadens och glesbygdens telefonproblem. Lasse minns nog också anhopningen av överkörda och drunknade lämlar på vår i övrigt natursköna rastplats vid Avaviken. Det var lämmelår det året!

Mina första konkreta kontakter med växelmakarnas värld fick jag som nyinstallerad telegrafkommissarie i Vilhelmina 1947. Juldagen det året avläste jag –42 grader på tjänstetermometern. Min sista notering med anknytning till den världen är från december 1965. Jag var då telekommissarie i Sundsvall och automatstationen i Hammarstrand skulle invigas. Utomhustemperaturen var då –40 grader. Några grader lägre temperatur hade kunnat motivera Pite-bon att utbrista: "Han Celsius har krupe ner i kula å e okommen opp!"

Norrlänningar är ett tystlåtet, tåligt och hårdat släkte intygar efter 50 års umgänge västgöten som författat dessa rader. ■

Smarta damer utnyttjade telefontaxan

av *Åke Biljer*

Det var i början av 50-talet. Vi på televerkets transmissionsavdelning hade just fått det s k 8-kanalsystemet Stockholm-Nässjö-Malmö, då vi fick in en anmälan om en störning på en förbindelse mellan Stockholm och Växjö. Förbindelsen gick i ett 8-kanalsystem Stockholm-Nässjö och sedan på fysikaliska par från Nässjö till Växjö via Alvesta. Våra mätningar visade att störningen kom in mellan Alvesta och Växjö. Dessa stationer ligger ca 1 mil från varandra. Förbindelseknippet däremellan innehåller ett flertal lokalförbindelser Alvesta-Växjö. För att ej behöva göra dessa mätningar natetid beslöt vi mäta förbindelserna på dagen och ordnade en sändar- och mottagarledning, och för mätning av störningen fick vi låna trafikledningarna av vaktföreståndaren, ”vf”. Vi fick ta dem för mätning efter ”pågående samtal”. Dessa störningsmätningar på dagtid är tidsödande, då man måste ta mycket hänsyn så att trafiken ej störs.

På det sättet hade vi mätt igenom några ledningar på morgonen och bad vf på nytt att få låna en ny ledning efter ”pågående samtal”. Vi gick in som vanligt och lyssnade. På den här ledningen var det ett par damer som pratade och det verkade som samtalet höll på att ebba ut. Sådan tur vi hade. Men då kom den ena damen på en sak och frågade: ”Ska jag läsa lite nyheter för dej ur Smålandsposten?”

Så blev det ett läsande med kommentarer och vi fann för gott att lämna tillbaka ledningen till vf och be att få en annan i utbyte. Efter att ha mätt på några andra ledningar gick vi tillbaka och lyssnade på ledningen med de två damerna. Läsandet pågick fortfarande. Vi mätte på andra ledningar och efter någon timme gick vi tillbaka igen till ledningen med de två damerna. Till vår stora förvåning höll de fortfarande på med att läsa och samtala om ditt och datt. Plötsligt avbröt en av damerna samtalet med följande fråga: ”Har du tid att vänta ett tag på mig här medan jag kilar ned till magasinet och köper ett mått grädde? De har nämligen lunchstängt mellan 11 och 12.” Jo det hade den andra damen tid med.

Då beslöt vi oss för att utföra våra resterande mätningar på natten, även om det i detta fall var förenat med vissa komplikationer. Vi kunde då låna hela ledningsknippet på en gång och mätningarna

slutföras snabbare. De här damerna hade kommit underfund med att lokalsamtal på den tiden kostade bara en markering hur länge man än pratade. ■

En färgstark telegrafkommissarie

av *Anders Engerfelt*

Telekommissarie Sten Laufke pensionerades 1961, då i tjänst i Falun. Dessförinnan hade han innehaft placeringar i bl a Haparanda, Ludvika och Mora.

Sten Laufke var förutom telegrafkommissarie även en starkt engagerad hobbyarbetare inom flera områden. Han var skicklig tecknare och målare, mycket god fotograf, vida känd som trollkarl och illusionist samt inte minst bokbindare med många högkvalitativa skinnband i sina bokhyllor. Efter Sten Laufkes död finns mycket av hans produktion på museet i Falun.

Vänner till familjen Laufke liksom på resa stadda televerkare inbjöds ofta till besök i hemmet. Efter att hustru Gulli bjudit på en utsökt middag hände det på gästernas begäran, att Sten demonstrerade några av sina många färdigheter. En gång uttryckte den imponerade besökaren, generaldirektören Håkan Sterky, sin beundran för allt han fått se och slutade med orden: ”Men hur hinner Du med allt detta?” Sten svarade: ”Herr generaldirektör, nätterna är mina!” ■

Nyårsuppvaktning

av *Göran Olausson*

Under distriktschef Thunells tid, slutet av 40-talet och början av 50-talet, var det sed att tjänstemän på distriktsbyrån, stationen och sektionen nyårsuppvaktade distriktets högste chef på nyårsdagen. Det gick till så att vi tjänstemän över viss grad jämte tillhörande fruar infann oss vid distriktschefens bostad kl 1230 på nyårsdagen. Samling skedde i den långa spiraltrappan upp till hans bostad på 4:e våningen i en palatsliknande tegelbyggnad nere vid den inre hamnen. Distriktschefen själv hade tillsammans med jämlika befattningshavare kl 1200 deltagit i en uppvaktning för landshövdingen och anlände från detta möte i tjänstebilen med egen chaufför precis kl 1230 till bostaden för att ta emot

vår uppvaktning. Vi män (ynglingar) hade klätt upp oss i mörk kostym och våra fruar hade tagit på sig något passande för tillfället, inklusive hatt. Dörrarna öppnades och kön av besökande ringlade in i den rymliga våningen där vi serverades kaffe, tårta och sherry, som intogs under det att vi bekantade oss med varandra. Tillsammans var vi en ganska stor skara. Så höll chefen ett tacktal för det gångna året och önskade ett gott nytt arbetsår. Någon äldre i församlingen framförde de församlades tack och önskade chefen likaledes ett gott nytt år.

Så kunde livet vara utformat i Gävle på den tiden. Det var nu inte så konstigt. Gävle var en handelsstad med gamla anor och seder från de många handelshusens tid där etikett och vissa umgängesformer utvecklats. Man skall ju ta seden dit man kommer och så hade även Televerket gjort, vi var en del av Gävle. Tillställningarna hos chefen var i det hela taget ganska trevliga, man lärde känna inte bara sina arbetskamrater utan även deras fruar, vi fick kontakt över gränserna, som utvecklades till gemensamma besök på teatern, gemensamma fester och andra aktiviteter. Intet ”ont” som inte har något gott med sig. ■

De tre från Sundsvall

– och några till

av *Harald Bergwik*

När jag efterträdde Gösta Rooth som Tk i Sundsvall fick jag hans konterfej att tillföra samlingen i tjänsterummet. Där fanns då fotografier av sex av våra sju företrädare i ämbetet. Men inget av den sjunde – Robert Wiegandt.

Både Gösta och jag försökte övertala Robert att komplettera samlingen men han vägrade. Han ville helt enkelt inte låta sig fotograferas. När Lidengruppen skulle automatiseras i maj 1963 tog jag en chans och inbjöd Robert och Gösta till automatiseringskaffet. Efter kaffet tog Gösta och jag helt resolut Robert emellan oss och lät Fsi Folke Frej ta ett par bilder med min kamera. Saken var klar och Robert tog inte illa upp. Så kommer det sig att jag nu har en komplett serie foton av alla cheferna vid Sundsvalls station.

Anders Wassberg 1858 - 1862
 Gotlob Näsman 1863 - 1891
 Frans Sundelius 1891 - 1894
 Wilhelm Dahlström 1895 - 1904
 Axel Vedholm 1904-1930
 Adolf Lundeberg 1930-1937
 Robert Wiegandt 1937-1947
 Gösta Rooth 1947-1961
 Harald Bergwik 1962-1967

Sundsvall var under åren 1863–1920 en av landets fyra huvudstationer med telegrafdirektör som föreståndare.

Det vore frestande att skildra ett par av de tidigare företrädarna: Dahlström som redan i december 1877 gjorde lyckade försök med telefonsamtal mellan Sundsvall och Härnösand. Vedholm som var ordförande i Svenska Telegrafjänstemännens Förening från starten 1906 till sin pensionering 1930. Föreningen var fram till 1917 öppen för såväl trafik- som ingenjörspersonal. (Numerå återstår av föreningen endast Centralstyrelsens Veteranutskott CSVU, som 1996 firade salig SvTF:s nittioårsjubileum och sitt eget 30-årsdito med bl a kransnedläggning vid hållristningarna i Tanum. Redaktionens anm.). Vedholm skulle därför platsat bra i Panggillet men faller liksom Dahlström tidsmässigt utanför ramen för Panggillets historia.

I stället väljer jag att skriva lite om Gösta Rooth och hans tid i Sundsvall. De åren sammanfaller med den kanske mest hektiska tiden i Telegrafverkets historia. Abonnenttillströmningen och trafiktillväxten visste inga gränser under 50-talet. Resurserna räckte inte till. Anläggningsfolk och telefonpersonal slet ont. Men det var telegrafkommissariern som fick klä skott för kundernas ilska. Gösta och hans kollegor bland telegrafkommissarierna runt om i landet hade en arbetssituation som var så pressande, att nog ingen i dag kan föreställa sig den.

Väntetiderna för inkoppling av nya abonnemang och för flyttningar ökade katastrofalt eftersom ideliga nätstopp och/eller nummerstopp inträffade. Brist på arbetskraft och materiel hörde till ordningen för dagen. Att få sitt beställda rikssamtal kunde ta timmar. Ibland expederades under bråd tid endast ilsamtal, tidsbegränsade till en period. Gösta var den som fick ta emot samtalen från de argaste kunderna, de som medhjälparna inte klarade av. Det var Gösta som skulle besvara ilska brev

och hätska insändare. Det var han som hade den grannliga uppgiften att bevilja förturer i särskilt ömmande fall – ofta en balansgång på slak lina.

På 50-talet fanns det tre lokaltidningar i Sundsvall och därför blev det massor av insändare att bemöta. För att inte tala om intervjuerna som avkrävdes titt som tätt. Jag undrar om inte chefredaktörerna hade en utbildningspolicy, som gick ut på att låta nyanställda murvlar lära sig skjutjärnsjournalistikens grunder (begreppet fanns förstås inte då) genom att öva på telegrafkommissarien!

Så småningom blev det drägligare för Gösta. Nya abonnenter kunde kopplas in med rimligare väntetider och rikstrafiken började flyta bättre tack vare nya trafikmetoder och flera förbindelser. Till sist blev tekniken och förbindelsetillgången så god att rikstrafiken kunde börja automatiseras. Men då kom nästa stora prövotid för Gösta och hans kollegor. Klagomålen på samtalsmätningen!

Insändare och tidningsskriverier riktade mot televerket fick ibland rent hysterisk omfattning. Man bildade till och med en organisation för abonnenter, som ansåg sig lurade av tvt. Gösta och hans personal på Samtalsmätningen fick ägna sin tid åt att förklara och försvara samtalsmätningens mysterier. Och att med hjälp av trafikavläsarremssorna visa samtalsvanorna i abonnentens företag eller familj. Det blev avslöjanden som ibland kunde ge upphov till mer eller mindre allvarliga misshälligheter inom familjen.

Gösta och hans kollegor runt om i landet gjorde under dessa år en insats för att värna om tvt:s goda namn och rykte som bör ihågkommas och hedras. Ofta satsade de lojalt sin fritid med otack som lön för att klara den uppgiften. ■

Gösta och jag kom båda till sjätte distriktet 1947. Gösta som Tk i Sundsvall och jag som Tk i Vilhelmina. Det var när hedersmannen Torgny Lindblad var trafikinspektör. Jag vet inte om Gösta fick samma välkomsthälsning som jag fick av Torgny: "Ring om du får bekymmer men du skall veta att här i Norrland har vi lärt oss att klara oss själva!" Torgny var vänfast, rättfram och rakryggad, omtyckt och respekterad i tk-kretsen. Hans kollega på Db Norrköping vid samma tid hade sitt sätt att hantera vissa tk:ars hjälpbehov. Under min Örebro-tid upptäckte jag i riksplatsen för X-skoga ett diskret anslag: "Tjänstesamtal till Db från X-skoga skall brytas efter 3 perioder enl order från Ti N."

Tjänstebenenämningen telegrafkommissarie förekommer för första gången i 1855 års avlöningsstat och då till ett antal av 16 stycken. Redan i 1856 års stat har antalet telegrafkommissarier ökat till hela 52 stycken. Säkerligen en skön samling i nyskräddade, reglementsena uniformer med tillhörande svärd. Antalet har sedan varierat med åren. Benämningen ändrades 1954 till den på sitt sätt lite torftigare benämningen telekommissarie. Under 1960-talet börjar den slutliga avvecklingen i takt med att tlo-organisationen införes.

Till slut var vi bara tre kvar: Bertil Samuelsson i Karlskrona, Holger Segerström i Kalmar och undertecknad i Sundsvall. Fredagen den 31 mars 1967 hängde vi symboliskt men definitivt in tjänsteuniformen och svärdet i garderoben. Bertil för en välförtjänt pension, Holger och jag för att kämpa vidare inom Kalmar resp Sundsvalls teleområde. ■

Televerket och totalförsvaret

Telenätet har utgjort och utgör kanske även i dag den viktigaste förbindelselänken för totalförsvaret. Telemans kontakter med militära och civila beredskapsmyndigheter har därför varit omfattande för att säkerställa kommunikationsbehoven vid beredskap och krig.

En annan ”beredskapshistoria”

av Göran Olausson

Detta hände vid en civilförsvarsövning i Uppsala med deltagande av berörda militära enheter inom övningsområdet. Hela övningen försiggick ovan mark på I 8:s kaserner och innan S 1 tagit dessa i besittning efter utflyttning från Frösunda, Stockholm.

Distriktsbyrån deltog med representanter på båda sidor i övningen, dvs både på försvarssidan och anfallssidan. Vi utgjorde tillika övningsledning. Jag och några till ingick i den senare. Landshövdingen i Stockholms län, som nyss utnämnts till denna befattning, skulle komma på studiebesök. Han var den högste representanten under övningen och det rådde en viss nervositet inom leden inför hans besök. Ryktet gick en eftermiddag att han hade kommit dit.

Ungefär vid samma tidpunkt hade min chef i Gävle, trafikinspektör Åström, anlänt till Uppsala och han önskade se sig omkring på övningsområdet. Han bad mig följa med på rundvandringen. Vi började på fiendesidan, samtidigt övningsledning. Alla hade en liten identifikation på rockuppslaget, i mitt fall visade den att jag tillhörde även ledningen, Åström hade väl samma beteckning. Så var det dags att se hur man försvarade sig i gamla Sverige och i detta fall i Stockholms och Uppsala län. Vi hade att passera några vakter som skulle se till att inga obehöriga kom in på varandras övningsområden.

Jag gick några steg före Åström för att bli på vägen. När jag kom till kontrollplatsen ställde vakten sig i stram givakt och sa ett artigt ”passera” till mig utan att fråga efter min legitimation. När Åström kom dit blev det tvärstopp för honom, han måste legitimera sig och förklara vad han skulle

göra på andra sidan. En sådan förödmjukande entré, han skulle legitimera sig medan jag bara fick passera utan några formaliteter. (Han tillhörde den gamla skolan av tjänstemän som skulle behandlas med viss högaktning.)

Varför denna särbehandling av oss? Jo, vakten hade fått en muntlig beskrivning av den nya landshövdingen i Stockholm och han visste också att landshövdingen skulle komma på visitation. Vakten tog fel på mig och den höge gästen. Tyvärr kunde jag inte utnyttja likheten i flera sammanhang, men det var en episod som snabbt spreds inom gänget – den mottogs med viss munterhet. ■

Om titlar mellan kolleger

av Per-Erik Siljeström

Teleassistent X och kontrollör Y har tillsammans uppsökt en lämplig lokal för middagsmålet under en tjänsteresa i landsorten. Det råkar bli ortens Stadshotell.

Teleassistenten är fylld av aktivitet och pratar obesvärat på i en glättig anda, glad att komma sin något äldre kollega närmare in på livet. Det bär sig emellertid inte bättre än att han vid ett flertal tillfällen under samtalets gång glömmer konvensans regler i det ärevördiga Telegrafverket och säger ”Du” till kontrollören. Vid upptäckten av detta faktum bestämmer han sig raskt för att dels försöka rätta till sitt misstag och kanske även i någon mån på lämpligt sätt utnyttja situationen och så att säga ”komma ner på fötterna”.

Till den ändan säger han till kontrollören Y: ”Javisst ja, vi har ju inte lagt bort titlarna.” Svaret prompt från kontrollören ”Nej det var väl det jag tänkte!” I övrigt lämnades inget utrymme för fortsatt diskussion i detta intressanta ämne. Sam-

språket fortsatte därefter ”precis som inget hänt”.

Ovanstående historia är ingen påhittad grej. Jag minns att jag själv hört den berättas av en av mina chefer på ”Brunkan”, sedermera avdelningsdirektören Harry Werner.

Huruvida Ad Werner vid detta tillfälle ”slängt” titlarna med mig eller om det fick anstå till ett senare tillfälle minns jag i skrivande stund 1998 inte.

Sagde Werner, som tjänat sina sporrar vid dåvarande Telegrafverket under beredskapsåren vid tiden för andra världskrigets utbrott, ägde en utpräglat god stilistisk förmåga. Han måste nog betecknas som mycket självmedveten.

Han kom som nummer två i Försvarsbyråns hierarki. Nummer ett var förstås Byråchefen Per Steffen. ■

Rundradion

Ända från Rundradions början i mitten av 20-talet har Televerkets personal deltagit vid upprättandet av förbindelser för överföring av program från studior till distributionsnätet och för övervakning av sändningen på distributionsnätet. Från slutet av 60-talet minskade Telemans engagemang vid produktionen och sedan början av 90-talet har hela rundradioverksamheten övergått till ett från Televerket fristående bolag, Teracom.

Rundradiosändningar från Dag Hammarskjölds begravning i Uppsala 1961

av Frank Kronlund

Dag Hammarskjöld omkom söndagen den 17:e september 1961 och begravningen ägde rum den 28:e.

Televerkets rundradiocentral (RRC) i Stockholm arrangerade och genomförde vid den tiden sändningar för TV och ljudradio såväl från Stockholm som från landsorten.

Beslutet om tid och plats för begravningen dröjde. Jag fick på söndagen (den 24:e) order att rekognoscera för sändningarna från Carolina Rediviva. Uppsala fanns med som tänkbar begravningsplats, men först på måndag em kom beslutet, att begravningen skulle äga rum där på torsdagen.

På knappt tre dygn skulle alltså detta gigantiska sändningsarrangemang byggas upp. Ett 40-tal TV- och ljudradiokommentatorer beställde plats för sändning till sina hemländer och sändningarna reläades till praktiskt taget alla jordens hörn.

Tillgängliga resurser var knappa vid den tiden. Trots att vi var i början av TV-åldern fick en äldre manuell växel, LK 160, utgöra kopplingsdon för alla trådförbindelserna. Förutom kommentatorledningarna svarade vi även för det inre nätet. Det kunde vara ledningar till och från mikrofonplatser utmed kortgevägen men också till våra linjekontroller (förstärkare) – flera hundra ledningar. Växeln utökades med såväl fasta som provisoriska anordningar m m.

Mitt i värsta brådskan på tisdag fm inträder chefen för 5:e distriktet (Gävle) med en lång rad

ingenjörer i släptåg. Han var påfallande medveten om televerkets betydelse i detta sammanhang.

– Jag är distriktschefen. Vi har fått ett ansvarsfullt uppdrag. För att säkerställa sändningarna får Ni åtta ingenjörer till Ert förfogande.

Han slog ut med handen mot sina mannar och jag kände hur katastrofen närmade sig, men jag fann mig snabbt.

– Jag kan omöjligt utbilda åtta ingenjörer här, men jag är tacksam om jag får två.

Så blev det. Den ene fick i uppdrag att slussa bort ärenden som uppenbarligen inte hörde till vårt bord. Vi tenderade nämligen som vanligt till att bli någon slags upplysningscentral.

Den andre (jag minns tyvärr inte namnet på någon av dem) ombads att skaffa fram en omformare till 20-periodig växelström för ringsignalerna. Därmed trodde jag, att han var neutraliserad.

Vår ringspänning 80 V låg på 50 Hz, men signalerna arbetade säkrare med 20 Hz genom överdragsstationerna i Europa.

Döm om min förvåning, när han på kvällen anlände med ett aggregat i stativ från golv till tak. Det förde emellertid ett sådant oväsen, så det fick stå oanvänt.

Sändningarna blev lyckade ur vår synpunkt och jag vill påstå, att det var det största rundradioevenemang som någonsin genomförts – oplanerat.

Stora evenemang som VM i fotboll 1958 och Miljökonferensen några år senare krävde stora resurser men underlättades genom årlånga förberedelser.

Olof Palmes begravning var givetvis en stor rundradiohändelse men då, 25 år senare, fanns helt andra resurser och sändningarna skedde så att säga från hemmaplan – från Stockholm. ■

En rolig tjänstgöringsperiod

Tidigt 50-tal och litet till

av *Hans Zetterblad*

Den roligaste perioden under min tid i Televerket var nog det tidiga 50-talet. Jag tjänstgjorde då på rundradiocentralen på Kungsgatan 8. Radiotjänst svarade för produktion av programmen och televerket för studiotekniken och sändningar utanför K8. Det medförde att jag träffade en massa intressanta personer utanför Verket.

Jag hade hand om en hel del sändningar från slottet i samband med statsbesök. Det var många trevliga statsbesök – Shahen av Persien med sin Soraya, drottning Elisabeth med hertigen av Edinburgh, och många, många andra. Var det galamiddag fick jag samma mat och vin som gästerna – men satt i köket innanför galleriet!

Några lustiga episoder i samband med sådana besök kan jag nämna. När Haile Selassie, kejsare i Etiopien, kom på besök skulle jag se till att högtidstalen sändes direkt ut i radio. Då kunde jag se att kejsaren verkligen var så liten till växten som det talades om. Vid galamiddagen nådde han inte upp över bordskanten, utan han fick lyftas upp på kudrar av hovbetjänter och senare lyftas ner igen.

När kung Haakon av Norge var på galamiddag skulle vi spela in kungarnas tal i förväg, för att man skulle undvika mikrofoner på det elegant dukade bordet i Karl XI:s galleri. Vår kung åkte till K8, men kung Haakon skulle få läsa sitt tal från slottet. Jag tog med mig mikrofon och förstärkare och åkte till slottets gästväning, knackade på och gick in. Där satt Haakons syster, prinsessan Ingeborg. Jag berättade vad jag skulle göra och då ropade hon: ”Haakon!” Inget hände och då ropade hon litet högre: ”Haakon!” En dörr öppnades och ut kom Haakon – i långkalsongerna! Han fick på sig ett par byxor och läste sitt tal, som gick på ledning till inspelningsstudion på A1 på Valhallavägen. När det var klart pekade Haakon på ett elementskydd och ville höra hur det lät! Det var jag inte beredd på, men jag fick A1 att spela upp bandet och som tur var hade jag med mig en högtalare, så det gick vägen.

Vid ett annat tillfälle var det stort kungamöte – vår Gustaf VI Adolf, Norges Haakon och Danmarks Frederik. De skulle ut på balkongen mot Norrbro och ta emot folkets hyllning. Balkongen

hade försetts med en mikrofon och jag stod alldeles innanför dörrarna. Då kom det fram en hovfunktionär och skvallrade litet. ”Hör du, du! Dom säger att drottning Louise är förkyld, men det är hon inte alls - hon har tappat en bok på en tå!!”

Vi hade också hand om sändningarna från Operan och Dramaten och inspelningar från teaterstudion vid Gustaf Adolfs torg, GA kallat. Jag var där en gång då Ingmar Bergman var regissör. Han blev så arg när skådespelarna inte gjorde som han tänkt sig, så han slängde stolar omkring sig så flisorna yrde. Han irriterades också av andra närvarande, som en av mina kollegor, numera marknads-senior, som tydligen retade upp Den Store Mästaren. Bergman tog upp en 25-öring, gav den till den misshaglige och bad honom gå ut och köpa fågelmat och gå ner till Strömmen och mata fåglarna!

Det var en blandad repertoar i våra sändningar – idrottstävlingar, sändningar från danshak och mera seriösa sändningar från kyrkor. Jag var ute med bland andra Sven Jerring, Folke Olhagen och Lennart Hyland.

Tonen var emellanåt litet rå. Som när Folke Olhagen skulle referera prins Carls jordfästning i Engelbrektskyrkan och bad mig att sätta upp en extra mikrofon vid kistan ”om gubben skulle vakna”.

Nalen var ett populärt ställe på Topsy Lindbloms tid och därifrån gjorde vi en del sändningar. Då kunde vi se hur Topsy själv plockade av grabbarna spritpavorna innan de släpptes in.

Sändningar från högmässor var en vanlig arbetsuppgift. Jag hade en sändning från Seglora kyrka på Skansen, där det efter högmässan skulle bli bröllop. Detta skulle också sändas direkt ut i etern. Brudgummens kompisar tråkade honom före bröllopet och sa ”du vet väl att du ska säga tager jag dig till min extra hustru”! När man kom till den passagen vid vigseln såg jag hur nervös brudgummen var – och så klämde han i med ”extra hustru”. Mycket pinsamt! När det hela var över fann sig prästen bra och sa: ”Det här var ju bara en sändning, så nu tar vi den riktiga vigseln.” Så gjorde man om det i lugn och ro och brudgummen sa rätt.

På tal om andakter så kunde det hända att vi fick vikariera som ”präster” i morgonandakten. Som en gardering om den riktiga prästen till exempel försov sig, var vi utrustade med ett antal texter för olika

dagar och skivor med lämplig andaktsmusik. När det blev uppenbart att ingen präst skulle dyka upp, var det bara att efter bästa förmåga börja läsa dagens text och lägga på musiken.

En gång hade jag en sändning från Filadelfiakyrkan i Birkastan. Efter sin predikan sa pastorn att han ville tacka Broder Hans (det var jag, det!) för att detta hade gått ut i rymden till alla människor, halleluja!

Inte bara utomstående utan även televerkare kunde säga saker, som man minns genom åren. När Olympiaden gick i Melbourne hade vi en person

där nere för att få hem sändningarna per kortvågsradio. Vår chef Assar reste ner och jag satt på K8. (Det borde varit tvärt om.) Före en sändning ville Assar att jag skulle koppla konferensledningen till hans fru på Kungsholmen. Det gjorde jag, även om det var en smula ojuste. Det första Assar frågade var: ”Hur mår Molly? (hunden)” Efter en stunds samtal om Mollys välbefinnande var jag tvungen att bryta samtalet och då sa Assar: ”Hur mår du själv förresten?” Där ser man vilket som var viktigast. ■

Utrikes uppdrag

Åtskilliga av våra kolleger genom sitt arbete fått många intressanta internationella kontakter.

Vad som kan hända en radiotelegrafist i Televerket

av Torbjörn Andström

Platsen var Saltsjöbadens observatorium. Året var 1953 i november. Besöket gällde studiebesök med kursen för vidareutbildning av personal på telegrafstationens radiocentral på Skeppsbron 2. Jag och nio andra i gruppen. Plötsligt mitt i guidens berättelser om stjärnor och månar talas det om att Andström har telefon! Jaha, språngmarsch med budbäraren till expeditionen. Där får jag bara höra att jag skall ringa Försvarsstaben. Resten av det som sades av guiden under studiebesöket gick naturligtvis in och ut genom öronen. Är det verkligen så, funderade jag hela tiden...?

Bakgrunden var att jag i ett ögonblick av äventyrslystnad hade anmält intresse att delta i den Neutrala Övervakningskommissionen i Korea (NNSC) som radiotelegrafist. Telefonsamtalet gällde kallelse till intervju! Den gjordes en av dagarna senare och uppenbarligen gjorde jag ett outplånligt intryck på kaptenen som intervjuade, ty jag blev antagen, tillsammans med nio andra, för mig helt okända personer.

Efter att ha fått telegrafdirektörens välsignelse (efter en viss vända hos honom tyckte jag) blev det sedan bråda dagar med litet utbildning, vaccinationer av olika slag och så en iskall morgon i december bar det i väg till Bromma flygplats, där ett amerikanskt militärt transportplan skulle hämta mig och 39 andra och flyga vidare ut i världen.

Den där flygningen blev inte så lätt! Första anhalten var en amerikansk flygbas nära Frankfurt am Main, där vi skulle tussas ihop med en massa andra människor i ett större flygplan (DC-6) fvb någonstans. Ja, någonstans, för det var dåligt väder överallt och ingen visste vart vi skulle åka. Men bort skulle vi för flygbasen kunde inte ta emot flera flygplan! Dåligt väder överallt, alltså. Slutmålet var en amerikansk flygbas nära San Francisco. Dit tog vi

oss slutligen med mellanlandningar i Skottland-Azorerna-Bermuda och Boston Mass. Efter tre dagars uppehåll vidare till Honolulu! Tre dagar igen (26 grader i vattnet i december!) och så vidare via Johnston-ön och Wake-ön (öar i Stilla havet) för att slutligen efter 10 dagar komma fram till Tokyo! (Flygmaskinerna var långsamma på den tiden). Där blev det några dagars information och sedan vidare till Seoul. Slutmålet Panmunjom på den 38:de breddgraden i Korea nåddes per jeep (ca 7 mil) på dåliga bombskadade grusvägar/stigar.

NNSC:s inspektionslag, NNIT, bestod av representanter för fyra s k "neutrala" nationer, två utvalda av nordsidan, dvs Polen och Tjeckoslovakien, och två utvalda av syd(FN)sidan, nämligen Schweiz och Sverige. Det fanns fem stycken inspektionsplatser på vardera sidan. På varje inspektionsplats fanns högst fyra representanter för varje övervakande nation. I söder behövdes inga radiotelegrafister, man kunde använda sig av det amerikanska kommunikationsnätet. Det hade man också försökt i norr, dvs använda det nordkoreansk/kinesiska kommunikationsnätet, men de flesta av meddelandena kom fram förvanskade av någon anledning... Därför hade de fem inspektionsplatserna i norr utrustats med radiostationer för morsetelegrafi, och till dem behövdes alltså radiotelegrafister. Jag skulle nu bli radiotelegrafisten i Manpo och avlösa en schweizare. Det var naturligtvis spännande. Lilla jag skulle in bakom "bamburidån"!

Resan inleddes från Panmunjom med buss ca en mil till närmaste stad på nordsidan. Vi var tre stycken i bussen. Utöver oss fanns en nordkoreansk officer och tre kulsprutebeväpnade vakter i bussen, en på oss var, således ... Nästa etapp blev per tåg! Specialtåg med en gammal (rysk?) sovvagn dragen av ett stort ånglok med fredsduvor på. Slutstationen var staden Manpo, längst uppe i norr vid Yalu-floden och gränsen mot Kina! Resan i sig var en upplevelse. Dörrarna låstes, beväpnad vakt i varje ände på vagnen. Sträckan var (uppmätt på

kartan) ca 18 mil och tog 15 timmar! Vid stopp i Pyongyang drogs luckor för fönstren så att man inte kunde se ut! Utspisningen bestod av bröd, välkokta ägg och smör (inte alltför färskt). Väl framme togs vi emot av en hord människor, de nordkoreanska och kinesiska platscheferna med "uppvaktningar" (beväpnade soldater), tolkar (från engelska till koreanska och kinesiska) och jag vet inte vad. Resan till förläggningen företogs per jeep, så det blev ett riktigt jeep-tåg som drog igenom staden.

Förläggningen såg ut ungefär som ett sådant där fort som man ser i indianfilmer! Högt staket omkring och beväpnad vakt vid porten. Schweizare och svenskar bodde tillsammans, polacker och tjecker bodde en bit ifrån oss, inte alls lika väl bevakade. Mitt jobb bestod i att fyra gånger om dagen ha kontakt med Panmunjom. Meddelandena som skickades var dels beställningar av olika slag som skulle utföras av kuriren som kom en gång i veckan, observationer om militära rörelser (dom såg vi aldrig/fick vi aldrig se, vi fick uppgifter från den lokale militärbefälhavaren) som skulle behandlas på veckomötena i Panmunjom, privata meddelandena, och så naturligtvis litet socialt "snack" för man var verkligen isolerad. Man fick aldrig gå någonstans utanför "fortet" utan att ha meddelat en säkerhetsofficer minst en timme i förväg och när man sedan gick följde säkerhetsofficeren, en tolk och vakter med. Det hette att vi måste skyddas för övergrepp från befolkningen... Vårt uppdrag var ju att bevaka vapenstillståndet, men man undrade ju vem som bevakade vem.

Jag kom till Manpo dagen före julafton 1953. Vi var tre svenskar och lika många schweizare, och vi skulle fira julafton tillsammans. Våra övervakare hade varit vänliga (en av oss var en fd kinamissionär som kunde prata kinesiska med kineserna, han hade förklarat litet av våra julvanor), så vi fick en tall att ha som julgran (granar fanns inte), några ljus att sätta i granen, och så bjöds vi alla fyra nationer på "banquet" hos den nordkoreanske platschefen på kvällen. Vi åt kyckling, försökte med i våra ögon ruttna ägg (brrr), drack "kauliang" (= koreanskt brännvin gjort på durra). Sedan hölls det tal på alla språk, om världsfreden och som avslutning visades en film som hette "the deliberation of Tibet". Den handlade i stort sett om hurrande tibetaner som hälsade inmarscherande kineser välkomna... Men trots det en godkänd julafton 1953 för

min del, tycker jag.

Sex veckor stannade jag i Manpo, sedan blev jag avlöst, tillbringade sex veckor på vår huvudstation i Panmunjom och växlade sedan med 5-6 veckors perioder mellan Panmunjom och andra NNIT i Nordkorea. En sexmånaders upplevelse som blivit till ett minne för livet. ■

Stort och smått från internationella konferenser

av Arne Råberg

Efter andra världskriget tog det internationella samarbetet fart på nytt. Internationella teleunionen (ITU) reformerades av en konferens i Atlantic City 1947. Då inrättades bland annat den höga styrande instansen, Administrativa rådet, där ett litet antal stater ingick. Sverige – i praktiken televerket – valdes in 1973. Norden hade aldrig dittills varit företrätt i rådet. Genom flera omval fick verket ända till Telias tillkomst sitta kvar som representant för Sverige.

Efter 1947 hjälpte ITU-medlemmarna alltefter förmåga till att få igång unionens verksamhet. Gd Håkan Sterky hyste – liksom efterträdaren Bertil Bjurel – stort personligt intresse för internationell samverkan. Televerket åtog sig tidigt att anordna stora telekonferenser inom ITU:s ram i Sverige, exempelvis en i telefonfrågor i Stockholm i juni 1948 och två radiokonferenser i juli 1948, också de i Stockholm. Ännu en omfattande radiokonferens ägde rum i Stockholm sommaren 1952 och en om sjöfartsradio i Göteborg sommaren 1955. Den sistnämnda hade vi passande nog lyckats få arrangera i Sjöfartsmuseets lokaler. Även från senare år finns exempel på liknande större evenemang i verkets regi. Sålunda höll den västeuropeiska post- och telesammanslutningen, CEPT, en plenarsammankomst under två veckor i juli 1977 i det dåvarande riksdagshuset vid Sergels torg, varvid posten och televerket gemensamt stod som värdar. Flera av de stora konferenserna i Sverige hade generaldirektören som ordförande, däribland det nyssnämnda CEPT-mötet, som leddes av gd Bjurel.

Konferenser av det här slaget hade ofta flera hundra utländska deltagare och pågick vanligtvis flera veckor. De krävde ett enormt förberedelse-

arbete, inte bara i sakfrågorna utan också organisatoriskt. På den kanten handlade det om lokaler för sammanträden och sekretariat m m, tolkningsanläggning, festarrangemang, och till stor del extraanställd stab på ibland minst 50 personer för reception, hotellbokningar, tryckning och distribution av dokument, översättning och tolkning. Härmed följde naturligtvis även ansvaret för en separat konferensbudget och redovisning. I mitt minne dyker här upp en utgiftsspecifikation, formulerad av en både lättsam och effektiv medhjälpare: ”Vete fan... 100 kr”. Jag kunde förstå honom, så bråttom och rörigt som det kunde bli. Det är flera än jag bland Panggilletts medlemmar som var inblandade och säkert har minne av åtskilliga jobbiga kvällar och nätter. Men det finns även mer eller mindre komiska intermezzon att erinra sig.

I en utflykt 1948 ingick ett besök på Skokloster. Guiden där beskrev utförligt en stor, vacker gobelängs material och motiv. Den var ett välbevarat krigsbyte. En av utflyktsdeltagarna, en elegant belgisk ädling, föreföll inte road. Han gick och tittade på utsikten i stället. Som en av värdarna gjorde jag honom sällskap. Tyckte han inte gobelängen ändå var fin, undrade jag. Jo, för att del, blev svaret, med tillägget att det i själva verket hade tillverkats två likadana. Den andra hängde hemma hos honom. Jag vill minnas att vi därpå bytte samtalsämne. Stockholms skärgård visade vi naturligtvis gärna. En gång stod middag i Saltsjöbaden och båtfärd hem på programmet. Det var en kvällsresa med glada – i vissa fall mer än glada – gäster från skilda delar av världen. Vid landstigningen upptäckte ett par av oss svenskar en uppsluppen utomeuropeisk gentleman med en inramad oljemålning under armen. För säkerhets skull erbjöd vi oss att ta hand om dyrgripen tills vidare, så att den inte skulle råka bli förstörd på hemvägen till hans hotell. Förslaget accepterades. Hans fynd återbördades i tysthet till restaurangen i Saltsjöbaden, som såsom vi misstänkt var tavlans ägare. ”Upphittaren” föreföll nästa arbetsdag helt ha glömt händelsen.

En oförglömlig upplevelse härrör från en föreställning på Drottningholms Slottsteater föregående av picknick i parken. Det var en stekhet sommar dag. God mat och dryck, opera och värme blev mer än en av de sovjetiska delegaterna tålde. Under föreställningen behövde han hastigt hjälpas ut i det fria. Resten av den operan tillbringade jag som säll-

skap till en herre som satt och sov djupt, lutad mot en ek. Men vädret var i alla fall härligt.

Ännu en episod tycks mig väl värd att berätta om. I juni 1948 var svenska televerket i tur att ordna en nordisk telekonferens under omkring en vecka. Den hölls i Falun. Deltagare var herrar generaldirektörer, åtföljda av ett litet antal medhjälpare. Under avbrott i arbetet ville vi förstås visa traktens sevärdheter, såsom Sjugare, Siljansbygden och Domnarvets Järnverk. Även Zornmuseet i Mora stod på programmet. Besökarna var ju inte vilka som helst, så museets chef, en känd kvinnlig professor och konsthistoriker, ställde personligen upp som guide. Den danske generaldirektören, en allmänt kulturintresserad äldre herre, tog särskilt god tid på sig. Jag höll honom sällskap. Vi kom att lämna museet ett tag efter de andra. När vi väl hade tagit farväl av professorn och hunnit ut på trappan, hörde jag henne bakom oss säga med en lättnadens suck till sin assistent: ”Skönt, där gick de sista telegrafisterna.” ■

Cumbia – Salsa – Tele

av Lars E. Gustafsson

På våren 1967 sökte jag och blev utnämnd till en tjänst inom Internationella Teleunionen (ITU) som expert/rådgivare i ekonomi, taxefrågor och organisation i Centralamerika. I september, en vecka efter omläggningen till högertrafik i Sverige, sålde jag min bil, packade det nödvändiga och begav mig med hustru och en 12-årig son till briefing via UNESCO i Paris, där vi blev upptagna i FN-familjen, och till ITU i Genève. Råden där blev i stort sett: ”det är ju ni som är experten så ni vet nog vad som behöver göras”. Det resulterade i att jag satt två dagar i arkivet och läste rapporter från folk som hade varit i Centralamerika tidigare. Jag hann dock bli god vän med personalen på ITU-kvarteret, som jag under årens lopp skulle få mycket att göra med.

Med IBERIA via Madrid och Panama och något lokalt flygbolag landade vi i Tegucigalpa, huvudstaden i republiken Honduras, som var min placeringsort och skulle bli vårt hem i nästan fyra år. Efter presentation för chefer och medarbetare på Comunicaciones Electricas, som den lokala, statliga teleadministrationen hette på den tiden, var det

dags att söka en villa att hyra, köpa bil och få in grabben i den amerikanska skolan.

ITU-uppdraget i Centralamerika var ett lagarbete som täckte sju länder: Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica, Panama och Belize. Vi var fem eller sex specialister på olika teleområden med avsikten att vi tillsammans skulle täcka allt som behövdes för att administrera, utveckla, bygga, driva och underhålla televerksamheten.

Dittills hade ITU mest ägnat sig åt att hjälpa till på teknikområdena, men jag tyckte att administration och management också var viktigt för att få det hela att fungera. Så när jag hade lyckats övertyga de lokala administrationerna, FN-representanten och ITU i Geneve om det, så fick vi en holländare till hjälp, som jag vill minnas placerades i Costa Rica till att börja med. Personerna och placeringarna var inte konstanta utan ändrades efter hand.

Meningen var att jag liksom de övriga skulle fördela vår tid mellan de fem centralamerikanska republikerna samt Panama och Belize. Det innebar att man var på sin hemmabas några veckor upp till en månad och sedan på besök i något annat land på ett par veckor. Sedan hemma igen några veckor och en ny resa på någon månad eller så till två eller tre länder. Det var ett liv på kontor, i hotell och på restauranger. Det var arbetsamt och tröttsamt men mycket intressant och till förfång för familjelivet.

I stort sett skötte var och en sin rådgivning självständigt men med rapportering till Genève. Jag kom mest att syssla med de nationella utvecklingsplanerna och med taxsystemen. Det fanns mycket som var svårt att förstå och säkert mycket bra, men när man trängde djupare in fann man att det nästan alltid fanns anledningar och förklaringar från deras utgångspunkter till varför det var som det var. Man måste därför diskutera med stort tålmod och gradvis övertyga om att det kunde finnas alternativa tillvägagångssätt, som kunde vara värda att pröva. Hela idén med tekniskt bistånd i utvecklingsländer är ju också att dela med sig av sin erfarenhet och kunskap och därmed hjälpa dem att göra jobbet, inte att göra det själv även om det ofta föreföll vara det snabbaste och effektivaste sättet. Den bästa utlandsexperten är därför den, som så snart som möjligt gör sig själv onödig därför att han har förmedlat sina kunskaper. Den sämste är den som säger att så här ska ni göra, därför att så gör vi

i mitt land. En påfrestande sort är de som portionerar ut sin kunskap i små portioner, så att uppdragen skall vara länge.

Ingen rådgivare kan förstås göra sig fri från sina egna erfarenheter. Det var därför ganska lätt att se varifrån eventuella tidigare rådgivare hade kommit - Tyskland, Holland eller Sverige och så vidare.

Jag hade turen att ha en fantastisk bra ”counterpart” i Honduras. Counterparten var alltså den man närmast samarbetade med och som var ens inkörspport till alla delar av administrationen, till myndigheter och departement m m. Min counterpart i Honduras var förutom teknisk chef i teleadministrationen också dekan vid den tekniska fakulteten vid universitetet. Därtill hörde han till en stor och välkänd familj, där alla hade lyckats väl och hade goda positioner i samhället. Jag och min familj blev praktiskt taget adopterade av denna släkt och bekantskapskrets. Vi var inbjudna till familjefester, gjorde utflykter ner till havet, dvs Stilla Havet, spelade kort tillsammans etc. Barnen umgicks och roade sig tillsammans. Så jag hade nog större tur än många andra rådgivare. Som man förstår trivdes vi väldigt bra i Centralamerika och jag kom att se det som ett andra hemland. Personkemin fungerade, som man numera säger. Ett latinamerikanskt drag av det mindre goda slaget hade jag själv med mig alltsedan barnsben och, som mina kolleger väl känner till, det är svårigheten att passa tider. Som tur var märktes det inte så mycket i denna miljö.

I mina terms of references, dvs arbetsbeskrivning, stod det att arbetsspråket för uppdraget skulle vara engelska, men att det skulle underlättas om experten tillägnade sig en viss förmåga att kommunicera på spanska. När jag kom till Centralamerika visade det sig att utom min counterpart och några få i varje administration fanns det få som behärskade engelska på ett begripligt sätt. Så utöver den medhavda turistspanskan var det bara att sätta igång att lära sig spanska för att kunna samarbeta med telepersonalen och klara av arbetet. Vi gjorde så att vi anlidade en folkskollärarinna, som endast talade spanska och som kom till vårt hem för privatlektioner på eftermiddagarna. Så vi lärde oss spanska ur hondurenska folkskoleböcker och det var inte alls dumt. Efter tre månader skrev jag rapporter på spanska och efter fem höll jag föredrag.

Tegucigalpa, som förresten sas betyda ”Silver i

Bergen” på lokalt indianspråk, ligger på 1000 meters höjd och har ett väldigt fint klimat. Det är för högt för mosquitos, ganska svalt på vintern men annars varmt. September till mars är regntid och då vräker det ned ordentligt på eftermiddagarna men aldrig hela dagarna. ”El Nino hörde vi inte talas om på den tiden!” Övergången från regntiden till torrtiden är den vackraste perioden. Då täcks träden av röda, blå och gula blommor och bougainvillor, rosor och hibiscus flödar som vattenfall. Längre fram under torrperioden blir allt ganska förbränt och brunt.

San José i Costa Rica har också ett härligt klimat, lite regnigare kanske. Så även huvudstaden Guatemala i Guatemala, som dock ligger så pass högt att det blir ordentligt kallt på vintern. San Salvador i El Salvador är på ca 500 meters höjd och alltid varmt. Managua i Nicaragua ligger på praktiskt taget nollnivå vid en sjö inne i landet. Det har det mest pressande klimatet, som jag känner till. Städerna Belize och Panama, med samma namn som länderna, ligger vid Karibiska respektive Stilla Havet, men där finns för det mesta en havsbris som gör hettan uthärdlig.

De här länderna, som tillsammans täcker en yta något större än Sveriges och har ungefär samma utsträckning från norr till söder som vårt lands, bebos av ungefär fyra gånger så mycket folk. De är ganska olika i de skilda länderna. I Guatemala är ungefär halva befolkningen ännu renrasiga mayaindianer och har behållit ett stort antal levande indianspråk. Indianerna i El Salvador, Honduras och Nicaragua lät nog blanda sig lite villigare med spanjorerna och är alltså mestiser, tvärtemot dem i Costa Rica, som sägs ha försvarat sig så häftigt mot spanjorerna att de blev nästan helt utrotade. Costa Rica har därför en nästan spanskättad befolkning.

Södra delen av Panama är en ogenomtränglig djungel. Där finns än i dag en nästan ociviliserad indianstam på praktiskt taget stenåldersnivå. Den interamerikanska motorvägen, som löper längs Stilla Havskusten från USA till Eldslandet i Chile, har ett avbrott i Darien, som denna djungel heter.

I Panama finns också en indianstam, Cunos, som lever på San Blasöarna på den Karibiska sidan av Panama. De är intressanta bl a därför att de är i stort sett ett matriarkat, dvs kvinnorna har ett dominerande inflytande i samhället. När en Cuna-man gifter sig flyttar han in i kvinnans familj. En

Cuna-kvinna har absolut inte någon förbindelse med en man av någon annan ras eller stam. De har sitt eget system av lagar och domstolar. De lever i mycket nära harmoni med naturen och anser att träden och växterna har sina egna själar. De har egendomar med fält och skogar på fastlandet, vilka brukas av kvinnorna och barnen. Varje dag så paddlar de i sina kanoter till fastlandet och tillbaka. De flesta männen arbetar vid Panama-kanalen och kommer till öarna endast på veckosluten.

I början på det sekel som snart är slut utkämpade Cunos ett krig med den panamanska armén – och de vann. Sedan dess har de vissa koncessioner beträffande sin rätt till sina öar, sina landområden och sin självstyrelse från Panama.

Jag kanske bör nämna något mer om telekommunikationerna i Centralamerika också, eftersom de ju var anledningen till att jag var där. Vid det skedet när jag kom dit var det väl ganska nedgången på många håll. Costa Rica måste dock framhållas som ett undantag. De hade ett bättre politiskt system, bättre utbildat folk och en mycket kunnig och ambitiös ledning för sin teleadministration. De hade koordinatväljarstationer, mycket Ericsson och en del ITT, om jag nu minns rätt. I de övriga länderna fanns det mest steg-för-steg-stationer, tyska eller japanska. Detta gällde huvudstäderna och de allra största av de övriga städerna. I övrigt fanns väl näst intill ingenting. Utlandstrafiken, även till grannländerna, sköttes vid denna tid av koncessionerade, mestadels amerikanskägda privatbolag, t ex United Fruit Company. Vad de erbjöd var fåtaliga radioförbindelser via kortväg med långa väntetider, höga taxor och måttlig kvalitet.

Länderna utom Costa Rica och Belize var på den tiden, 60-och 70-talet, militärdiktaturer av en eller annan schattering. Detta var dock något som man som FN-tjänsteman varken fick eller kunde uttrycka några åsikter om. Vi var edsvurna att inte på något sätt befatta oss med politik. Vår enda uppgift var att såsom tekniska experter bistå dessa medlemsländer i FN med våra kunskaper och erfarenheter. Tyvärr förde de politiska systemen med sig att det inte fanns någon anställningstrygghet för personalen och att ett val eller ett regimskifte förde med sig genomgripande personalbyten, inte bara på de ledande posterna utan ganska långt ned i mellanskikten där ju den verkliga arbetskapaciteten, erfarenheten och kontinuiteten finns förborgad. Detta

förde med sig bl a att underhållet inte var vad det borde vara. Utrustningen tenderade därför att bli nedkörd intill oreparabelhet, varefter det blev dags att köpa nytt. Livslängden blev ju inte heller så lång i ett omväxlande varmt och fuktigt och däremellan torrt och dammig klimat i många fall i dåliga och otäta stationslokaler.

Några få, välutbildade personer fanns i nästan varje administration, men de kunde ju inte räcka till att uträtta allting. De blev inte heller alltid särskilt långvariga i den osäkra och mindre välbetalda offentliga anställningen. Återigen bör väl Costa Rica framhållas som ett undantag.

Det viktigaste projektet för det samlade ITU-teamet under min tid var den centralamerikanska radiolänken. Vi gjorde – tillsammans med administrationerna – specifikationerna till Mexicos radiolänkar till USA, passerande genom var och en av huvudstäderna (dock ej Belize) och med anslutning till Panama i söder. Panama med sitt amerikanskt-dominerade telefonbolag hade en sjökabel i Karibiska havet till Florida. Vi inbjöd till en internationell anbudstävling, i vilken alla de stora leverantörsföretagen i Europa, Nordamerika och Japan kom att delta. Efter utvärdering av offerterna blev uppdraget tilldelat ett japanskt företag, som bedömdes ha det sammantaget bästa budet från tekniska synpunkter, organisation av utförandet och priset. Jag gjorde delar av beräkningarna av trafikutvecklingen, taxesättning och intäktsprognoser samt finansieringskalkyler tillsammans med den interamerikanska utvecklingsbanken, allt naturligtvis i avsikt att tillförsäkra lönsamheten och livskraften i projektet.

Trots det dumma och onödiga ”fotbollskriget” mellan Honduras och El Salvador under 1969 lyckades man hålla ihop på telesidan och föra radiolänkprojektet till ett lyckligt slut under år 1972. Länken öppnades med 300 telefonkanaler och en värdbar TV-kanal. Länderna fick nu på en gång internationella förbindelser med tillräcklig kapacitet, god kvalitet och resonabla taxor samt säkra utgångar mot resten av världen i norr och söder.

Olyckligtvis började vid den här tiden de tragiska inbördeskrigen mellan vänster- och högerkrafter i Guatemala och El Salvador och senare i Nicaragua, vilka naturligtvis förstörde och försenade mycket av all utveckling i regionen. Glädjande nog lyckades länderna fortsätta sitt samarbete på teleområdet

och radiolänken fungerade utan avbrott. Den har blivit kompletterad i flera omgångar och har numera, tror jag, flera tusen förbindelser.

Ett speciellt projekt för mig, som jag utförde tillsammans med en amerikansk ingenjör, var en lönsamhetsstudie för en jordstation för satellittrafik som skulle vara gemensam för alla länderna utom Panama och Belize. Den skulle erbjuda en tredje väg ut i världen vid sidan av radiolänkens anslutningar och skulle ge ekonomiska fördelar. Framförallt skulle man ju kunna undvika mycket av de häftiga transitavgifterna genom Mexico, Panama och USA för trafik till andra delar av världen. Problemet var att man hade mycket litet av statistik över sin internationella trafik i de centralamerikanska länderna. Trafiken hade ju dock gått genom de amerikanska bolagen och hade transiterats genom AT&T i USA. Jag visste att de amerikanska bolagen var tvingade att lämna utförlig trafikstatistik till Federal Communications Commission. Min amerikanska kollega i studien var mycket väl etablerad i televärlden i USA och hade bl a varit rådgivare i telefrågor åt Lyndon Johnson. Han ordnade tillträde för mig till FCC:s arkiv. Jag tillbringade en halv månad i Washinton hos FCC och på min väns kontor. Det låg i Watergate Office Building tillsammans med det demokratiska partiets kontor och jag bodde på Watergate Hotel i samma komplex. Det var där som Watergate-historien senare utspelade sig och som ledde till Richard Nixons fall. Så jag vet vilka dörrar det var, vars lås blev igentjepade för att bereda inbrottsvägen genom garaget etc.

Med hjälp av FCC:s statistik kunde jag göra trafikprognoser och intäktsberäkningar och kunde visa att jordstationen skulle betala sina kostnader och bli en mycket bra affär för de fem centralamerikanska länderna. Alla var mycket lyckliga. Nu kom emellertid den lilla haken. Var skulle jordstationen placeras? Jag hade visat att den bästa platsen var i Honduras, eftersom det skulle leda till de sammanvänt lägsta kostnaderna för att föra trafiken mellan ändpunkterna och jordstationen, ”extension hauls” för dem som har sysslats med utlandstrafik. Men detta accepterades inte av de andra länderna. Alla argumenterade för att just deras land var den bästa placeringen, t o m de som låg i ytterändarna av kedjan av länder. Det gick aldrig att komma till en överenskommelse och slutet blev att varje land

köpte sin jordstation. Då hade jag redan lämnat regionen. I stället för de ca 25 millioner US dollar, som vi hade beräknat kostnaderna till måste de ha lagt ut minst 100 millioner. Lyckligtvis nog visade sig trafiken växa kraftigare och snabbare än vad jag hade beräknat och de nådde nog alla ett hyggligt ekonomiskt resultat, dock med lägre sammantagen vinst än som skulle nåtts med mitt förslag.

En bidragande orsak till att jag sökte mig till Latinamerika var mitt musikintresse. 60- och 70-talen var alltså ”cumbia-perioden”, då hela Latinamerika gungade i denna ursprungligen colombianska rytm. 1972 återvände jag till Sverige och Ekonomiavdelningen och senare blev det Driftavdelningens marknadssida och så småningom Larmdivisionen.

Jag återvände till Latinamerika ett antal gånger för kortare perioder. Man kallade på mig för nya studier eller uppdateringar av tidigare gjorda.

Under en sådan period gjorde jag en lönsamhetsstudie för en jordstation i Belize. Återigen kunde jag visa att detta kunde bli ett lönsamt projekt. Jag föreslog också att Belizes nationella teleföretag borde kunna anlägga och driva denna jordstation. Detta blev dock inte populärt hos Cable & Wireless, som ansåg att de hade förhandsrätt till utlandstrafiken i före detta brittiska kolonier och medlemmar i samväldet, som t ex Brittiska Honduras som numera kallades Belize. Men efter en politisk mindre kris blev dock stationen anlagd och så småningom upphörde väl också C&W:s koncession i Belize.

I Belize var det alltid mycket trevligt att arbeta. Det har inte mycket gemensamt med Centralamerika utöver grannskapet och klimatet. Belize är en karibisk nation mera lik öarna i de karibiska Antillerna. Belize koloniserades av engelsmän och inte av spanjorerna. Befolkningen är angloamerikansk. Språket och kulturen är engelsk. Politiskt och handelsmässigt är de orienterade mot Storbritannien och samväldesländerna. Det är ett faktum att engelsmännen lämnade efter sig en kultur, ett utbildningssystem och en politisk demokrati när de lämnade sin överhöghet över tidigare kolonier.

Under 1979 återvände jag till Latinamerika för en längre period. Jag hade varit änklings i ett antal år och jag träffade min nuvarande fru i Österrike. Vi gifte oss i Santo Domingo i Dominikanska Republiken, där vi hade vårt hem i två år. Jag arbe-

tade på samma sätt som tidigare, nu med resor till nästan alla öarna, stora som små, i Karibien och även till Centralamerika. Min favoritö i Västindien är S.t Kitts men egentligen är de allesammans lika underbara. Ett särskilt kapitel skulle kunna skrivas om Haiti, som är den västra tredjedelen av ön Hispaniola, som i övrigt upptas av Dominikanska Republiken. Det fransktalande Haiti gjorde sig tidigt självständigt från Frankrike, men har sedan fått lida mycket under en rad grymma diktatorer fram t o m Papa Doc och Baby Doc. Där gjorde jag ett jobb som jag blev ganska nöjd med själv men som säkerligen inte ledde till något. Jag skrev och min fru ritade diagram medan voodoo-trummorna dunkade i natten. Det gick inte att låta bli att säga att de hade en mycket dålig ekonomisk och finansiell situation beroende på undermåliga uppboordssystem och konstiga finansiella operationer. Den aktuella generaldirektören var son till den föregående och han ville säkert inte rota i faderns affärer.

Under år 1981 blev vi förflyttade till Panama och stannade där ett år. Mina resor utsträcktes nu även till ”El Cono Sur” (den södra konen), dvs det egentliga Sydamerika. På det viset lärde jag känna Guyana och Surinam med sina speciella engelska och holländska kulturer men även Chile och Uruguay. Tyvärr kunde jag inte besöka Argentina, för Falklandskriget pågick just då. Å andra sidan satt jag praktiskt taget på parkett och kunde följa utvecklingen med tillgång till argentinsk, uruguayisk och brittisk radio.

Under tiden hade familjen utökats med en son i Santo Domingo och en dotter i Panama. 1982 återvände vi till Sverige och jag hamnade på Karolinska sjukhuset med en hjärnblödning. Med en fantastisk tur och skickliga läkares hjälp återvände jag till tio ytterligare år i televerket med bl a avslutning av nummerutredningen, som hade påbörjats under ledning av Olle Söderberg och som nu tack vare en utomordentligt kapabel utredningsgrupp blev lyckligt fullföljd.

Under min senare period i Latinamerika gjorde ”salsan” sitt intåg som en utveckling huvudsakligen ur merenguen i Dominikanska Republiken och Cuba. I Uruguay gjorde jag också bekantskap med den genuina tangon. Där var man noga med att framhålla att tangon inte är enbart argentinsk och inte hade ett dugg att göra med ”gauchos”, pampas’ cowboys. Tangon uppstod i hamnstäderna på

ömse sidor om Rio de la Plata, dvs Buenos Aires och Montevideo, genom en sammansmältning av afrikanska, europeiska och lokala musiktraditioner och på liknande sätt som jazzen i en miljö av hamnkrogar och bordeller. Och i båda fallen dröjde det till in på vårt 30-tal innan dessa musikformer blev erkända och inbjudna i de fina salongerna.

Allt sammanräknat har jag tillbringat bortåt tio år i Latinamerika och Karibien. En gång räknade jag på kartan att jag har arbetat mer eller mindre i 29 länder.

Naturen är inte alltid så stabil i Latinamerika och Karibien, som vi är gynnade av här i Norden. Början av regnperioden i augusti-september är säsongen för orkaner på öarna och i lågländerna runt Karibiska havet. Centralamerika har ett antal aktiva vulkaner och ständigt risken för jordbävningar. Managua i Nicaragua blev förstört av en jordbävning med 20 000 döda 1972 och är hittills endast delvis återuppbyggt. Jag har upplevt orkanen David som raserade delar av Santo Domingo 1979 och ett antal, lyckligtvis mindre, jordbävningar i El Salvador och Managua. Jag kan försäkra att man känner sig mycket liten och övergiven inför naturens krafter. ■

Många utlandsuppdrag blev det...

av Arne Råberg

Den internationella samverkan växte enormt under mina år i verkets tjänst. I början bedrevs den huvudsakligen inom ITU och i Norden. På slutet av 1950-talet kom det västeuropeiska CEPT till. Under nästa decennium startade telesatellit-samarbetet, som sedan förgrenades avsevärt. Jämfört med situationen på 1940-talet var det formella, fast organiserade internationella samarbetet nog fyrdubblat vid 1980-talets mitt. Att denna utveckling skulle sätta sin prägel på en stor del av mitt arbetsliv, hade jag som ung aldrig kunnat ana. Detta hände naturligtvis fler än mig. Sveriges insatser byggde på mångas medverkan. Men när jag tar fram minnen från åren som teletjänsteman är det för min del givet, att kontakterna med andra länder står i förgrunden.

De första riktigt stora utlandsuppdragen kom 1951 och 1959. Då hörde jag till vår delegation vid

två världsomfattande radiokonferenser i Genève på vardera fyra månader. 1951 var jag ganska nygift; 1959 hade vi två små barn. Det var naturligtvis inte roligt för någon av oss, att jag behövde vara hemifrån så lång tid i sträck. Men vi fick lov att vänja oss. Det blev med tiden över 300 utlandsresor i tjänsten för min del, oftast på en à tre veckor, ibland några månader.

En kompensation var givetvis, att uppdragen kunde bli intressanta och lockande. Under den långa Genèvekonferensen 1959 fick jag av gd Sterky till uppgift att utarbeta plan för en särskild handbok för i första hand fartygsstationer. Det gällde att ur de förslag till kapitel i ett nytt internationellt radioreglemente, som undan för undan antogs, sortera ut vad som lämpligen borde ingå i handboken. Idén hade ursprungligen kläckts av en kunnig äldre kollega på vår radiobyrå. Arbetet tog ett par månader. Det svenska förslaget godkändes. Efter viss ytterligare bearbetning gavs handboken ut av ITU och blev faktiskt en hyfsad försäljningsframgång.

Den absolut längsta konferensen i televäsendets historia var den som skulle skapa en definitiv världsomfattande telesatellitorganisation (INTELSAT). För det behövdes ingående avtalsbestämmelser om ändamål, finansiering, gemensamt ägande, styrelse m m, som det tog tid för de intresserade staterna att bli överens om. Konferensen hölls i Washington hos USA:s State Department, som i sin inbjudan 1969 hade anslagit tre à fyra veckor för ändamålet. Det var en grundlig felkalkyl. Överläggningarna kom att pågå i nära 40 veckor, fördelade på nio omgångar 1969-1971. Sverige företrädde där av några tjänstemän i kommunikations- och utrikesdepartementen och av mig från televerket. Det blev ett mastigt och lärorikt ålriggande.

Vi var, som jag nyss påpekat, givetvis många i televerket som på olika fronter svarade för svensk medverkan i internationellt telesamarbete. Förvisso liknade vi inte den person Alf Henrikson en gång så roligt beskrev i dikten ”Sammanträdaren”, som börjar: ”Latmasken sammanträder. Han pratar vind och väder. Han hyvlar inga bräder.” Nej, ligga på latsidan tror jag ingen fick. Däremot längtade åtminstone jag ofta hem till snickerier och annat, som det var svårt att få nog med tid till.

Till utlandsuppdragens avigsidor hörde, som jag tidigare nämnt, att privatlivet här hemma satt emellan. Åtskilliga veckändar och helger i familjens

sköte gick förlorade. Åren 1973-1984 deltog jag t ex i ITU:s Administrativa råd, i regel tillsammans med gd Bjurell eller som hans ersättare. Rådet hade den otrevliga vanan att förlägga sitt årliga treveckorsmöte tvärsöver vår midsommar eller något senare, på bästa svenska semestertid. När tiden för följande års möte skulle fastställas, försökte jag en gång få gehör för alternativet maj eller början av juni. Då skulle ju en för oss viktig helg vara fredad. Min idé mötte ingen förståelse. Vissa afrikanska deltagare förklarade, att så tidigt på året var det nog alldeles för kallt för dem mitt i Europa. Och en arabisk delegat framhöll, att man absolut inte kunde ta hänsyn till någons speciella helg. I så fall skulle han, och säkerligen fler, kunna räkna upp egna helger som satte stopp för snart sagt varenda vecka. Jag gav upp.

Resereglementets föreskrifter föreföll ibland stelbenta och rent ut sagt idiotiska. Som en kuriositet vill jag nämna, att 1951 endast delegationschefen hade rätt att flyga till och från Genève. Vi andra skulle åka tåg. Färd med Linjebuss var också tillåten, fastän den med övernattning tog ett par dagar. Till ljuspunkterna hörde självfallet de blott alltför få tillfällen, när det gick att göra en utrikes tjänsteresa i sällskap med min fru. En sådan gång retade jag mig på resereglementets bestämmelse om delad kostnad för hotellrummet. Jag var den gången Nordens representant i INTELSAT-styrelsen. Enligt vårt hotells prislista (som jag bifogade till min reseräkning) skulle jag som ensam hotellgäst betala 90 % av rumspriset. Beboddes rummet av två, betalade alltså den andra de återstående 10 %. Enligt svenska regler skulle emellertid hustruandelen vara 30 %. Mitt påpekande att hon således måste bidra med 20 % av tjänsteresenärens rumskostnad gjorde inget intryck. Regler är till för att följas!

Det fick jag snart ännu ett exempel på. En konferens i Nairobi jag skulle delta i började en måndagsmorgon kl 10. För att kunna infinna mig då, vederbörligt pigg och vaken, reste jag i tid för att bo på mitt Nairobihotell natten söndag/måndag. Men ett sådant slöseri godkände inte reseräkningsgranskaren på UD, som den gången skulle stå för resekostnaden. Motiveringen var att ett nattflyg från Skandinavien enligt tabellen skulle vara framme i Nairobi på måndagsmorgonen, innan konferensen började. Om jag kom dit sömnig efter resan spelade ingen roll – enligt reglementet! ■

Olycka som slutade lyckligt

av Göran Olausson

I samband med en konferens i Italien hade en tjänsteman (en relativt kortväxt kvinna), som tidigare besökt Sverige, erbjudit sig att under några timmar ta med mig på en rundtur i Rom och visa några av de vanliga turistmålen. Det var samma dag som jag skulle resa hem till Sverige. Jag bokade ut från hotellet och lämnade mina väskor till förvar i hotellets bagagerum. Jag gick ut på gatan och väntade, hon skulle komma i en liten Fiat visste jag. Att bilen skulle vara så liten hade jag inte föreställt mig. Jag var då på den tiden ca 194 cm lång och vägde ca 110 kg. Det var regnigt och inte så varmt och därför var jag iförd regnrock, vilket bidrog till att jag krävde lite extra utrymme. Efter betydlig möda klämde jag mig in i Fiaten.

Framför Viktor Emanuel-monumentet hände det som är vanligt i Rom. Vi körde ihop med en betydligt större bil. Det blev till att ta sig ur bilen, det gick också. Även min chaufför gjorde så men betydligt lättare än jag. Hon och mannen i den större bilen utväxlade ett antal meningar på italienska dock utan särskilt högt tonläge. De skrev på en rapport, tackade varandra och konstaterade att det gick att köra vidare med bilarna trots skadorna. Det hela skedde på trafikplatsen framför monumentet och under många bilars tutande. Men en sammanstötning mellan bilar hör ju till dagen så det upprörde inte de inblandade så mycket. Det hela löstes bra trodde jag. Ända till dess jag skulle tränga mig in i bilen igen. Ett underligt ”krasch” hördes ifrån bilsätet.

Vi körde vidare och stannade sedan vid Forum Romanum, där samma gymnastiska program genomfördes för att komma ut ur bilen. Vi skulle bese anläggningen. Så var det dags att fortsätta och nu ”kraschade” det ordentligt i sätet. Försiktigt kände jag med handen under mig och noterade då att mina byxor spruckit helt och hållet som jag tyckte. Tur tänkte jag, jag har regnrocken och mitt missöde märker nog inte min chaufför. Jag insåg dock att jag måste till hotellet och byta till ett annat par byxor som jag hade med mig innan jag tog flyget till Sverige.

Efter avslutad sightseeing i Rom lämnades jag av vid hotellet. Jag skyndade mig in på hotellet. Där fick jag låna ett rum där jag hastigt bytte byxor, tog

väskorna och skyndade till terminalen för bussarna till flygplatsen. Terminalen låg vid den stora Centralstationen. Som alla andra placerade jag väskorna på trottoaren vid sidan av flygbussen. Fullsatt buss och jag fick ståplats hela vägen, resan tog väl ca 1 1/2 timme till flygplatsen. Jag kom dit i som jag trodde god tid, ett par timmar före flygets avgång. Väskor lastades ur bussen, men mina väskor fanns inte med. Jag blev nervös och försökte tala med personalen som fanns vid bussankomsten på flygplatsen, men vi förstod inte varandra. Dom talade sitt språk och jag mitt. Buss efter buss kom med 10-15 minuters mellanrum, men mina väskor dök inte upp. Jag tänkte på alla hemska historier som jag hört om italienarnas brist på känsla för mitt och ditt. Mina väskor måste ha blivit norpade av en tjuvaktig italienare.

Avgångstiden för mitt flyg närmade sig och då beslöt jag mig för att gå till incheckningen och som tur var satt en svensk flicka där på SAS-incheckningen. Jag skulle ta fram min plånbok ur bakfickan och visa min biljett samtidigt som jag skulle förklara min belägenhet med väskorna. Då blev jag kall, det fanns ingen plånbok, den låg ju i byxorna som låg i en av väskorna som var på villovägar. Vad göra? Flickan tröstade mig något och lovade att jag nog skulle komma hem i alla fall även utan biljett och väskor. En viss tröst i nöden. Jag kunde gå ut en gång till och se om mina väskor hade kommit. 10 minuter eller så före flygets avgång stod väskorna plötsligt på avlastningsplatsen. Jag hann med mitt flyg och jag kunde andas ut.

Det var många ”olyckor” som inträffade under denna korta sightseeing i Rom. Men man skall aldrig misströsta, saker och ting kan lösas till det bästa. ■

Min första amerikaresa

av Per Stringberg

För att undersöka hur man på bästa sätt skulle ordna telextrafiken med USA hade teleförvaltningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige tillsatt en liten nordisk arbetsgrupp med Henry Bergvill som ordförande och undertecknad som sekreterare. Efter ett antal sammanträden hade vi kommit fram till olika alternativa lösningar av problemen och fann det nödvändigt att diskutera dessa med berör-

da bolag på amerikansk sida. Vi lyckades få gehör hos våra förvaltningar för gruppens behov av en resa till USA.

Söndagen den 5 september 1965 bar det iväg med flyg till New York, en lång resa där vi fick mat ett par gånger och tittade på en oförarglig film. Flera medpassagerare beställde in burkar som det stod ”7 Up” på och det måste jag naturligtvis prova. Något förvånad kunde jag konstatera att det smakade precis som fruktsoda! När vi närmade oss målet fick vi göra en extra runda över Manhattan, det var fantastiskt att se alla skyskrapor i den sjunkande eftermiddagssolen. Efter en noggrann pass- och tullkontroll tog vi oss in till ett Sheratonhotell nära Central Park.

Nästa morgon blev vi hämtade med en stor limousine och transporterade ner till sydspetsen av Manhattan där alla de tre internationella telegrafbolagen hade sina kontor bara några hundra meter från varandra. Eftersom bolagen konkurrerade med varandra kunde vi inte diskutera frågorna med alla tre samtidigt utan fick göra det med en i taget.

Vid lunchen en dag hamnade vi på 25:e våningen i en skyskrapa vid Hudsonfloden. Det var en herrklubb och vi blev visade in i en liten gästmatsal där en mörkhyad man i vit rock serverade drinkar från en barvagn medan vi beundrade utsikten mot Frihetsgudinnan. När vi så satte oss till bords var det redan till var och en framdukat en stor tallrik med is på vilket låg ett dussin ostron. Jag hade aldrig ätit ostron förut, men vad skall man göra. Det var bara att ta citronklyftan och pressa ur några droppar på första ostronet, gapa, hålla in och svälja. Jag lyckades få ner allihop utan men. Vad vi fick till varmrätt minns jag inte, men som efterrätt serverades ”Rum-raisin”-glass gjord på äkta råvaror.

På fredagseftermiddagen blev vi hämtade med limousine och färdades norrut på Manhattan över Hudsonfloden och vidare norrut till staden Syracuse där vi övernattade. Till middagen hamnade vi på ett ställe med ”Go-Go-girls”, lättklädda flickor som dansade i burar runt väggarna till skräpnig musik. Det var nog inte det stället våra värdar hade tänkt sig, men det var ju en ny upplevelse.

Nästa dag kom vi fram till Niagara och tog in på ett motell på den kanadensiska sidan. Jag hade tidigare bott på motell i Sverige men det här var något extra, ett stort rum med tjock heltäckningsmatta, en ”King size” säng, lika bred som lång, en soff-

grupp, golvlampor och en stor TV med många kanaler dygnet runt. Fallen var fantastiska, både Hästskofallet och det Amerikanska. Vi fick se dem både i dagsljus och i konstbelysning på kvällen.

Sista dagen i New York var vi ute och shoppade och Bergvill köpte ett stort tungt sängöverkast. När vi så skulle packa för hemresan kom vi på att bagagevikten på flyget var begränsad. Vi hittade en personvåg i badrummet och med hjälp av några läskedrycksburkar lyckades vi balansera väska och överkast på vägen medan vi stod på knä för att kunna avläsa vikten. Vägen var graderad i pound så vi fick räkna om till kilogram och kunde konstatera att det var för mycket. Genom att väga in vårt bagage tillsammans klarade vi oss utan extra avgift.

Jag har en kopia av reseräkningen kvar och av den framgår att 20 dagar i New York med resa då kostade totalt 6700 kr. Dagtraktamentet var 85 kr och hotellet kostade 80 kr per natt. Flygresan kostade 3387 kr. I dag kan man köpa en sådan resa för 2800 kr.

Det var en fantastisk resa, men vi inte bara bodde flott och åt gott, våra överläggningar med amerikanerna resulterade i en samordning av den nordiska trafiken till och från USA och ett gemensamt utnyttjande av tillgängliga telexförbindelser. ■

Telegrafutredning i Saudi Arabien

av *Torbjörn Andström*

1970-talet var de sk telegrafutredningarnas decennium i Norden, kanske också ute i Europa. I Sverige hade vi en under fyra år som resulterade i att telegraftjänsten minimerades och gjordes så litet olönsam som möjligt, om man nu uttrycker det så. Få personer vet emellertid att det gjordes en telegrafutredning även i Saudi Arabien! En enmansutredning! Den skedde i Swedtels regi och enmansutredaren det var undertecknad det! Det var ett av Swedtels allra första uppdrag i Saudi Arabien och en triumf för framlidne Hans S. Andersson som arbetat hårt på att komma in på den saudiska marknaden. Hur kom jag dit? Ja, jag var redan vid den tiden (ö)känd för att kunna telegraf....

Alltnog, i väg kom jag, i februari 1974. Tre månader skulle jag ha på mig att analysera, hitta fel och

föreslå förbättringar i telegraftjänsten i Saudi Arabien. Resan dit gick med flyg via Beirut där jag tillbringade en lördag-söndag för att sent på söndagskvällen ”borda” Saudias plan till Riyadh. – Beirut, ja. Oroligheterna i Libanon hade inte börjat då ännu men det låg nog i luften, tyckte jag. Jag hade besökt Beirut 20 år tidigare och minns från den tiden Beirut som en ren och fin stad i fransk kolonialstil. Nu var det fortfarande fransk kolonialstil, fast särskilt rent var det inte, och atmosfären var ovänlig, bufflig och litet otrevlig i största allmänhet. Folk knuffades på gatan, hotellbetjäningen var på gränsen till ovänlig, liksom folket i butikerna. Det var alltså inte med någon större saknad som jag for i väg.

Flygresan till Riyadh tog drygt två timmar, det var bara araber, manliga och kvinnliga på planet – och så jag. Framme i Riyadh vid ungefär midnatt och så skulle man in i landet! Pass- och tullkontrollen var minutiös. Jag hade en del litteratur med mig och den bläddrades igenom (införsel av pornografiska bilder var strängt förbjuden, det hade jag läst tidigare), så letade man i bagaget efter den lilla whiskyflaskan, men den fanns inte heller (se ovan). Det tog nog en 15–20 minuter, jag som inte hade duk på skallen, blev dock kanske litet mera undersökt... Jag kom in utan att något konfiskerades.

Hotellrum var beställt på hotell al Yamama hade jag fått besked om, så det blev taxi dit. Väl framme så hittade man inget rum för mr Andström, men väl en beställning på mr Anderson. Jag lyckades övertyga receptionen om att ”mr Andersson” inte var med på planet och att det förmodligen var jag som avsågs. Telexet med beställningen letades fram, och där stod det tydligt Andstroem. Man hade trott att namnet blivit förvanskat på vägen. Och mr Andersson, han var välkänd i Riyadh och på al Yamama. Det var nämligen mr Hans Andersson som han kallades överallt!

Dagen därpå började jag så verksamheten. Hela första dagen (arbetstid 0900-1400) gick åt till att bli presenterad på det saudiska kommunikationsministeriet och bli bekant med min kontaktman, mr Mustafa Yashar, som skulle vara med från saudisk sida under utredningen. Han var ansvarig för telegraftjänsten i landet. Den viktigaste personen var dock "kanslichefen" på kommunikationsministerns kansli, Omar Basha. Han var den store fixaren som ordnade allt som man ville ha, restillstånd, förnyat

visum (hade bara fått en månad i Stockholm) och allt annat smått och gott som kunde behövas. Allt gick inte alltid den "officiella" vägen. Omar satt på en sådan där behaglig nivå med mycket kontakter och fixade saker genom tjänster och gentjänster. Honom höll man sig således väl med.

En första titt på telegraftjänstens funktion fick jag genom att stå en halvtimme i dörren till den stora expeditionssalen i Riyadh. Mitt första intryck var att det var förstaeligt att telegrafafen måste utredas! Det skulle leda alltför långt att redovisa alla brister och tokigheter som jag upptäckte under denna första halvtimme, låt mig bara säga att det nog inte var några svårigheter att hitta på förbättringar. Det största problemet skulle nog bli att skriva så att man inte tog ära och heder från en massa människor.

Jag fick t ex veta att telegrafdirektören i Riyadh inte var telegrafdirektör för att han var särskilt insatt eller kunnig i telegraftjänst, han var det för att far hade varit det, och farfar osv! Telegrafisterna hade ingen särskild utbildning utom att de förstod(?) vårt alfabet och således hittade rätt tangenter på tangentbordet (man använde fjärrskrift). Ankommande telegram från utlandet revs av från apparaten och överlämnades till "översättare" som översatte adressen till arabiska skrivtecken, i övrigt kontrollerades inte telegrammen med avseende på eventuellt förekommande felaktigheter!

Efter att under ett par dagar mera ingående kunnat studera telekommunikationerna i landet, insåg jag den katastrofala situationen! Interurban telefoni fanns inte, telex fanns internationellt men inte nationellt. Man hade en internationell telexstation i Djeddah (västkusten) och en i Dammam (ostkusten), principiellt skulle man således kunna skicka telex mellan Djeddah och Dammam men då i transit via Rom! Man höll på med att bygga telexförbindelser mellan Djeddah och Dammam, Riyadh skulle kunna nås, men man var inte alls färdig. I Riyadh fanns i ministeriets källare en modern telexstation som man köpt av ITT något år tidigare, men den var inte uppackad ännu, den låg bara där och samlade sand.

Telegram var alltså det enda sättet att kommunicera mellan olika orter. Telegrammen måste lämnas in i ”lucka”, intertelefoneringsmöjlighet fanns inte! Det var således en enorm massa telegram som lämnades in i ”lucka”. S k ”allmänhetens rum” fanns

inte utan man fick stå i kö på gatan, ibland runt ett helt kvarter, och betala kontant! Den mottagande tjänstemannen satt inomhus. Avlämning av telegram skedde med bud, andra möjligheter fanns inte. För befordring användes fjärrskrift och morse per radio.

Som sagt, det var inte svårt att föreslå förbättringar! I min rapport anpassade jag den svenska telegraforganisationen (före ATESTO-eran) till Saudi Arabien som ett första steg, sedan fick man gå vidare. Man blev förtjust redan vid presentationen av rapporten. Jag fick en förfrågan om jag inte kunde komma till Riyadh med ett tiotal svenska telegrafister och sätta fart på det hela! När man fick höra att det i så fall blev kvinnliga telegrafister, pratade man inte mera om den saken.

Generellt kan sägas att de tre månaderna i Saudi Arabien var mycket intressanta beträffande arbete, men fullständigt glädjelösa när det gällde fritid. Eftersom man endast arbetade 5 timmar om dagen (dock 6 dagar i veckan, fredag var helgdag och söndag var arbetsdag) hade jag mycket fritid som dock delvis gick åt till att skriva rapporter. Riyadh hade 1974 ca 300 000 invånare, bara en liten stadskärna, resten var mer eller mindre en kåkstad. Det fanns ingenting att göra, ingen biograf, ingen teater, bara några goda restauranger som jag besökte, även om det arabiska köket inte kom att tillhöra mina favoriter. Kamelkapplöpningar kunde man gå på på fredagar, man kunde också gå upp till "Rådhusorget" och titta på offentliga bestraffningar klockan 12 på dagen. Jag såg några bestraffningar med spö, inga hand- eller halshuggningar dock, dom var inte så vanliga, sade man. Så såg jag den arabiska cupfinalen (kallad King's Cup på engelska) i fotboll mellan Riyadh och Djeddah! Det bestående minnet från den matchen var att man ungefär 10 minuter in på andra halvleken blåste av spelet, varvid alla vände sig mot huvudläktaren. Kungen kom! När han satt sig, fortsatte spelet. (Riyadh vann med 1-0).

Jag fick också tillfälle att "i tjänsten" besöka fyra av de fem regionala huvudstäderna i telegraforganisationen. Den femte, Mecka, fick jag inte besöka, så dit for Mustafa Yashar och samlade in svar på mina frågor. Han var glad över det, ty hans mor bodde där. Jag berättar inte här om besöken på de olika orterna, men ett par händelser är dock värda att beskriva även här. I Abha, den sydvästra huvudstaden, begärde jag att få trafikstatistik för dels en nor-

malmånad och dels för pilgrimsånaden. Den kom efter två veckor, handskriven, på arabiska! Jag fick hjälp av en översättare att översätta rubrikerna till de olika kolumnerna. Siffrorna klarade jag med hjälp av telefonen, det fanns nämligen både "våra" siffror och riktiga arabiska siffror på fingerskivan... (Varför kallas "våra" siffror arabiska, förresten?).

Från Abha gjorde Mustafa och jag en liten avstickare till en liten ort vid gränsen till Jemen som hette Gizan. Dom hade en liten radiostation som bara arbetade mot Abha. Mustafa hade litet problem med chefen där. Det blev en intressant resa per jeep genom öknen och upp på bergsslutningarna i sydvästra Saudi Arabien, ibland smala stigar, i flodfåror, rena äventyrsresan. I Gizan fanns inget beboeligt hotell så vi både arbetade och sov i chefens luftkonditionerade tjänsterum, på madrasser på golvet. Där bodde vi i 24 timmar med allt vad det innebar av bönestunder och andra ritualer. Jag deltog inte i bönestunderna, satt för mej själv och tittade på bara och tänkte att det här är dock 1974.....

Jag har det allra bästa intryck av saudierna, ett stolt folk med en mycket nationell framtoning. Alla var mycket vänliga mot mig även om språkbarriären var ganska hög ibland. Huruvida man verkligen implementerade mina förslag, vet jag inte, men förslagen blev i alla fall mycket väl mottagna. ■

Episoder och hågkomster från det internationella arbetet

av Arne Råberg

En verkligen positiv sida av arbetet utomlands var de tillfällen det erbjöd till förtroligt samarbete med andra länders representanter. En nära vänskap uppstod ibland också mellan våra familjer. I några lyckliga fall fortsätter den ännu långt efter pensioneringen. Särskilt nära blev samarbetet med kolleger inom Norden. Vi hade ju många gemensamma intressen och problem och etablerade ett kontaktnät som stod sig i årtionden. Också på andra håll knöts värdefulla vänskapsband, särskilt i mitt fall i Storbritannien, USA och Australien, Frankrike och Schweiz, och också i högkvarteren för ITU i Genève, INTELSAT i Washington och Eutelsat i Paris. Det var mången gång till god hjälp, när man sökte vinna gehör för svenska åsikter.

Konferenser ute i världen bjöd inte bara arbete utan även överraskningar och händelser med en humoristisk sida. Jag tänker exempelvis på ett möte i Genève, då det efter ett längre anförande blev dödyst i salen. Ordföranden hade somnat. Alla väntade generat. Lyckligtvis vaknade han av sig själv efter en liten stund, tackade för det intressanta inlägget och gav nästa talare ordet. Det var inte utan att jag förstod honom. Somliga inlägg var verkligen sövande.

På en flera månaders konferens minns jag att en och annan tappade sugen och verkade allt sömnigare. En som definitivt tröttnat var dåvarande Rhodesias man. Drog det ihop sig till omröstning, upptäckte jag att en yngre brittisk deltagare för säkerhets skull brukade kila iväg och väcka honom.

Jag tänker i det här sammanhanget också på en yngre kollega från ett nordiskt land, som en gång kom och bad om ett råd. Hans delegationschef hade inte syntts till på ett par dagar. Vad skulle han göra, var frågan. Vi befann oss på en mindre ort i Schweiz. Efter en stunds funderande enades vi om att vänta till nästa dag och inte göra väsen av saken så länge. Tur var det. Dagen därpå dök den försvunne nämligen upp med den trankila förklaringen, att han tyckt mötet varit så tråkigt, att han helt enkelt tagit en taxi till Paris på några dagar!

I ett sammanträde minns jag att Egyptens delegat hade fullmakt att företräda ett land till. Han var livlig, och ställde till ett visst besvär. I en fråga företogs en provomröstning genom handuppräckning. Den gav inget klart besked; det vägde nämligen jämnt. Egyptiern röstade för sin del ja med ena armen och nej med den andra. Ordföranden föreslog kafferast för eftertanke. Han bröt mötet med en vädjan till Egyptens delegat; skulle inte denne i pausen kunna försöka enas med sin andra hälft om en enda åsikt. Det lyckades.

I hågkomsterna ingår givetvis också äventyr under själva resorna. En upplevelse får räcka för att illustrera den sidan av livet. En sen avresa till London blev väldigt fördröjd. Det hade uppstått något fel på SAS-planet. Jag bad därför SAS att underrätta mitt hotell. Men det hade tydligen inte fungerat. När jag kom fram till slut, hade mitt rum blivit upptaget. Receptionsdamen tröstade mig med att hon hade ett rum kvar, reserverat för en gäst med angiven sen ankomst. Men det började verka troligt att denne skulle utebli. Hon föreslog mig att

fördriva väntan med en timmes kvällspromenad. Jag återvände vid midnatt, möttes av hennes proffsigt vänliga leende och hälsningen: ”Bad luck, sir, he arrived.” Men hon ordnade ändå en ligglädd – på en sammetsklädd salongssoffa.

Beklämmande var att se hur vissa delegationer sällan yttrade sig annat än för att instämma i inlägg från den stormakt deras länder var beroende av. I det sammanhanget tänker jag på ett samtal på tu man hand som jag under en större tillställning råkade få i en lugn vrå med en högt uppsatt herre från ett land i sydöstra Europa. Han hade tydligen fått förtroende för mig och hade njutit av förfriskningar som lossade tungans band. Med knappt återhållen vrede och sorg berättade han om sitt lands situation och sin skyldighet att inta ståndpunkter mot sin övertygelse.

Intrycken från själva debatterna må ha bleknat, bortsett från de lustiga episoderna. Till det som lever kvar hör också skönhetsupplevelser och minnen från angenämt umgänge. Till det oförglömliga hör en tejudning för INTELSAT-styrelsen hos kungen av Thailand, där jag fick äran att ha en av prinsessorna som bordsdam. Hon var lättsam och bildad. I Moskva råkade jag vara gäst hos ministeriet för telekommunikationer m m just den vecka, då vi hade en sovjetisk ubåt strandad i Blekinge. Jag var inbjuden för att diskutera problem som senare skulle behandlas på en ITU-konferens i Nairobi. Mitt besöksprogram tycktes fyllas på vartefter situationen i Blekinge urartade. Jag fick en rundvandring i Kreml, en operakväll, ett besök på cirkus, visning av en rymdutställning m m. Det blev en händelserik vecka och givande vad avser ITU-spörsmålen dessutom.

Moskvaresan fick för övrigt en inte oäven fortsättning. Litet senare blev jag nämligen inbjuden att delta i ett väststatsmöte på USA:s Londonambasad, där förberedelser för Nairobikonferensen skulle diskuteras. I det mötet bad man mig berätta om den sovjetiska inställningen i de aktuella spörsmålen, så långt jag fått veta något därom. Det var ju inget orimligt önskemål. I Moskva hade man ju genom våra samtal fått en bild av vad vi tyckte i Sverige och t ex inom CEPT.

På tal om operaföreställningar har jag även haft turen att bli bjuden på Wienoperan under en CEPT-sammankomst och på den kända operan i Sydney, den med den spännande snäckskalsarkitekturen, i

samband med ett INTELSAT-möte. CEPT-plenarsammankomster gav anledning till mottagningar i storslagen miljö, där jag några gånger hade tillfälle att få vara med, nämligen hos påven, den italienske presidenten och även Belgiens blivande konung prins Albert. Det kändes högtidligt att man visade oss CEPT-delegater en sådan ära.

I ITU-sammanhang hände det att olika länder inbjöd till påkostade mottagningar, i Genève under Administrativa rådets möten och under ITU-konferenser på högsta nivå på andra platser i världen. Anledningen var ofta att de just då hade en egen kandidat till någon hög post vid ITU-högkvarteret som skulle tillsättas genom hemligt val. Vid sådana tillfällen hade också u-länder råd att med stor lyx slå på trumman för någon som skulle lanseras.

Överläggningarna om att bilda telesatellitorganisationer började inom CEPT men övergick fort till att bli förhandlingar mellan stater på diplomatisk nivå. De medförde, också för inblandat telefolk, rader av mottagningar hos ministerier och på ambassader i flera länder, i synnerhet ofta i Washington, Paris och London. Den sobra miljön, den ibland överväldigande lyxen, men även givande samtal gav bestående intryck. Till det jag ser tydligt för mig än idag hör den amerikanske utrikesministerns plötsligt åtstramad leende, när jag på en mottagning i State Department presenterades för honom – det var på den tiden då vår statsminister gjort oss mindre omtyckta i USA.

Ett annat minne från ”de högre sfärerna” där jag som teletjänsteman råkade hamna ibland: I Paris hölls 1982 en regeringskonferens om att skapa ett definitivt EUTELSAT, grundat av stater och inte av europeiska teleförvaltningar som det interimistiska EUTELSAT var sedan 1977. Konferensen leddes av en fransk ambassadör. Jag hade alldeles oväntat valts till vice ordförande. Skälet var att jag sedan länge var ordförande för interimorganisationens högsta instans, församlingen, och alltså visste vad det hela handlade om. På programmet för konferensen stod även en mottagning hos Frankrikes PTT-minister. Plötsligt kom man på att någon måste hålla ett tal på våra vägnar till ministern. Det borde inte vara ordföranden utan en utlännning. Alltså riktades blickarna på vice ordföranden som fick någon timme på sig att författa. Min kära fru var också bjuden. Att jag drabbats av ett särskilt åliggande hann hon inte höra talas om gudskelov.

Då hade hon säkert inte vågat gå dit.

En episod från Washington av litet ovanligt slag faller mig i tankarna. Jag bodde på det inte okända hotellet Watergate. I en annan del av samma komplex bodde president Nixons då inte särskilt omtyckte justitieminister. En dag när jag promenerrade hemåt, hamnade jag på en gata fylld av mestadels ungdomar, som alla gick åt mitt håll. Plötsligt uppfattade jag en tydlig kommentar bakom mig: ”Do you think this respectable gentleman belongs to our demonstration?” Det gjorde jag ju inte, och om den saken lyckades jag också övertyga poliserna som spärrade vägen till Watergate.

Till sist en oförgätlig upplevelse från Sydengland.

I början av 1984 hölls där ett väststatsmöte om planer på en ny ITU-stadga. Det ägde rum på Leeds Castle, ett oerhört imponerande medeltidsslott. I egenskap av deltagare i Administrativa rådet var jag inbjuden att delta. Slottets inre, dess bibliotek och matsalar, var under av prakt, likaså mitt rum. Sängen hade trönhimmel, möbler och tavlor var utsökta. Även toaletten var en sensation. Stolen var inbyggd och helt dold i en karmstol med flätad sits, som vid behov skulle fällas upp! I det rummet påstods en av Henrik VIII:s drottningar ha bott en gång i tiden. Det var ju onekligen ett strå vassare än en tjänsteman i svenska televerket. ■

Vägen till Internet

Ett trettiotal pangbröder har under ett år deltagit i ett projekt i samarbete med Telia för att bl a utvärdera nyttan för pensionärer av den just nu högaktuella Internet-tjänsten. Projektet avslutades den 1 juli 1998. Bengt Åkesson som var med och startade projektet lämnar här en sammanfattning av utvecklingen av tjänster för textöverföring på telenätet, från den elektriska telegrafan till dagens Internet. Han ger också den intresserade en möjlighet till fördjupad inblick i framväxten av olika former av datakommunikation och (under kapitlet Telegraf och telegrafi) i de olika trafikslagen inom textområdet.

De numera digitala bröderna

av Bo Zetterberg

Seniorer från Telegrafverket, kungligt och fint
På Piperska Muren de möttes en kväll
De åto och drucko och pratade glatt
Mellan väggarna studsade glada skratt.

Året nitton, fyrtioåtta och transmissionen
ANALOG.

Vi borde träffas då och då:

Att äta, dricka, prata, i glada vänners lag.
Så kom där Gille Pang till stånd!

Analogt som sagt, men tider ändras skulle.
Nu bits och bytes är här.
Den DIGITALA revolutionen faktum är.
Vid datorn nås vi nu av mail och annat.

Kul det är i Cybervärlden,
med bröder i projekt som söker värdet utav detta.
Ännu bättre dock att träffas i glada vänners lag!
Som komplement är datormålet också värt att
rosa.

*(När Pangillet bildades kunde den digitala
revolutionen knappast förutses.
Datorer och Internet har skakat om i vår tillvaro.
Begreppet Cybervärlden, skapat i romanen
Neuromancer av William Gibson, är en realitet.
Det senaste året har bröder i Pangillet, ibland
med viss frustration, ägnat IT och Internet
uppmärksamhet i Demotelprojektet senITel.)*

Text- och datatjänster på vägen mot Internet

av Bengt Åkesson

Författaren till dessa rader är en yngling på 72
vårar, varav de flesta tillbringats i Televerkets tjänst
bl a med text- och datatjänster. I det följande ger
jag först en kortare sammanfattning av tjänsternas
utveckling, från telegraf fram till dagens Internet.
Jag har sedan sökt krydda den korta sammanfattning-
ningen med en något utförligare beskrivning av de
olika tjänsternas utveckling och i anslutning därtill
skildrat några episoder jag varit med om, som kanske
kan roa eller förarga läsaren. Sålunda behandlas
i detta kapitel datakommunikationens utveckling.
Texttjänsterna – telegraf, telex, teletex, och av
praktiska skäl även telefax – har placerats under
kapitlet Telegraf och telegrafi som ett eget inlägg
”Det började med telegraf ...”.

Från Telegraf till Internet

I evolutionsläran enligt Darwin fick man i skolan
veta att arter uppstår, dör och andra tar över.

Inom text- och dataområdet kan man väl också
säga att en parallell finns. Om man bortser från
vårdkasar, djungeltrummor och andra optiskt-
akustiska system som väl får anses stå relativt lågt i
utvecklingskedjan utgjorde nog den elektriska tele-
grafan à la Morse första steget på en livskraftig
utveckling. Dvs den svenska optiska telegrafan är
värd en honnör inte minst för sitt kodningssystem.

Den elektriska telegrafan spreds över världen,
över kontinenter och världshav och kanske var det

första steget av teknik för en globalisering av informationsutbyte och sammanknytning av länder och folk. Morseapparaterna ersattes så småningom av skrivmaskinterminaler, fjärrskrivmaskiner.

Utvecklingen av kopplade telefonsystem födde tanken på kopplingsteknik även för telegrafförbindelser. Telex såg dagens ljus på 1930-talet i Holland och Tyskland och gjorde det möjligt att koppla en fjärrskrivmaskin över ett allmänt telegrafnät till en annan fjärrskrivmaskin. Till en början användes operatörsbetjänade växlar men inom kort infördes på många vior automattrafik. A-abonnten kopplade sig själv till B-abonnten med hjälp av finger-skiva eller tangentbord.

Telex blev en stor succé under många år, i synnerhet till länder med dåligt utvecklade telefonnät.

Kraven på snabb och effektiv överföring av text ökade så småningom och telex ansågs använda sig av föråldrad teknik. Bl a krävdes högre överförings-hastighet och väsentligt utökad teckenrepertoar och helst terminaler med möjlighet till ordbehand-ling. Tankar på en "supertex"-tjänst, med samtra-fikmöjlighet med telex uppstod och introducerades i vissa länder, främst i Tyskland men även i Sverige (i början av 80-talet). Tjänsten kallades teletex. Som vi nu alla vet blev teletex ett fiasko, en återvänds-gränd i evolutionen. Konkurrenten med andra, mera livskraftiga tjänster blev för stark.

En tjänst med en helt annorlunda teknik, telefax, som egentligen var ett bildöverföringssystem, började breda ut sig. Telefax hade funnits i många år – från 20-talet – och använts främst inom tidnings-världen och för överföring av meteorologiska kar-tor m m. Den till en början relativt primitiva tekni-ken och därmed kvaliteten på överföringen ersattes successivt med en mera raffinerad med internatio-nell standard som gav tjänsten stark livskraft. Mycket pådrivande var japanerna, kanske beroen-de på svårigheterna att använda teckenkodning för den japanska skriften. Den snabba utvecklingen av det internationella telefonnätet med automatisk koppling till många länder bidrog säkert också till att bädda för telefaxtjänstens spridning. Telefax blev snabbt en allvarlig konkurrent till telex och telegraf och bidrog till dessa tjänsters tillbakagång.

Från relativt blygsamma förhållanden i starten växte datakommunikation i början av 70-talet till ett överföringsmedium för mångfacetterade och snabbt växande kommunikationstjänster. Den

stora internationella dataindustrin satsade väldiga belopp på utveckling av system för terminaler och program. Teleoperatörerna fick successivt se sin verksamhet begränsad till själva telesidan av de nya stora datakommunikationssystemen. Samtidigt växte behoven av datakommunikation enormt och därmed intäkterna för teleoperatörerna. Kraven på överföringshastighet och säkerhet accelererade. Olika datakommunikationssystem såg dagens ljus, kretskopplade och paketkopplade nät, ISDN och en rad olika lösningar för rent "privata" nät. Kretskopplade nät, datex, spelade till en början viss roll men verkar nu vara på stark tillbakagång.

Datakommunikationsteknikens möjligheter och snabba utveckling födde tankar på nya typer av datatjänster. En sådan var det som så småningom kom att kallas Videotex, som lanserades på 70-talet och som gav upphov till entusiastiska reportage och kommentarer i media. Videotex som byggde på internationell standard blev emellertid i de flesta länder en dyrbar erfarenhet, kanske för begränsad och med föråldrad teknik.

Från ett nät med tjänster för amerikansk militär och universitetsvärld växte så småningom fram Internet. Att "surfa på webben" är tidens lösen. Kilometervis med tidningsspalter beskriver varje dag Internet och IT, det nya slagordet. Kommer dessa dinosaurier att leva och frodas även i framti-den eller kommer deras levnadsvillkor med tiden så förändras att nya tecken- och kommunikationstjän-ster tar över?

En sak är nog helt klar. Mänskligheten kommer att i ökad omfattning bli beroende av kommunika-tionsorienterade datasystem. Någon återvändo finns inte. Hur dessa system ser ut i en framtid är däremot svårt att sia om, likaså om det för med sig en bättre eller sämre värld.

(Mer om texttjänsterna telegraf, telex och teletex och om telefax finns som ovan nämnts att läsa i kapitel Telegraf och telegrafi under rubriken "Det började med telegraf ...").

Datakommunikation

Arbetet med internationell standard för datakom över telefonförbindelser kom igång 1960 då CCITT startade en speciell studiegrupp för datakom kallad Special A. Initiativet kom delvis från svenska tele-verket, där generaldirektören Håkan Sterky var pådrivande. Nytt var att även tillverkare och använ-

dare av datautrustningar fick vara med och inte bara teleförvaltningar. Det var bara att konstatera att den verkliga sakkunskapen fanns på tillverkarsidan.

Utvecklingen inom datakom och arbetet med datakom inom CCITT finns detaljerat beskrivet i Televerkets Historia delarna VI och VII. Här skall endast nämnas några händelser vid det första mötet 1960. Arbetet med datakom hade ju inte någon fast förankring i CCITT-traditionen och därför blev det första mötet kanske något förvirrat.

Det var viktigt att veta vilket frekvensomfång inom en telefonkanal, som man kunde använda sig av och fastlägga standard för. En engelsk sekreterare fick ställa sig med stor svart tavla mitt på golvet i den gamla kongressbyggnaden i Genève, där CCITT höll till. De olika länderna fick så tala om vilka begränsningar man ansåg sig böra ha med hänsyn till inombandssignalering m m.

Det tillgängliga frekvensområdet blev mindre och mindre allteftersom de olika förvaltningarnas speciella krav noterades, men föreföll likväl något-sånär acceptabelt till dess UK fick ordet. Då blev det tvärstopp. British Post Office hade så många olika typer av signalsystem m m i olika delar av landet att det sammanslaget inte blev något band över som generellt kunde användas för datakom. Någon bad om ordet och frågade något överraskande hur långt man hade i UK från telestationer-na till havet. Storbritannien var ju en ö. Den engel-ske representanten blev naturligt nog förvånad och undrade varför denna fråga ställdes. Svaret blev att det säkert var så kort väg att det skulle vara enkelt att slänga allt gammalt engelskt teleskräp direkt i havet så att man inte hindrade världen i övrigt att få fram en vettig standard. Dämpade skrattsalvor följde.

Som ovan nämnts deltog förutom teleförvaltningar även tillverkare och användare och bland de senare också militära organisationer. En viss upp-märksamhet väckte en NATO-representant som plötsligt påpekade att diskussionen om standard för modem var helt överflödig. En sådan fanns ju redan inom NATO och han började redogöra för NATO-standarderna. Man kunde nästan se hur öron-en växte på sovjetrepresentanterna. Den frispråki-ga NATO-representanten drogs snabbt ner i bänken av sina kolleger.

Den svenska delegationen var stor med represen-

tanter för Televerket, Försvaret och en rad tillverka-re av olika typer av datautrustningar. Det hörde i allmänhet till det sociala livet i samband med CCITT-möten att de svenska televerksdelegaterna åt middag tillsammans, ofta inom en nordisk grupp. Nu gjorde en av tillverkarna misstaget att bjuda hela den svenska gruppen inklusive de andra tillver-karna på en magnifik middag. De övriga tillverkarna kunde ju inte vara sämre utan måste överglänsa varandra. De stackars televerkarna fick en påfrest-tande tid, eftersom de ju måste vara med hela tiden.

Så småningom kom en CCITT-standard för modem fram och modem köptes in och erbjöds tele-verkets kunder med början 1962. Datakom fick stor uppmärksamhet och det hölls föredrag och skrevs tidningsartiklar och känt folk yttrade sig tvärsäkert antingen positivt eller våldsamt negativt. Somliga spådde samhällets fall genom att tillåta datakom.

Hur som helst gick försäljningen (uthyrningen) av modem mycket dåligt och det var först i början av 70-talet som det lossnade, när de stora datortill-verkarna började få utrustning och program för datakom med hjälp av modem.

Skickliga konstruktörer låg bakom de tidiga modemyperna, men några integrerade kretsar hade ännu inte sett dagens ljus utan man arbetade med konventionell teknik med spolar och konden-satorer. Modem blev mycket skrymmande och tunga.

Datex

När det gäller Datex, det nordiska datanätet, har jag inte mycket att tillägga. Projektet var ju i sitt slag en enastående demonstration av nordiskt samar-be. Sen är det en annan sak att helt utan friktion gick det ju inte. "Data" hade plötsligt blivit prestigelad-dat, där alla – även högt upp bland beslutsfattarna i Norden – ville vara med och bestämma.

Datexprojektet innebar bl a en stor mängd resor till Oslo, Helsingfors och Köpenhamn, oftast över dagen, men ibland låg man över och då hörde det till ordningen att gruppen gick ut och åt middag till-sammans. En inte obetydlig krogkänedom i de nordiska huvudstäderna uppstod så småningom och kamratandan inom de olika projektgrupperna var mycket god.

Packet Switching, Datapak, Interpak

De flesta teleförvaltningar var inte intresserade av

ett kretskopplat publikt datanät à la Datex utan satsade på publika paketförmedlade datanät istället. Till stor del tror jag dataindustrin låg bakom detta. Man hade inte någon tradition för kretskopplade lösningar utan hade hittills begagnat sig av fast uppkopplade "privata" nät och steget från dessa till paketförmedlade nät var mindre än till kretskopplade.

Här hemma var universitet och forskningsinstitut särskilt intressade att komma i kontakt med amerikanska databaser via paketenät. Ett litet paketenät introducerades och detta byggdes sedan ut och fick samtrafik med i princip det internationella nätet. En episod som jag minns var när jag som marknadschef för bl a data blev uppringd av chefen för en större byggnadsfirma, som hade arbeten i Sydamerika – jag tror det var Colombia. Han frågade om man kunde använda Televerkets pakettjänst Datapak för trafik dit. Jag tittade i våra handböcker och broschyrer och meddelade glatt att det gick så bra, troligtvis via New York. Han sade då i en vänlig ton att jag inte talade sanning i likhet med de datapaksäljare inom Televerket han redan hade talat med. Det gick nämligen inte alls att komma fram med Datapak, men vi visste väl inte bättre. Vid en närmare undersökning visade det sig att han hade alltför rätt. Det fanns teoretiskt ett samarbete mellan vårt Datapaknät och andra nät i världen och det var det som stod i våra broschyrer, men verkligheten var något helt annat. Efter många om och men kom vi till slutsatsen att det var nödvändigt att samarbeta med ett privat nät, som redan hade paketenätstrafik över världen och som styrdes från en enda central i stället för att traditionellt koppla ihop sig med många olika operatörer. Samarbetet blev med det amerikanska bolaget Computer Sciences Corporations nätdivision, och Internet Network Services AB skapades 1986 som ett dotterbolag till TeleInvest. Nu kunde kunderna erbjudas en säker paketenätstjänst. En del inom Televerket tyckte nog att vårt tilltag med att anlita ett privat

bolag för en televerkstjänst var som att svära i kyrkan.

Samarbetet med det amerikanska företaget utvidgades sedermera, när företagets nätdivision gjordes om 1988 till ett nytt företag, Infonet, med delägare från en rad teleförvaltningar och motsvarande, världen över, däribland TeleInvest.

Videotex

Först måste nog sägas att Videotextjänsten var en företeelse för sig och utvecklingen av tjänsten är ingående beskriven i Televerkets historia del VII. Jag har inte några direkta tillägg att göra utan endast en stilla betraktelse. Jag var med om både att föra in tjänsten i mitten av 70-talet och att likvidera den 1993. Videotex (och dess föregångare med olika namn) var något som intresserade och engagerade många. Media av olika slag var ytterst entusiastiska. Den nya tjänsten ansågs allmänt epokgörande och det skrevs och talades mycket om de nya möjligheter, som den skapade. Lycksökare av olika slag anmälde sig och hoppades kanske kunna roffa åt sig en bit av den goda kakan. Staten gick in och satte till en utredning, kanske för att reglera tjänsten. Utredningen resulterade emellertid i princip i ett intet.

Vad som kanske glömdes bort var att till syvende och sist var det de kommersiella framgångarna som räknades. Videotex ledde till en stor förlustbringande verksamhet, som klart kom fram, när aktiebolaget Svenska Videotex hade bildats. Verksamheten bedömdes som kommersiellt hopplös och bolaget likviderades.

Felet med Videotex var kanske att man var före sin tid med ganska klumpiga och dyrbara lösningar och en omogen marknad. Man kanske också kan säga att Videotex på sätt och vis blev en föregångare till Internet, som ju nu är en mycket omskriven företeelse. Det skall emellertid också sägas att Internet till skillnad från Videotex står på en enormt stor internationell plattform. ■

